

**Μετανάστευση και διεθνές δίκαιο
ανθρωπίνων δικαιωμάτων**
Συλλογή διεθνούς δικαίου
και νομολογίας

Η Διεθνής Επιτροπή Νομικών (International Commission of Jurists — ICJ), που αποτελείται από 60 διακεκριμένους δικαστές και δικηγόρους από όλον τον κόσμο, προάγει και προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω του κράτους δικαίου, αξιοποιώντας τη μοναδική νομική της εμπειρία για να αναπτύξει και να ενισχύσει τα εθνικά και διεθνή συστήματα απονομής δικαιοσύνης.

Η Διεθνής Επιτροπή Νομικών ιδρύθηκε το 1952 και, με την ενεργή της παρουσία σε πέντε ηπείρους, έχει ως στόχο να διασφαλίσει διεθνώς την προοδευτική ανάπτυξη και την αποτελεσματική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να κάνει πραγματικότητα τα ατομικά, μορφωτικά, οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, να προστατέψει τη διάκριση των εξουσιών και να εγγυηθεί την ανεξαρτησία των δικαστών και των νομικών.

® Migration and International Human Rights Law —
Collection of international law and jurisprudence

© Copyright International Commission of Jurists

Η ICJ επιτρέπει την ελεύθερη αναπαραγωγή αποσπασμάτων από όλες τις εκδόσεις της, υπό την προϋπόθεση ότι θα αναφέρεται η πηγή και θα αποστέλλεται ένα αντίτυπο του έργου όπου περιλαμβάνεται το απόσπασμα στην έδρα της Επιτροπής, στην εξής διεύθυνση:

International Commission of Jurists

P.O. Box 91,
33, Rue des Bains,
Geneva,
Switzerland

www.icj.org

Σχεδίαση: Ευγένιος Την

Γενεύη, ελληνική έκδοση, 2014

**Μετανάστευση και διεθνές δίκαιο
ανθρωπίνων δικαιωμάτων**
Συλλογή διεθνούς δικαίου
και νομολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Εισαγωγή	5
2	Η αρχή της μη επαναπροώθησης στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλοι περιορισμοί στη δυνατότητα απέλασης	6
2.1	Συναφείς διατάξεις του διεθνούς δικαίου	7
2.1.1	Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, 1951.	7
2.1.2	Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.	7
2.1.3	Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης	7
2.2	Αποσπάσματα διεθνούς νομολογίας	7
2.2.1	Η αρχή της μη επαναπροώθησης στη νομολογία.	7
2.2.2	Δικαιοδοσία	9
2.2.3	Αξιολόγηση της κατάστασης στη χώρα προορισμού.	10
2.2.4	Έμμεση επαναπροώθηση	13
2.2.5	Προέλευση του κινδύνου.	14
2.2.6	Δυνατότητα εσωτερικής μετεγκατάστασης	14
2.2.7	Αξιολόγηση του κινδύνου για μέλη συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας	15
2.2.8	Κατάσταση γενικευμένης βίας	15
2.2.9	Ο απόλυτος χαρακτήρας της αρχής.	16
2.2.10	Διπλωματικές διαβεβαιώσεις.	17
2.2.11	Δικαιώματα που συνδέονται με την αρχή της μη επαναπροώθησης	18
2.3	Το δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής σε σχέση με την απέλαση	22
3	Διοικητική κράτηση των μεταναστών και δικαστικός έλεγχος	26
3.1	Συναφείς διατάξεις του διεθνούς δικαίου	27
3.1.1	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα	27
3.1.2	Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού	27
3.1.3	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	29
3.1.4	Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης	29
3.2	Αποσπάσματα διεθνούς νομολογίας	30
3.2.1	Κράτηση και ελευθερία κίνησης	30
3.2.2	Η αρχή της νομιμότητας και η αυθαίρετη κράτηση	34
3.2.3	Λόγοι κράτησης	37
3.2.4	Εναλλακτικά της κράτησης μέτρα	39
3.2.5	Γενικές αρχές για τον δικαστικό έλεγχο της κράτησης	40
3.2.6	Διάρκεια της διαδικασίας	43
3.2.7	Διαδικασίες κλεισμένων των θυρών	43
3.2.8	Κράτηση ανηλίκων	46
3.2.9	Καταλληλότητα του χώρου κράτησης	48

4 Διαδικασίες απέλασης και διεθνές δικαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων . . .	62
4.1 Συναφείς διατάξεις του διεθνούς δικαίου	63
4.1.1 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα	63
4.1.2 7ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών	63
4.1.3 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου	63
4.1.4 Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης	64
4.2 Αποσπάσματα διεθνούς νομολογίας	64
4.2.1 Ορισμός της απέλασης	64
4.2.2 Διαδικαστική προστασία κατά την απέλαση	64
4.2.3 Διαδικαστικά δικαιώματα και ομαδικές απελάσεις	66
4.2.4 Διαδικαστικές εγγυήσεις κατά την απέλαση και το δικαίωμα προσφυγής.	68
4.2.5 Απέλαση προσφύγων	73

1 Εισαγωγή

Το παρόν βιβλίο είναι μια συλλογή κειμένων διεθνούς δικαίου και νομολογίας με θέμα τους κανόνες του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αφορούν τα ζητήματα της μετανάστευσης και του ασύλου. Συντάχθηκε από τη Διεθνή Επιτροπή Νομικών (International Commission of Jurists — ICJ) και μεταφράστηκε στα ελληνικά, προκειμένου να δώσει στους επαγγελματίες νομικούς τη δυνατότητα να έχουν άμεση πρόσβαση, χωρίς να απαιτείται η γνώση ξένων γλωσσών, στις πηγές του διεθνούς δικαίου, στις διατάξεις και στις αποφάσεις σταθμούς των διεθνών μηχανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το παρόν κείμενο είναι μια ανεπίσημη μετάφραση και όποιος επιθυμεί να χρησιμοποιήσει κάποιο απόσπασμα για επίσημη χρήση οφείλει να ανατρέξει στο πρωτότυπο.

Το έργο στοχεύει να λειτουργήσει ως πρακτικό εργαλείο για τον νομικό στην καθημερινή του εργασία. Είναι επίσης ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για εκπαιδευτικά σεμινάρια και μπορεί να συνδράμει τους νομικούς στην προσπάθειά τους να ενημερώνονται διαρκώς για τις εξελίξεις της διεθνούς νομολογίας. Η παρούσα συλλογή εστιάζει σε συγκεκριμένα ζητήματα που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών και στο μέλλον θα ενημερώνεται αλλά και θα επεκτείνεται διαρκώς.

Τέλος, η παρούσα δημοσίευση λειτουργεί συμπληρωματικά προς το *Επαγγελματικό Εγχειρίδιο αρ. 6* της ICJ με τίτλο *Μετανάστευση και διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, που διατίθεται δωρεάν στον ιστότοπο της ICJ: www.icj.org.

Όπως το *Εγχειρίδιο*, έτσι και η παρούσα συλλογή φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως πρακτικό εργαλείο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών, συμβάλλοντας στην κατανόηση των σύνθετων νομικών διαδικασιών. Πιστεύουμε ότι το διεθνές δίκαιο είναι ένα ισχυρό μέσο για την ενίσχυση του σεβασμού, της προστασίας και της πραγμάτωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέσω της δράσης των δικηγόρων, των ακτιβιστών και όλων των νομικών. Η παρούσα συλλογή, μαζί με το αντίστοιχο *Εγχειρίδιο*, θέλει να φέρει το διεθνές δίκαιο πιο κοντά στον επαγγελματία του δικαίου, με γνώμονα την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο.

2 Η αρχή της μη επαναπροώθησης στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλοι περιορισμοί στη δυνατότητα απέλασης

Η αρχή της μη επαναπροώθησης, η οποία απαγορεύει στα κράτη να μεταφέρουν οποιονδήποτε σε μια χώρα όπου αυτός αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο δίωξης ή σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι μια θεμελιώδης αρχή του διεθνούς δικαίου και ένας από τους ισχυρότερους περιορισμούς στο δικαίωμα των κρατών να ελέγχουν την είσοδο στην επικράτειά τους και να απελαύνουν τους αλλοδαπούς, ως έκφραση της κυριαρχίας τους.

Στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η αρχή της μη επαναπροώθησης θεμελιώνεται στην υποχρέωση όλων των κρατών να αναγνωρίζουν, να διασφαλίζουν και να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των ανθρώπων που βρίσκονται εντός της δικαιοδοσίας τους, και στην υποχρέωση οι συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται κατά τρόπο που οι διατάξεις τους να είναι πρακτικές και αποτελεσματικές.

Πέρα από την απαγόρευση της επαναπροώθησης, το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναγνωρίζει και ένα δεύτερο είδος περιορισμών στη δυνατότητα του κράτους να απελαύνει τους αλλοδαπούς: όταν η απομάκρυνση από τη χώρα εισδοχής συνιστά καθ' εαυτήν, ανεξάρτητα από το πού αποστέλλεται το πρόσωπο, αδικαιολόγητη παραβίαση συγκεκριμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. το κεφάλαιο 2 του *Επαγγελματικού εγχειριδίου αρ. 6 της ICJ, Μετανάστευση και διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων*.

2.1 Συναφείς διατάξεις του διεθνούς δικαίου

2.1.1 Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, 1951

Άρθρο 33. Απαγόρευσις απελάσεως ή επαναπροωθήσεως

1. Ουδεμία Συμβαλλομένη Χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, Πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται δια λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων.

2. Το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυξ όστις, δια σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις, έχων τελεσιδικώς καταδικασθή δι' ιδιαιτέρως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον διά την Χώραν.

2.1.2 Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

Άρθρο 3

1. Κανένα Κράτος Μέρος δε θα απελαύνει, δε θα επαναπροωθεί («refouler»), ούτε θα εκδίδει πρόσωπο σε άλλο Κράτος, όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι αυτό το πρόσωπο θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια.

2. Με σκοπό να καθορισθεί, αν υπάρχουν αυτοί οι λόγοι, οι αρμόδιες αρχές θα λάβουν υπόψη όλα τα σχετικά στοιχεία, που περιλαμβάνουν, ενδεχομένως, την ύπαρξη στο Κράτος για το οποίο πρόκειται ενός συνόλου συστηματικών, σοβαρών, κατάφωρων ή μαζικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2.1.3 Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 19. Προστασία σε περίπτωση απομάκρυνση, απέλασης ή έκδοσης

1. Απαγορεύονται οι συλλογικές απελάσεις.

2. Κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.

2.2 Αποσπάσματα διεθνούς νομολογίας

2.2.1 Η αρχή της μη επαναπροώθησης στη νομολογία

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο αρ. 31: Η φύση της γενικής νομικής υποχρέωσης που επιβάλλεται στα κράτη που μετέχουν στη σύμβαση, 26 Μαΐου 2004 — παρ. 12

Η υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 2 και η οποία επιβάλλει στα κράτη μέρη να προστατεύουν τα δικαιώματα που διατυπώνονται σε αυτήν για όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται εντός της επικράτειάς τους ή είναι υπό τον έλεγχο τους συνεπάγεται την υποχρέωση των κρατών να μην προχωρούν σε διαδικασίες έκδοσης, απομάκρυνσης, απέλασης ή μεταφοράς ενός προσώπου από την επικράτειά τους όταν υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι υπάρχει πραγματικός κίνδυνος πρόκλησης μη επανορθώσιμης βλάβης, υπό την έννοια των άρθρων 6 και 7 της Σύμβασης, είτε στη χώρα προς την οποία γίνεται η απομάκρυνση είτε σε οποιαδήποτε άλλη χώρα ενδέχεται να μεταφερθεί κατόπιν το πρόσωπο.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο αρ. 20: απαγόρευση των βασανιστηρίων και κάθε σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, 3 Οκτωβρίου 1992 — παρ. 9

Κατά την άποψη της Επιτροπής, τα κράτη μέρη δεν πρέπει να εκθέτουν τους πολίτες σε κίνδυνο βασανιστηρίων ή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας όταν επιστρέφουν από άλλη χώρα κατ' εφαρμογή διαδικασίας έκδοσης, απέλασης ή επαναπροώθησης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή αρ. 14038/88, Απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989

88. Το γεγονός ότι η καταδίκη των βασανιστηρίων έχει τέτοιες συνέπειες αναγνωρίζεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, το οποίο προβλέπει ότι «κανένα Κράτος Μέρος δε θα [...] εκδίδει πρόσωπο σε άλλο κράτος, όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι αυτό το πρόσωπο θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια». Το γεγονός ότι μια εξειδικευμένη συνθήκη διατυπώνει λεπτομερώς μια συγκεκριμένη υποχρέωση που σχετίζεται με την απαγόρευση των βασανιστηρίων δεν σημαίνει ότι μια κατ' ουσίαν όμοια υποχρέωση δεν ενυπάρχει ήδη στους γενικούς όρους του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Είναι προφανώς αντίθετο με τις αξίες που διέπουν τη Σύμβαση, εκείνη δηλαδή την «κοινήν κληρονομίαν πολιτικών παραδόσεων και ιδεωδών σεβασμού της ελευθερίας και του επικρατεστέρου του δικαίου [κράτους δικαίου]» στην οποία αναφέρεται το Προοίμιο, το να παραδίδει ένα συμβαλλόμενο κράτος εν γνώσει του έναν φυγά σε άλλο κράτος όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι αυτός κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια, όσο ειδεχθές κι αν είναι το έγκλημα για το οποίο κατηγορείται. Η έκδοση υπό αυτές τις περιστάσεις, παρότι δεν περιλαμβάνεται ρητά στη σύντομη και γενική διατύπωση του άρθρου 3, είναι καταφανώς αντίθετη προς το πνεύμα και το σκοπό αυτού του άρθρου και, κατά την άποψη του Δικαστηρίου, αυτή η εγγενής υποχρέωση μη έκδοσης περιλαμβάνει επίσης περιπτώσεις στις οποίες ο φυγάς θα αντιμετώπιζε στο κράτος υποδοχής πραγματικό κίνδυνο να εκτεθεί σε απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία που απαγορεύεται από το άρθρο 3.

91. Συνοψίζοντας, η απόφαση ενός συμβαλλόμενου κράτους να εκδώσει έναν φυγά μπορεί να συνιστά παραβίαση του άρθρου 3, και έτσι να συνεπάγεται την ευθύνη αυτού του κράτους σύμφωνα με τη Σύμβαση, όταν έχουν παρασχεθεί ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι το αφορώμενο πρόσωπο αντιμετωπίζει, σε περίπτωση έκδοσής του, πραγματικό κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία στη χώρα που αιτείται την έκδοσή του. Για να θεμελιωθεί μια τέτοια ευθύνη του κράτους απαιτείται η αξιολόγηση των συνθηκών στη χώρα που αιτείται την έκδοση με βάση τους κανόνες του άρθρου 3 της Σύμβασης. Παρ' όλα αυτά, δεν τίθεται εν προκειμένω το ερώτημα της διατύπωσης κρίσης ή της απόφασης σχετικά με την ευθύνη της χώρας υποδοχής, είτε στο πλαίσιο του γενικού διεθνούς δικαίου, είτε στο πλαίσιο της Σύμβασης είτε βάσει άλλων κανόνων. Εάν μπορεί να θεμελιωθεί ευθύνη σύμφωνα με τη Σύμβαση, η ευθύνη αυτή αφορά το συμβαλλόμενο κράτος που πραγματοποιεί την έκδοση και οφείλεται στις ενέργειές του που έχουν ως άμεσο αποτέλεσμα την έκθεση ενός ατόμου σε απαγορευμένη κακομεταχείριση.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Salah Sheekh κατά Ολλανδίας, Προσφυγή αρ. 1948/04, Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007

135. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία, δυνάμει παραδεδεγμένης αρχής του διεθνούς δικαίου και με την επιφύλαξη των συμβατικών τους υποχρεώσεων, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης, να ελέγχουν την είσοδο, τη διαμονή και την απέλαση των αλλοδαπών. Ούτε η Σύμβαση ούτε τα Πρωτόκολλα της προστατεύουν το δικαίωμα στο άσυλο. Όμως, όταν αποφασίζουν την απέλαση αλλοδαπών, τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να τηρούν το άρθρο 3 της Σύμβασης, που αποτυπώνει μια από τις θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών και απαγορεύει με τρόπο απόλυτο τα βασανιστήρια ή την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του θύματος και από το χαρακτηρισμό του ως ανεπιθύμητου ή επικίνδυνου. Στο πλαίσιο αυ-

τής της διάταξης, η απέλαση αλλοδαπού επισύρει την ευθύνη του συμβαλλόμενου κράτους όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι ο ενδιαφερόμενος, εάν απελαθεί, αντιμετωπίζει στη χώρα υποδοχής πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3. Σε παρόμοιες περιστάσεις το άρθρο 3 επιβάλλει την υποχρέωση μη απέλασης του ενδιαφερόμενου σε αυτήν τη χώρα [...].

2.2.2 Δικαιοδοσία

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 27765/09, Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012

70. Δυνάμει του άρθρου 1 της Σύμβασης, η δέσμευση των συμβαλλόμενων κρατών είναι η «αναγνώριση» (στα γαλλικά «reconnaître»), σε όλα τα πρόσωπα εντός της «δικαιοδοσίας» τους, των δικαιωμάτων και ελευθεριών τους, όπως ορίζονται στο πρώτο μέρος [...]. Η άσκηση δικαιοδοσίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση ώστε ένα συμβαλλόμενο κράτος να μπορεί να θεωρείται υπεύθυνο για πράξεις ή παραλείψεις που του καταλογίζονται και οδηγούν σε ισχυρισμούς παραβίασης δικαιωμάτων και ελευθεριών που ορίζονται στη Σύμβαση [...].

71. Η δικαιοδοσία ενός κράτους, υπό την έννοια του άρθρου 1, είναι ουσιαστικά εδαφική [...]. Θεωρείται ότι ασκείται κατά κανόνα σε όλη την επικράτεια του κράτους [...].

72. Σύμφωνα με την κατ' ουσίαν εδαφική έννοια της δικαιοδοσίας, το Δικαστήριο αποδέχθηκε μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις ότι οι πράξεις των συμβαλλομένων κρατών ή η παραγωγή αποτελεσμάτων εκτός της επικράτειάς τους ενδέχεται να αποτελεί άσκηση δικαιοδοσίας από αυτά υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης [...].

73. Στην πρώτη απόφαση για την υπόθεση *Λοϊζίδου* (ενστάσεις), το Δικαστήριο απεφάνθη ότι λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο και το σκοπό της Σύμβασης, η ευθύνη ενός συμβαλλόμενου μέρους ενδέχεται επίσης να προκύπτει όταν ασκεί τον αποτελεσματικό έλεγχο μιας περιοχής εκτός της εθνικής του επικράτειας ως αποτέλεσμα στρατιωτικής δράσης, είτε νόμιμης είτε παράνομης [...], η οποία ωστόσο αποκλείεται μόνο όταν είναι υπό εξέταση μια στιγμιαία εξωεδαφική πράξη, όπως στην υπόθεση *Βανκονίτς*, εφόσον η διατύπωση του άρθρου 1 δεν περιλαμβάνει τέτοια προσέγγιση στη «δικαιοδοσία» [...]. Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα για την πιθανότητα ύπαρξης εξαιρετικών περιστάσεων οι οποίες απαιτούν και δικαιολογούν τη διαπίστωση του Δικαστηρίου ότι το κράτος ασκεί τη δικαιοδοσία του εξωεδαφικά πρέπει να προσδιορίζεται σε σχέση με τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, για παράδειγμα πλήρη και αποκλειστικό έλεγχο επί μίας φυλακής ή ενός πλοίου [...].

74. Όποτε το κράτος μέσω των εκπροσώπων του που ενεργούν εκτός της επικράτειάς του, ασκεί έλεγχο και κυριαρχία πάνω σε ένα άτομο, και επομένως δικαιοδοσία, το κράτος υπόκειται στην υποχρέωση δυνάμει του άρθρου 1 να αναγνωρίσει στο εν λόγω άτομο τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που σχετίζονται με την κατάστασή του σύμφωνα με το πρώτο μέρος της Σύμβασης. Επομένως, υπό αυτή την έννοια, το Δικαστήριο δέχεται ότι τα δικαιώματα της Σύμβασης ενδέχεται να «διαχωρίζονται και να προσαρμόζονται» [...].

75. Υπάρχουν άλλες περιπτώσεις στη νομολογία του Δικαστηρίου στις οποίες η δικαιοδοσία ασκήθηκε εξωεδαφικά από ένα κράτος σε υποθέσεις που περιλαμβάνουν τις ενέργειες των διπλωματικών ή προξενικών εκπροσώπων στο εξωτερικό και επί των σκαφών και πλωτών μέσων που είναι δηλωμένα, ή φέρουν τη σημαία του εν λόγω κράτους. Σε αυτές τις συγκεκριμένες καταστάσεις, το Δικαστήριο, βασιζόμενο στο εθιμικό διεθνές δίκαιο και στις διατάξεις των συνθηκών, αναγνωρίζει την εξωεδαφική άσκηση δικαιοδοσίας από το αφορώμενο κράτος [...].

76. Δεν υπάρχει διαφωνία ενώπιον του Δικαστηρίου ότι τα υπό εξέταση γεγονότα συνέβησαν στην ανοιχτή θάλασσα, επί στρατιωτικών πλοίων που έφεραν την ιταλική σημαία. Η εναγόμενη κυβέρνηση αναγνωρίζει επιπλέον ότι τα πλοία της Αστυνομίας Εσόδων και της Ακτοφυλακής πάνω στα οποία επιβιβάστηκαν οι προσφεύγοντες ενέπιπταν πλήρως στην ιταλική δικαιοδοσία.

77. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι δυνάμει των σχετικών διατάξεων του δικαίου της θάλασσας, ένα πλωτό μέσο που πλέει στην ανοιχτή θάλασσα εμπίπτει στην αποκλειστική δικαιοδοσία του κράτους τη σημαία του οποίου φέρει. Αυτή η αρχή του διεθνούς δικαίου οδήγησε το Δικαστήριο να αναγνωρίσει, σε υποθέσεις που αφορούν ενέργειες που πραγματοποιούνται επί πλωτών μέσων που φέρουν τη σημαία ενός κράτους, όπως και σε υποθέσεις δηλωμένων αεροσκαφών, την εξωεδαφική άσκηση δικαιοδοσίας του εν λόγω κράτους [...]. Όπου ασκείται έλεγχος πάνω σε άλλους, ασκείται έλεγχος *de jure* από το εν λόγω κράτος πάνω στα ενδιαφερόμενα άτομα.

78. Επιπλέον, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η παραπάνω αρχή παρατίθεται στο εσωτερικό δίκαιο στο άρθρο 4 του ιταλικού Κώδικα Ναυσιπλοΐας, και δεν αμφισβητείται από την εναγόμενη κυβέρνηση [...]. Συμπεραίνει ότι η παρούσα υπόθεση όντως αποτελεί υπόθεση εξωεδαφικής άσκησης δικαιοδοσίας εκ μέρους της Ιταλίας ικανή να εγείρει την ευθύνη του κράτους σύμφωνα με τη Σύμβαση.

79. Επιπλέον, η Ιταλία δεν μπορεί να παρακάμψει τη «δικαιοδοσία» της σύμφωνα με τη Σύμβαση περιγράφοντας τα υπό εξέταση γεγονότα ως επιχειρήσεις διάσωσης στην ανοιχτή θάλασσα. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο δεν είναι δυνατόν να συναινέσει στο επιχείρημα της κυβέρνησης ότι η Ιταλία δεν ήταν υπεύθυνη για την τύχη των προσφευγόντων λόγω του ισχυριζόμενου ελάχιστου ελέγχου που ασκούνταν στα εμπλεκόμενα μέρη τη δεδομένη χρονική στιγμή.

80. Σε αυτό το πλαίσιο, αρκεί να παρατηρηθεί ότι στην υπόθεση *Medvedyev και άλλοι*, όπως αναφέρεται παραπάνω, τα υπό εξέταση γεγονότα συνέβησαν πάνω στο *Winner*, ένα πλοίο που έφερε τη σημαία τρίτου κράτους αλλά το πλήρωμα του οποίου είχε τεθεί υπό τον έλεγχο του γαλλικού στρατιωτικού προσωπικού. Στις συγκεκριμένες συνθήκες της εν λόγω υπόθεσης, το Δικαστήριο εξέτασε τη φύση και το πεδίο εφαρμογής των ενεργειών που πραγματοποίησαν οι Γάλλοι αξιωματούχοι με σκοπό να εξακριβώσει εάν υπήρχε τουλάχιστον *de facto* συνεχής και αδιάλειπτος έλεγχος που ασκήθηκε από τη Γαλλία πάνω στο *Winner* και στο πλήρωμά του [...].

81. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι στην παρούσα υπόθεση τα γεγονότα έλαβαν χώρα εξ ολοκλήρου επί πλοίων των ιταλικών ενόπλων δυνάμεων, τα πληρώματα των οποίων αποτελούνταν αποκλειστικά από ιταλικό στρατιωτικό προσωπικό. Σύμφωνα με την άποψη του Δικαστηρίου, κατά την περίοδο μεταξύ της επιβίβασης στα πλοία των ιταλικών ενόπλων δυνάμεων και της παράδοσης στις αρχές της Λιβύης, οι προσφεύγοντες βρίσκονταν υπό συνεχή και αποκλειστικό *de jure* και *de facto* έλεγχο των ιταλικών αρχών. Εικασίες σχετικά με τη φύση και το σκοπό της επέμβασης των ιταλικών πλοίων στην ανοιχτή θάλασσα δεν θα οδηγήσουν το Δικαστήριο σε οποιαδήποτε άλλα συμπεράσματα.

82. Επομένως, τα γεγονότα που οδηγούν στις εικαζόμενες παραβάσεις εμπίπτουν στη «δικαιοδοσία» της Ιταλίας υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης.

2.2.3 Αξιολόγηση της κατάστασης στη χώρα προορισμού

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 27765/09, Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012

128. Ως προς αυτό το ζήτημα, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η μη συμμόρφωση της Λιβύης με τις διεθνείς υποχρεώσεις της αποτελούσε ένα από τα γεγονότα για τα οποία υπήρξαν καταγγελίες σε διεθνείς εκθέσεις για την εν λόγω χώρα. Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο οφείλει να παρατηρήσει ότι η ύπαρξη εθνικών νόμων και η επικύρωση των διεθνών συνθηκών που εγγυώνται τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν είναι από μόνα τους επαρκή για τη διασφάλιση της κατάλληλης προστασίας ενάντια στον κίνδυνο της κακομεταχείρισης, τη στιγμή που, όπως και στην παρούσα υπόθεση, έγκυρες πηγές έχουν αναφέρει πρακτικές στις οποίες έχουν καταφύγει ή τις οποίες έχουν ανεχτεί οι αρχές και οι οποίες είναι προδήλως αντίθετες με τις αρχές της Σύμβασης [...].

129. Επιπλέον, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η Ιταλία δεν είναι δυνατόν να αποποιηθεί τη δική της ευθύνη επικαλούμενη τις υποχρεώσεις της που προκύπτουν από διμερείς συμφωνίες με τη Λιβύη. Ακόμα και σε περίπτωση που θεωρηθεί ότι οι εν λόγω συμφωνίες περιέχουν

ρητές διατάξεις για την επιστροφή στη Λιβύη μεταναστών που αναχαιτίζονται στην ανοιχτή θάλασσα, η ευθύνη των συμβαλλόμενων κρατών εξακολουθεί να υφίσταται ακόμα και μετά τη δέσμευσή τους σε συνθήκες μετά από την έναρξη της ισχύος της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων αυτής σχετικά με τα εν λόγω κράτη [...].

α) Αποδεικτικά μέσα που γίνονται δεκτά στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Salah Sheekh κατά Ολλανδίας*, Προσφυγή αρ. 1948/04, Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007

136. Η ευθύνη του απελαύνοντος κράτους στο πλαίσιο του άρθρου 3 προϋποθέτει αναπόφευκτα την αξιολόγηση των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα προορισμού υπό το φως των προϋποθέσεων που θέτει το άρθρο 3 της Σύμβασης. Για να καθορίσει εάν αποδείχθηκε ότι ο προσφεύγων διατρέχει πραγματικό κίνδυνο, εάν απελαθεί, να υποστεί τη μεταχείριση που απαγορεύει το άρθρο 3, το Δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση υπό το φως όλων των πληροφοριών που έχουν προσκομίσει ενώπιόν του οι διάδικοι ή, εάν είναι αναγκαίο, όσων αναζητεί αυτεπάγγελτα, ειδικά όταν ο προσφεύγων — ή τρίτος κατά την έννοια του άρθρου 36 της Σύμβασης — προβάλλει λόγους που δημιουργούν αμφιβολίες για την ακρίβεια των στοιχείων που επικαλείται η διάδικη κυβέρνηση. Ως προς τις πληροφορίες που αναζητά αυτεπάγγελτα, το Δικαστήριο εκτιμά, λαμβάνοντας υπόψη την ανεπίδεκτη εξαιρέσεων προστασία που εγγυάται το άρθρο 3 της Σύμβασης, ότι πρέπει να αποδεικνύεται ότι οι αρμόδιες αρχές του συμβαλλόμενου κράτους αξιολόγησαν προσηκόντως και επαρκώς την κατάσταση που επικρατεί στο κράτος προορισμού του υπό απέλαση αλλοδαπού, επικαλούμενες εθνικά έγγραφα και στοιχεία από αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές, όπως είναι για παράδειγμα, τα έγγραφα άλλων συμβαλλόμενων ή μη κρατών, υπηρεσιών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και ευνόητων μη κυβερνητικών οργανώσεων. Εκπληρώνοντας το έργο της επίβλεψης της εφαρμογής της Σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 19, το Δικαστήριο — ως διεθνές όργανο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου — δεν μπορεί να προσεγγίσει με τρόπο περιοριστικό τις υποθέσεις των υπό απέλαση ή έκδοση αλλοδαπών που εμπίπτουν στο άρθρο 3 και να λαμβάνει υπόψη μόνον τα στοιχεία των εθνικών αρχών του συμβαλλόμενου κράτους χωρίς να τα συγκρίνει με άλλες αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές. Τουτό σημαίνει ότι για την εκτίμηση του κινδύνου της αντίθετης με το άρθρο 3 μεταχείρισης στις περιπτώσεις απέλασης ή έκδοσης αλλοδαπών, απαιτείται η ολοκληρωμένη και *ex nunc* αξιολόγηση της κατάστασης που επικρατεί στη χώρα προορισμού, αφού αυτή μπορεί να έχει μεταβληθεί με την πάροδο του χρόνου. Αφού η φύση των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα συμβαλλόμενα κράτη δυνάμει της Σύμβασης συνίσταται στην πράξη της έκθεσης σε κίνδυνο κακομεταχείρισης, η ύπαρξη του κινδύνου πρέπει να αξιολογείται κατ' αρχήν με βάση τα πραγματικά περιστατικά που γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει η κυβέρνηση κατά το χρόνο της εκτέλεσης της απέλασης. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεδομένου ότι ο κύριος Sheekh δεν έχει ακόμη απελαθεί, λαμβάνεται υπόψη η πραγματική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα προορισμού κατά το χρόνο της κρίσης της προσφυγής του από το Δικαστήριο. Παρότι τα στοιχεία ιστορικής φύσης παρουσιάζουν ενδιαφέρον, στο μέτρο που διαφωτίζουν τη σημερινή κατάσταση και την ενδεχόμενη εξέλιξή της, αποφασιστικής σημασίας είναι οι συνθήκες που επικρατούν σήμερα στη χώρα προορισμού, και άρα είναι αναγκαίο να αξιολογηθούν οι πληροφορίες που δημοσιεύτηκαν μετά την έκδοση της οριστικής απόφασης από τις εθνικές αρχές.

β) Προηγούμενη γνώση εκ μέρους των αρχών

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 27765/09, Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012

131. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η κατάσταση ήταν γνωστή και εύκολο να διαπιστωθεί βάσει πολλαπλών πηγών. Επομένως θεωρεί ότι όταν οι προσφεύγοντες απωθήθηκαν, οι ιταλικές αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι, ως παράτυποι μετανάστες, στη Λιβύη θα ήταν εκτεθειμένοι σε μεταχείριση που θα παραβίαζε τη Σύμβαση και δεν θα τους παρέχόταν κανενός είδους προστασία στην εν λόγω χώρα.

γ) Το βάρος της απόδειξης

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 27765/09, Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012

133. Το Δικαστήριο παρατηρεί, πρώτον, ότι οι προσφεύγοντες αμφισβήτησαν το εν λόγω γεγονός, καθώς δήλωσαν ότι ενημέρωσαν το ιταλικό στρατιωτικό προσωπικό για την πρόθεσή τους να αιτηθούν διεθνή προστασία. Επιπλέον, η εκδοχή των προσφευγόντων επιβεβαιώνεται από τις πολυάριθμες δηλώσεις μαρτύρων που συνέλεξε η Ύπατη Αρμοστεία και το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο θεωρεί ότι ήταν ευθύνη των εθνικών αρχών, που αντιμετώπιζαν μια κατάσταση κατά την οποία παραβιάζονταν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως περιγράφεται παραπάνω, να πληροφορηθούν για τη μεταχείριση την οποία θα ελάμβαναν οι προσφεύγοντες μετά την επιστροφή τους [...]. Λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες της υπόθεσης, το γεγονός ότι τα εν λόγω άτομα δεν εξέφρασαν ρητό αίτημα για τη χορήγηση ασύλου δεν απαλλάσσει την Ιταλία από το να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από το άρθρο 3.

157. Επιπλέον, το Δικαστήριο επιβεβαιώνει ότι η Ιταλία δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωση συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 3 της Σύμβασης, επειδή οι προσφεύγοντες δεν ζήτησαν άσυλο ή δεν περιέγραψαν τους κινδύνους που αντιμετώπιζαν, ως αποτέλεσμα της έλλειψης συστήματος ασύλου στη Λιβύη. Επαναλαμβάνει ότι οι ιταλικές αρχές θα έπρεπε να έχουν βεβαιωθεί για το πώς οι αρχές της Λιβύης εκπλήρωναν τις διεθνείς υποχρεώσεις τους σε σχέση με την προστασία των προσφύγων.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, Προσφυγή αρ. 30696/09, Απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011

346. Το Δικαστήριο διαφωνεί με το επιχείρημα της Βελγικής Κυβέρνησης ότι, επειδή ο προσφεύγων δεν δήλωσε τους φόβους του στην συνέντευξή του, το Γραφείο Αλλοδαπών αγνοούσε, όταν εξέδωσε την εντολή να εγκαταλείψει την χώρα, τους φόβους του προσφεύγοντα σε περίπτωση μεταφοράς του στην Ελλάδα.

347. Παρατηρεί πρώτα πρώτα ότι πολλές πληροφορίες και εκθέσεις προστέθηκαν στα στοιχεία που είχε στην διάθεσή του το Δικαστήριο όταν εξέδωσε την απόφασή του K.R.S. το 2008. Οι πληροφορίες αυτές και οι εκθέσεις αναφέρουν κατά τρόπο συγκλίνοντα, με βάση έρευνες επί τόπου, πρακτικές δυσκολίες που θέτει η εφαρμογή του συστήματος του «Δουβλίνου» στην Ελλάδα, ελλείψεις της διαδικασίας ασύλου και πρακτικές επαναπροώθησης άμεσης ή έμμεσης, σε ατομική ή συλλογική βάση.

[...]

352. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η γενική κατάσταση ήταν γνωστή στις βελγικές αρχές και κρίνει ότι δεν συντρέχει λόγος να φέρει ο προσφεύγων ολόκληρο το βάρος της απόδειξης. Αντίθετα, κρίνει ότι αποδεικνύεται πως, παρά ορισμένα παραδείγματα εφαρμογής της ρήτρας κυριαρχίας που προσκόμισε η κυβέρνηση που, εξάλλου, δεν αφορούσαν την Ελλάδα, το Γραφείο Αλλοδαπών εφαρμόζεε συστηματικά τον Κανονισμό του «Δουβλίνου» για να μεταφέρει άτομα προς την Ελλάδα χωρίς να αναρωτηθεί για τη δυνατότητα παρέκκλισης.

[...]

359. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, ενώπιον των βελγικών αρχών, ο προσφεύγων δεν εξατομίκευσε επαρκώς τον κίνδυνο που διέτρεχε να μην έχει πρόσβαση στην διαδικασία ασύλου και να είναι θύμα επαναπροώθησης από τις ελληνικές αρχές. Ωστόσο, το Δικαστήριο θεωρεί ότι εναπόκειται ακριβώς στις βελγικές αρχές, μπροστά στην κατάσταση που περιγράφεται πιο πάνω, να μην αρκестούν να θεωρήσουν ότι ο προσφεύγων θα τύχαινε μεταχείρισης σύμφωνης με τις προϋποθέσεις της Σύμβασης αλλά αντίθετα να διεξάγουν προηγουμένως έρευνα για τον τρόπο με τον οποίο οι ελληνικές αρχές εφαρμόζουν στην πράξη τη νομοθεσία περί ασύλου. Κάνοντας αυτό, θα είχαν μπορέσει να διαπιστώσουν ότι οι κίνδυνοι που επικαλείται ο προσφεύγων ήταν επαρκώς πραγματικοί και εξατομικευμένοι ώστε να εμπόδιζαν στο

άρθρο 3. Το ότι μεγάλος αριθμός αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα βρίσκεται στην ίδια κατάσταση με τον προσφεύγοντα δεν εμποδίζει τον εξατομικευμένο χαρακτήρα του επικαλούμενου κινδύνου, από τη στιγμή που αποδεικνύεται επαρκώς συγκεκριμένος και πιθανός [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *A.A. και άλλοι κατά Σουηδίας*, Προσφυγή αρ. 14499/09, Απόφαση της 28ης Ιουνίου 2012

73. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι, λόγω της ειδικής κατάστασης στην οποία βρίσκονται πολλές φορές οι αιτούντες άσυλο, είναι συχνά απαραίτητο, όταν αξιολογείται η αξιοπιστία των δηλώσεών τους και τα έγγραφα που υποβάλλουν για να τις τεκμηριώσουν, να αναγνωρίζεται το ευεργέτημα της αμφιβολίας. Ωστόσο, όταν είναι διαθέσιμες πληροφορίες που παρέχουν ισχυρούς λόγους που αμφισβητούν την αλήθεια των ισχυρισμών του αιτούντος άσυλο, τότε το άτομο πρέπει να παράσχει μια ικανοποιητική εξήγηση για τις αποκλίσεις αυτές [...]. Θεωρητικά, ο αιτών πρέπει να προσκομίσει αποδεικτικά μέσα ικανά να αποδείξουν πως υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι, αν εφαρμοστεί το μέτρο κατά του οποίου προσφεύγει, θα εκτεθεί σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Σύμβασης [...]. Όταν προσκομίζονται τέτοια αποδεικτικά μέσα, η κυβέρνηση είναι αυτή που οφείλει να άρει κάθε σχετική αμφιβολία.

2.2.4 Έμμεση επαναπροώθηση

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 27765/09, Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012

146. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει την αρχή, σύμφωνα με την οποία η έμμεση απομάκρυνση αλλοδαπού αφήνει άθικτη την ευθύνη του συμβαλλόμενου κράτους και ότι το κράτος αυτό οφείλει, σύμφωνα με την καθιερωμένη νομολογία, να διασφαλίσει ότι το εν λόγω πρόσωπο δεν θα αντιμετωπίσει, σε περίπτωση επαναπατριsmού, πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 [...].

147. Το κράτος που πραγματοποιεί την επιστροφή, είναι αυτό που έχει την ευθύνη να διασφαλίσει ότι η ενδιάμεση χώρα προσφέρει επαρκείς εγγυήσεις για την αποφυγή απομάκρυνσης του εν λόγω ατόμου στη χώρα καταγωγής του χωρίς αξιολόγηση των κινδύνων που αντιμετωπίζει. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η υποχρέωση αυτή είναι ακόμη πιο σημαντική όταν, όπως στην προκειμένη περίπτωση, η ενδιάμεση χώρα δεν είναι συμβαλλόμενο κράτος της Σύμβασης.

148. Εν προκειμένω, το έργο του Δικαστηρίου δεν είναι να αποφανθεί σχετικά με την παράβαση της Σύμβασης σε περίπτωση επαναπατριsmού των προσφευγόντων, αλλά να εξακριβώσει αν υπήρχαν επαρκείς εγγυήσεις σχετικά με το ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν θα επιστρέφονταν αυθαίρετα στις χώρες καταγωγής τους, όπου είχαν βάσιμο ισχυρισμό ότι ο επαναπατριsmός τους θα συνιστούσε παράβαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

[...]

153. Το Δικαστήριο παρατηρεί, πρώτον, ότι η Λιβύη δεν έχει επικυρώσει τη Σύμβαση της Γενεύης περί του καθεστώτος των προσφύγων. Επιπλέον, οι διεθνείς παρατηρητές σημειώνουν την απουσία οποιασδήποτε μορφής διαδικασίας παροχής ασύλου και προστασίας για τους πρόσφυγες στη Λιβύη. Συναφώς, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η παρουσία της Υπατης Αρμοστείας στην Τρίπολη δεν αποτελούσε εγγύηση της προστασίας των αιτούντων άσυλο, λόγω της αρνητικής στάσης των αρχών της Λιβύης, η οποία δεν αναγνωρίζει καμία αξία στο καθεστώς των προσφύγων [...].

154. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί το επιχειρήμα της κυβέρνησης ότι οι δραστηριότητες της Υπατης Αρμοστείας αποτελούσαν εγγύηση ενάντια στον αυθαίρετο επαναπατριsmό. Επιπλέον, το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Υπατη Αρμοστεία είχαν καταγγείλει αρκετές προηγούμενες αναγκαστικές επιστροφές παράνομων μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων, σε χώρες υψηλού κινδύνου.

155. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι ορισμένοι από τους προσφεύγοντες έχουν αποκτήσει το καθεστώς του πρόσφυγα δεν καθιστά το Δικαστήριο όσον αφορά τον κίνδυνο αυθαίρετης επιστροφής. Αντιθέτως, το Δικαστήριο συμμερίζεται την άποψη των προσφευγόντων ότι συνιστά πρόσθετη ένδειξη της ευάλωτης κατάστασης των ενδιαφερόμενων μερών.

156. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι, όταν οι προσφεύγοντες μεταφέρθηκαν στη Λιβύη, οι ιταλικές αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι δεν υπήρχαν επαρκείς εγγυήσεις για την προστασία των εν λόγω μερών από τον κίνδυνο της αυθαίρετης επιστροφής στις χώρες καταγωγής τους, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως την έλλειψη οιασδήποτε διαδικασίας ασύλου και την αδυναμία να υποχρεώσουν τις αρχές της Λιβύης να αναγνωρίσουν το καθεστώς του πρόσφυγα που χορηγήθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία.

2.2.5 Προέλευση του κινδύνου

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Salah Sheekh κατά Ολλανδίας*, Προσφυγή αρ. 1948/04, Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007

137. Για την υπαγωγή της στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, η κακομεταχείριση πρέπει να πληροί ένα ελάχιστο επίπεδο βαρύτητας. Η αξιολόγηση αυτού του επιπέδου είναι σχετική και εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης [...]. Λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος που εγγυάται, το άρθρο 3 της Σύμβασης μπορεί επίσης να εφαρμόζεται στις περιπτώσεις όπου ο κίνδυνος οφείλεται σε πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Όμως, πρέπει να αποδεικνύεται ότι ο κίνδυνος είναι πραγματικός και ότι οι αρχές του κράτους υποδοχής αδυνατούν να τον αποσοβήσουν παρέχοντας την κατάλληλη προστασία.

2.2.6 Δυνατότητα εσωτερικής μετεγκατάστασης

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Salah Sheekh κατά Ολλανδίας*, Προσφυγή αρ. 1948/04, Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007

141. [...] Όμως, το Δικαστήριο έχει ήδη υποστηρίξει ότι η έμμεση, δηλαδή μέσω ενδιάμεσου προορισμού, απομάκρυνση ενός αλλοδαπού δεν απαλλάσσει το συμβαλλόμενο κράτος από την υποχρέωση να διασφαλίσει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν εκτίθεται, λόγω της απόφασης απέλασης, σε μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 [...] Επομένως, δεν υπάρχει λόγος να αποφασίσει διαφορετικά στις περιπτώσεις, όπως η υπό κρίση, όπου με την απέλαση ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός δεν απομακρύνεται σε ενδιάμεση χώρα, αλλά σε συγκεκριμένη περιοχή της χώρας καταγωγής του. Το Δικαστήριο θεωρεί προϋπόθεση για τη δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής την ύπαρξη κάποιων εγγυήσεων: τη δυνατότητα του ενδιαφερόμενου να ταξιδέψει στη συγκεκριμένη περιοχή καθώς και τη δυνατότητα εισόδου και εγκατάστασης σε αυτήν. Αν δεν διασφαλίζονται αυτές οι εγγυήσεις, τα συμβαλλόμενα κράτη ευθύνονται δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης, πολύ δε περισσότερο όταν ο απελαυνόμενος στη συγκεκριμένη περιοχή της χώρας καταγωγής του υποστεί κακομεταχείριση επειδή δεν πληρούται η ανωτέρω προϋπόθεση της δυνατότητας εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγές αρ. 8319/07 και 11449/07, Απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011

266. [...] Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 3 δεν αποκλείει τη δυνατότητα των συμβαλλόμενων κρατών να επικαλούνται την εγχώρα προστασία όταν αξιολογούν τον ισχυρισμό του ενδιαφερόμενου περί πραγματικού κινδύνου μεταχείρισης αντίθετης με αυτήν τη διάταξη στην περίπτωση επιστροφής στην χώρα καταγωγής [...]. Ωστόσο, έχει κρίνει ότι η δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας προορισμού δεν επηρεάζει την ευθύνη του συμβαλλόμενου κράτους, που υποχρεούται να διασφαλίσει στον θιγόμενο από το μέτρο της απέλασης ότι δεν κινδυνεύει να εκτεθεί σε μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης [...]. Συνεπώς, πρέπει να πληρούνται ορισμένες εγγυήσεις που αποτελούν προϋπόθεση

για τη δυνατότητα επίκλησης της εγχώριας προστασίας: η δυνατότητα του ενδιαφερόμενου να ταξιδέψει με ασφάλεια στη συγκεκριμένη περιοχή, να εισέλθει και να εγκατασταθεί σε αυτήν. Σε διαφορετική περίπτωση, το συμβαλλόμενο κράτος ευθύνεται, δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης, ειδικότερα όταν, ελλείψει των προαναφερόμενων εγγυήσεων υπάρχει πιθανότητα ο ενδιαφερόμενος να καταλήξει σε περιοχή της χώρας καταγωγής του όπου κινδυνεύει να υποστεί κακομεταχείριση [...].

271. Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο δέχεται ότι όποιος επιστρέφει στη Σομαλία μπορεί να ταξιδέψει από το Διεθνές Αεροδρόμιο της πρωτεύουσας Mogadishu σε άλλες περιοχές της νότιας και κεντρικής Σομαλίας χωρίς να εκτεθεί στον κίνδυνο της απαγορευμένης από το άρθρο 3 μεταχείρισης εξαιτίας της κατάστασης γενικευμένης βίας. Ωστόσο, αυτό εξαρτάται κυρίως από την περιοχή όπου πρόκειται τελικώς να επιστρέψει ο ενδιαφερόμενος. Το Δικαστήριο αδυνατεί να αξιολογήσει το επίπεδο γενικευμένης βίας σε κάθε περιοχή της νότιας και κεντρικής Σομαλίας και, ακόμα και στην περίπτωση που επιχειρούσε παρόμοια αξιολόγηση, η σχετική κρίση του θα καθίστατο πολύ γρήγορα παρωχημένη. Επομένως, αν η περιοχή που βρίσκεται η οικία του προσφεύγοντα βρίσκεται σε περιοχή που έχει πληγεί από τις συγκρούσεις, τότε οι συνθήκες που επικρατούν εκεί θα πρέπει να αξιολογούνται, σε ό,τι αφορά την εφαρμογή του άρθρου 3, κατά το χρόνο της απομάκρυνσης.

2.2.7 Αξιολόγηση του κινδύνου για μέλη συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Salah Sheekh κατά Ολλανδίας*, Προσφυγή αρ. 1948/04, Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007

148. Το Δικαστήριο εξετάζει στη συνέχεια την αξιολόγηση των εθνικών αρχών σύμφωνα με την οποία ο προσφεύγων υπέστη αυθαίρετα τη μεταχείριση που κατήγγειλε. Από τους ισχυρισμούς του κυρίου Sheekh προκύπτει ότι τόσο ο ίδιος όσο και η οικογένειά του στοχοποιήθηκαν επειδή ανήκουν σε μειονότητα και επομένως στερούνταν μέσα προστασίας: ήταν εύκολος στόχος όπως και οι άλλες τρεις οικογένειες της φυλής Ashraf που ζούσαν στο ίδιο χωριό. Το Δικαστήριο συμπληρώνει ότι, κατά την άποψή του, δεν μπορεί να απαιτηθεί από τον προσφεύγοντα να αποδείξει την ύπαρξη περαιτέρω ιδιαίτερων προσωπικών χαρακτηριστικών προκειμένου να τεκμηριώσει σε εξατομικευμένη βάση ότι κινδύνευε και συνεχίζει να κινδυνεύει. Σε αυτό το πλαίσιο είναι αληθές ότι η απλή πιθανότητα κακομεταχείρισης είναι ανεπαρκής για την υπαγωγή της στο άρθρο 3 της Σύμβασης. Αυτή η κατάσταση αντιμετωπίστηκε στην υπόθεση *Vilvarajah και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, όπου το Δικαστήριο έκρινε την πιθανότητα του κινδύνου της σύλληψης και της κακομεταχείρισης που διέτρεχαν οι νεαροί άντρες Ταμίλ που επέστρεφαν στη Σρι Λάνκα: το Δικαστήριο επέμεινε να αποδείξουν οι προσφεύγοντες ιδιαίτερα εξατομικευμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που θα υποχρέωναν ή θα παρείχαν τη δυνατότητα στις βρετανικές αρχές να προβλέψουν ότι θα υπέμεναν μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Όμως, στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο θεωρεί, με βάση τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα και τις πληροφορίες για την κατάσταση στις «σχετικά ανασφαλείς» περιοχές της Σομαλίας ότι μπορεί να προβλεφθεί ότι ως μέλος της μειονότητας Ashraf ο κύριος Sheekh κινδυνεύει, εάν επιστρέψει στη Σομαλία, να εκτεθεί σε μεταχείριση που παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης. Η προστασία που παρέχει αυτή η διάταξη μπορεί να καταστεί πλήρως πλασματική εάν εκτός από τη συμμετοχή του στη φυλή Ashraf —που η κυβέρνηση δεν αμφισβητεί— απαιτηθεί από τον προσφεύγοντα να αποδείξει περαιτέρω ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

2.2.8 Κατάσταση γενικευμένης βίας

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγές αρ. 8319/07 και 11449/07, Απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011

217. Στην υπόθεση *Vilvarajah και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το Δικαστήριο έκρινε ότι η κατάσταση γενικής αστάθειας εγείρει από μόνη της ζήτημα παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης μόνο όταν ο προσφεύγων αποδεικνύει ότι η προσωπική κατάστασή του είναι χειρότερη από την εν γένει κατάσταση των υπολοίπων μελών της ομάδας στην οποία ανήκει [...].

Ωστόσο, στην υπόθεση *N.A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το Δικαστήριο, αφού εξέτασε διεξοδικά την προηγούμενη απόφασή του επί της υπόθεσης *Vilvarajah*, εντέλει απεφάνθη ότι, στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 3, επιβάλλεται να μην απαιτείται από τον προσφεύγοντα να αποδείξει ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα όταν, κατά τ' άλλα, αποδεικνύει ότι το επίπεδο της έντασης της γενικευμένης βίας στη χώρα προορισμού είναι τέτοιο ώστε οποιαδήποτε απομάκρυνση σε αυτήν ενέχει τον πραγματικό κίνδυνο παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης [...]. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, η εμμονή στην απαίτηση να αποδείξει ο προσφεύγων ότι συντρέχουν στο πρόσωπό του ιδιαίτερα προσωπικά χαρακτηριστικά θα καθιστούσε ψευδεπίγραφη την προστασία που εγγυάται το άρθρο 3 [...]. Περαιτέρω, παρόμοια κρίση θα αμφισβητούσε τον απόλυτο χαρακτήρα του άρθρου 3, που απαγορεύει σε κάθε περίπτωση τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία.

218. Συνεπώς, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας *N.A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το μόνο ερώτημα που οφείλει να εξετάσει το Δικαστήριο στις υποθέσεις απέλασης είναι, εάν οι περιστάσεις της υπόθεσης που έχουν τεθεί στην κρίση του θεμελιώνουν βάσιμους λόγους να πιστευτεί ότι ο απειλούμενος με απέλαση αλλοδαπός διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης στην περίπτωση της απομάκρυνσής του από το έδαφος του συμβαλλόμενου κράτους. Στην περίπτωση της θεμελίωσης του προαναφερόμενου κινδύνου, η απομάκρυνση του προσφεύγοντα παραβιάζει κατ' ανάγκη το άρθρο 3, ανεξάρτητα από τον φορέα του κινδύνου, ανεξάρτητα δηλαδή από το εάν ο κίνδυνος οφείλεται σε κατάσταση γενικευμένης βίας, σε ιδιαίτερο προσωπικό χαρακτηριστικό του προσφεύγοντα ή στο συνδυασμό των δύο αυτών παραμέτρων. Ωστόσο, είναι σαφές ότι δεν δημιουργεί παρόμοιο κίνδυνο κάθε κατάσταση γενικευμένης βίας. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η κατάσταση γενικευμένης βίας χαρακτηρίζεται από επαρκή ένταση ικανή να προκαλέσει παρόμοιο κίνδυνο στις «πλέον ακραίες καταστάσεις», όταν είναι πραγματικός ο κίνδυνος της κακομεταχείρισης λόγω της έκθεσης και μόνον του ενδιαφερόμενου —με την επιστροφή του— σε παρόμοια βία [...].

241. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι μόνο στις «πλέον ακραίες περιπτώσεις» η κατάσταση γενικευμένης βίας μπορεί να έχει ένταση τέτοιου επιπέδου ώστε να προκαλέσει παρόμοιον κίνδυνο. Όμως, δεν έχει υιοθετήσει αρχές για τον τρόπο αξιολόγησης της έντασης μιας σύρραξης. Ωστόσο, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στην υπόθεση *AM και AM (Σομαλία)* [...] υιοθέτησε κριτήρια για να αξιολογήσει την ένταση μιας σύρραξης. Ειδικότερα, εξέτασε, πρώτον, εάν τα μέρη της σύρραξης χρησιμοποιούν μεθόδους και τακτικές πολέμου που αυξάνουν τον κίνδυνο απωλειών σε αμάχους ή στοχεύουν ευθέως αμάχους, δεύτερον, εάν είναι εκτεταμένη η χρήση παρόμοιων μεθόδων και/ή τακτικών από τα μέρη της σύρραξης, τρίτον, εάν οι συγκρούσεις μαίνονται σε τοπικό επίπεδο ή σε μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους και, τέλος, τον αριθμό των αμάχων που σκοτώθηκαν, τραυματίστηκαν ή εκτοπίστηκαν λόγω των συγκρούσεων. Παρότι τα προαναφερόμενα κριτήρια ουδόλως μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν εξαντλητικό κατάλογο, εφαρμοστέο σε όλες τις μελλοντικές υποθέσεις, για να αποφανθεί επί της προσφυγής που τέθηκε στην κρίση του, το Δικαστήριο θεωρεί ότι συνιστούν το κατάλληλο μέτρο σύγκρισης για να εκτιμήσει το επίπεδο βίας στην πόλη Mogadishu.

2.2.9 Ο απόλυτος χαρακτήρας της αρχής

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Saadi κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 37201/06, Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008

138. [...] Δεδομένου ότι η προστασία από τη μεταχείριση που απαγορεύει το άρθρο 3 είναι απόλυτη, η εν λόγω διάταξη επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση να μην εκδίδουν και να μην απελαύνουν οποιοδήποτε πρόσωπο διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να την υποστεί στο κράτος όπου απομακρύνεται. Όπως κατ' επανάληψη έχει αποφανθεί το Δικαστήριο, από αυτόν τον κανόνα δεν μπορεί να υπάρξει παρέκκλιση [...]. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση επιβεβαιώνει την αρχή που διατύπωσε στην υπόθεση *Chahal* [...], σύμφωνα με την οποία για τον καθορισμό της ευθύνης του συμβαλλόμενου κράτους στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 3 δεν επιτρέπεται η στάθμιση του κινδύνου της κακομεταχείρισης με τους λόγους στους οποίους στηρίζεται η απέλαση, ακόμη και όταν για την εν λόγω μεταχείριση ευθύνεται κάποιο άλλο κράτος. Σχετικά, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη η συμπεριφορά

του ενδιαφερόμενου, όσο ανεπιθύμητη ή επικίνδυνη και αν είναι, με συνέπεια η παρεχόμενη δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης προστασία να είναι ευρύτερη αυτής που προβλέπουν οι διατάξεις των άρθρων 32 και 33 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Καθεστώς των Προσφύγων [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 27765/09, Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012

122. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να σημειώσει ότι τα κράτη που σχηματίζουν τα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί του παρόντος αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες όσον αφορά την αντιμετώπιση των αυξημένων εισροών μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Δεν υποτιμά το βάρος και την πίεση που δημιουργεί η παρούσα κατάσταση στα εν λόγω κράτη, τα οποία επιβαρύνονται όλο και περισσότερο από την τρέχουσα οικονομική κρίση [...]. Έχει συγκεκριμένα γνώση των δυσκολιών που σχετίζονται με το φαινόμενο της μετανάστευσης μέσω θαλάσσης, η οποία περιλαμβάνει για τα κράτη επιπλέον επιπλοκές στον έλεγχο των συνόρων στη Νότια Ευρώπη. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τον απόλυτο χαρακτήρα των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από το άρθρο 3, δεν μπορεί να απαλλάξει ένα κράτος από τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από την εν λόγω διάταξη.

2.2.10 Διπλωματικές διαβεβαιώσεις

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Saadi κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 37201/06, Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008

148. Επιπλέον, σημειώνεται ότι τυχόν ικανοποίηση του αιτήματος της ιταλικής κυβέρνησης για την παροχή διπλωματικών διαβεβαιώσεων από την Τυνησία δεν απαλλάσσει το Δικαστήριο από την υποχρέωση να εξετάσει εάν η εφαρμογή τους διασφαλίζει στην πράξη την προστασία του προσφεύγοντα από τη μεταχείριση που απαγορεύει η Σύμβαση [...]. Οι διαβεβαιώσεις που παρέχει το κράτος στο οποίο πρόκειται να απομακρυνθεί ο ενδιαφερόμενος αξιολογούνται σε κάθε περίπτωση με γνώμονα τις συνθήκες που επικρατούν σε αυτό κατά τον κρίσιμο χρόνο.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, Προσφυγή αρ. 30696/09, Απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011

354. Το Δικαστήριο έχει επίσης την άποψη ότι οι διπλωματικές διαβεβαιώσεις που δόθηκαν από την Ελλάδα στις βελγικές αρχές δεν ήταν επαρκείς. Σημειώνει πρώτον ότι η συμφωνία για αναδοχή κατ' εφαρμογή του Κανονισμού του «Δουβλίνου» στάλθηκε από τις ελληνικές αρχές μετά την εντολή να αποχωρήσει ο προσφεύγων από την χώρα και ότι η τελευταία αυτή εκδόθηκε μόνο με βάση σιωπηρή συμφωνία των ελληνικών αρχών. Δεύτερον, σημειώνει ότι το έγγραφο αναδοχής έχει συνταχθεί με όρους στερεότυπους [...] και δεν περιέχει καμία εξατομικευμένη εγγύηση σχετικά με τον προσφεύγοντα. Όσον αφορά το έγγραφο πληροφόρησης που έχει συνταχθεί από τις ελληνικές αρχές και το οποίο αναφέρει η βελγική κυβέρνηση, δεν παρείχε περισσότερες ατομικές διαβεβαιώσεις και περιοριζόταν να αναφέρει την εφαρμοστέα νομοθεσία χωρίς αρμόζουσα πληροφόρηση για την κατάσταση που επικρατεί στην πράξη.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή αρ. 8139/09, Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012

187. Εξετάζοντας αν ο προσφεύγων διατρέχει πραγματικό κίνδυνο κακομεταχείρισης στη χώρα προορισμού, το Δικαστήριο διερευνά τόσο τη γενική κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα αυτή όσο και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του προσφεύγοντα. Σε αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο υποχρεούται επιπροσθέτως να εξετάσει τυχόν διαβεβαιώσεις που έχει παράσχει η χώρα προορισμού για τη μεταχείριση του απειλούμενου με απέλαση αλλοδαπού. Ωστόσο, οι διαβεβαιώσεις αυτές καθ' εαυτές δεν διασφαλίζουν επαρκώς την προστασία από τον κίνδυνο κακομεταχείρισης. Υποχρέωση του Δικαστηρίου είναι να διερευνήσει εάν οι διαβεβαιώσεις διασφαλίζουν, κατά την εφαρμογή τους στην πράξη, την επαρκή προστασία

του προσφεύγοντα από τον κίνδυνο κακομεταχείρισης. Σε κάθε περίπτωση, οι διαβεβαιώσεις που έχει παράσχει το κράτος προορισμού αξιολογούνται με γνώμονα τις συνθήκες που επικρατούν σε αυτό κατά τον κρίσιμο χρόνο [...].

188. Κατά την αξιολόγηση της πρακτικής εφαρμογής των διαβεβαιώσεων στην πράξη και της σημασίας που πρέπει να τους αποδοθεί, το πρώτο ερώτημα που οφείλει το Δικαστήριο να απαντήσει αφορά τη γενική κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο κράτος προορισμού και τις γενικές συνθήκες που ενδεχομένως αποκλείουν ευθύς εξαρχής την αποδοχή των παρασχεθεισών διαβεβαιώσεων. Σε σπάνιες όμως μόνο περιπτώσεις η γενική κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα προορισμού είναι τέτοια που συνεπάγεται ότι δεν πρέπει να δοθεί καμία βαρύτητα στις παρασχεθείσες διαβεβαιώσεις.

189. Συνήθως το Δικαστήριο εξετάζει, κατά πρώτον, την ποιότητα των παρασχεθεισών διαβεβαιώσεων και, κατά δεύτερον, εάν, υπό το φως των πρακτικών του κράτους προορισμού, αυτές οι διαβεβαιώσεις είναι αξιόπιστες. Για το σκοπό αυτό, το Δικαστήριο εξετάζει μεταξύ άλλων τα ακόλουθα στοιχεία:

- (i) αν οι όροι των διαβεβαιώσεων έχουν γνωστοποιηθεί στο Δικαστήριο [...].
- (ii) αν οι διαβεβαιώσεις είναι συγκεκριμένες ή γενικές και αόριστες [...].
- (iii) ποιος έχει δώσει τις διαβεβαιώσεις και αν το εν λόγω άτομο μπορεί να δεσμεύσει το κράτος υποδοχής [...].
- (iv) αν οι διαβεβαιώσεις έχουν εκδοθεί από την κυβέρνηση του κράτους υποδοχής και αν αναμένεται να τηρηθούν από τις τοπικές αρχές [...].
- (v) αν οι διαβεβαιώσεις αφορούν μεταχείριση, νόμιμη ή παράνομη στο κράτος υποδοχής [...].
- (vi) αν έχουν δοθεί από συμβαλλόμενο κράτος [...].
- (vii) η διάρκεια και η ισχύς των διμερών σχέσεων ανάμεσα στο αποστέλλον κράτος και το κράτος υποδοχής, συμπεριλαμβανομένου και του ιστορικού του κράτους υποδοχής όσον αφορά την τήρηση παρόμοιων διαβεβαιώσεων [...].
- (viii) αν η συμμόρφωση με τις διαβεβαιώσεις μπορεί να εξακριβωθεί αντικειμενικά μέσω διπλωματικών ή άλλων μηχανισμών παρακολούθησης, συμπεριλαμβανομένων της παροχής πρόσβασης στους δικηγόρους του προσφεύγοντα [...].
- (ix) αν υπάρχει αποτελεσματικό σύστημα προστασίας από τα βασανιστήρια στο κράτος υποδοχής, συμπεριλαμβανομένου και του κατά πόσο πρόθυμο είναι να συνεργαστεί με τους διεθνείς μηχανισμούς παρακολούθησης (συμπεριλαμβανομένων και των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων), και κατά πόσο πρόθυμο είναι να ερευνήσει καταγγελίες περί βασανιστηρίων και να τιμωρήσει τους υπεύθυνους [...].
- (x) αν ο προσφεύγων έχει υποστεί κακομεταχείριση στο παρελθόν από το κράτος υποδοχής [...].
- (xi) αν η αξιοπιστία των διαβεβαιώσεων έχει εξεταστεί από τα εγχώρια δικαστήρια του αποστέλλοντος/συμβαλλόμενου κράτους [...].

2.2.11 Δικαιώματα που συνδέονται με την αρχή της μη επαναπροώθησης

α) Η απαγόρευση των βασανιστηρίων και κάθε σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή αρ. 14038/88, Απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989

100. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η κακομεταχείριση, συμπεριλαμβανομένης της τιμωρίας, πρέπει να υπερβαίνει ένα ελάχιστο όριο βαρύτητας προκειμένου να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3. Η αξιολόγηση αυτού του ελαχίστου είναι, λόγω της φύσης των πραγμάτων, σχετική· εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της περίπτωσης,

όπως τη φύση και το ευρύτερο πλαίσιο της μεταχείρισης ή τιμωρίας, τον τρόπο και τη μέθοδο της εκτέλεσής της, τη διάρκειά της, τις σωματικές ή ψυχικές της επιπτώσεις και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος [...].

Το Δικαστήριο έχει κρίνει «απάνθρωπη» μια μεταχείριση επειδή ήταν προσχεδιασμένη, εφαρμόστηκε για πολλές ώρες και «προκάλεσε, αν όχι πραγματική σωματική βλάβη, πάντως έντονη σωματική και ψυχική οδύνη», και την θεώρησε επίσης «ταπεινωτική» επειδή «γεννούσε στα θύματα αισθήματα φόβου, αγωνίας και κατωτερότητας ικανά να τα εξευτελίσουν, να τα ταπεινώσουν και ενδεχομένως να κάμψουν τις σωματικές ή ηθικές τους αντιστάσεις» [...]. Προκειμένου μια τιμωρία, ή μια μεταχείριση που συνδέεται με αυτήν, να είναι «απάνθρωπη» ή «ταπεινωτική», η οδύνη ή ο εξευτελισμός που προκαλεί πρέπει σε κάθε περίπτωση να υπερβαίνουν το αναπόφευκτο στοιχείο οδύνης ή εξευτελισμού που είναι εγγενές στην εκάστοτε νόμιμη τιμωρία [...]. Σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο ο σωματικός πόνος που βιώνει το θύμα αλλά, όταν μεσολαβεί σημαντικό χρονικό διάστημα μεταξύ της καταδίκης και της εκτέλεσης της ποινής, και η ψυχική αγωνία του καταδικασμένου προσώπου εν αναμονή της βίας που θα υποστεί.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Salah Sheekh κατά Ολλανδίας*, Προσφυγή αρ. 1948/04, Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007

146. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι μπορεί να χαρακτηριστεί «απάνθρωπη» κατά την έννοια του άρθρου 3 η μεταχείριση που ισχυρίστηκε ότι υπέστη ο προσφεύγων πριν αναχωρήσει από τη Σομαλία: τα μέλη μιας φυλής τον κτύπησαν, τον κλότσησαν, τον εκβίασαν, τον απείλησαν και τον κακομεταχειρίστηκαν κατ' επανάληψη υποβάλλοντάς τον μεταξύ άλλων σε καταναγκαστική εργασία. Τα μέλη της ίδιας φυλής σκότωσαν τον πατέρα του και βίασαν την αδερφή του. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι είναι τεκμηριωμένη η ιδιαίτερη —και διαρκής— ευάλωτη θέση των μειονοτήτων, όπως είναι η φυλή Ashraf, σε αυτού του είδους τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, Προσφυγή αρ. 30696/09, Απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011

366. [...] το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι οι συνθήκες κράτησης και διαβίωσης του προσφεύγοντα στην Ελλάδα ήταν ταπεινωτικές [...]. Σημειώνει ότι πριν την μεταφορά του προσφεύγοντα, τα περιστάτικά αυτά ήταν πασίγνωστα και εύκολο να επαληθευθούν μέσα από μεγάλο αριθμό πηγών [...]. Θέλει επίσης να υπογραμμίσει ότι δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να καταλογιστεί στον προσφεύγοντα ότι δεν ενημέρωσε τις βελγικές διοικητικές αρχές για τους λόγους για τους οποίους δεν ήθελε να μεταφερθεί στην Ελλάδα. Πράγματι διαπίστωσε ότι η διαδικασία στο Γραφείο Αλλοδαπών δεν επέτρεπε να το αναφέρει και ότι οι βελγικές αρχές εφάρμοζαν αυτόματα τον Κανονισμό του Δουβλίνου [...].

367. Το Δικαστήριο βασιζόμενο στα συμπεράσματα αυτά και τα καθήκοντα που βαρύνουν τα κράτη σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης σε θέματα απέλασης, θεωρεί ότι με το να απελάσουν τον προσφεύγοντα στην Ελλάδα, οι βελγικές αρχές τον εξέθεσαν εν πλήρη γνώση τους σε συνθήκες κράτησης και διαβίωσης που αποτελούν ταπεινωτική μεταχείριση.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Sufi and Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγές αρ. 8319/07 και 11449/07, Απόφαση της 28ης Ιουνίου 2011

291. Με βάση τα παραπάνω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι συνθήκες διαβίωσης τόσο στο Διάδρομο Afgooye όσο και στους καταυλισμούς της περιοχής Dabaab στην Κένυα είναι τόσο άσχημες ώστε συνιστούν μεταχείριση που πληροί το όριο βαρύτητας που απαιτεί το άρθρο 3 της Σύμβασης. Οι εσωτερικά εκτοπισμένοι στο Διάδρομο Afgooye έχουν ιδιαίτερα περιορισμένη πρόσβαση σε φαγητό και νερό, ενώ διαφαίνεται ότι αποτελεί σοβαρό πρόβλημα η αναζήτηση στέγης, καθώς οι γαιοκτήμονες κερδοσκοπούν εκμεταλλευόμενοι τη δυσχερή κατάσταση τους. Παρότι παρέχεται ανθρωπιστική βοήθεια στους καταυλισμούς της περιοχής Dabaab, ο υπερπληθυσμός καθιστά εξαιρετικά περιορισμένη την πρόσβαση σε στέγη, νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής. Οι εκτοπισμένοι που ζουν και στους δύο καταυλισμούς —Διά-

δρομο Afgoooye και περιοχή Dabaab της Κένυας— κινδυνεύουν από την εγκληματικότητα, την εκμετάλλευση, την κακομεταχείριση και την αναγκαστική στρατολόγηση. Επιπλέον, οι πρόσφυγες που ζουν —ή προσπαθούν να εισέλθουν— στους καταυλισμούς της περιοχής Dabaab διατρέχουν πραγματικό κίνδυνο επαναπροώθησης από τις αρχές της Κένυας. Τέλος, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι είναι αμυδρή η εντός ευλόγου χρόνου προοπτική βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης σε αμφότερους τους καταυλισμούς. Διαφαίνεται ότι οι πρόσφυγες των καταυλισμών της περιοχής Dabaab είναι παγιδευμένοι —τουλάχιστον μέχρι την ειρήνευση στη Σομαλία— αφού δεν έχουν δικαίωμα να εξέρχονται από τους καταυλισμούς και να κυκλοφορούν ελεύθερα στην Κένυα. Στο μεταξύ, στους καταυλισμούς συρρέουν συνεχώς πρόσφυγες που διαφεύγουν από τη Σομαλία, με αποτέλεσμα να επιδεινώνεται η κατάσταση λόγω του υπερπληθυσμού. Οι εσωτερικά εκτοπισμένοι στο Διάδρομο Afgoooye έχουν δικαίωμα να εξέρχονται από τους καταυλισμούς, αλλά η μόνη εφικτή διέξοδος είναι η επιστροφή στην πρωτεύουσα Mogadishu, που το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν συνιστά ασφαλές μέρος για τη συντριπτική πλειονότητα των αμάχων. Συνεπώς, είναι μικρή η πιθανότητα βελτίωσης της κατάστασής τους ενόσω η σύρραξη συνεχίζεται.

292. Συνεπώς, το Δικαστήριο κρίνει ότι όποιος επιστρέφει στη Σομαλία και αναγκάζεται να καταφύγει σε κάποιον από τους προαναφερόμενους καταυλισμούς διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί την κακομεταχείριση που απαγορεύει το άρθρο 3 της Σύμβασης, λόγω των ανθρωπιστικών συνθηκών που επικρατούν σε αυτούς. Παρότι είναι ελάχιστες οι διαθέσιμες πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατεί σε άλλους καταυλισμούς εσωτερικά εκτοπισμένων, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει βάσιμος λόγος να θεωρήσει ότι οι συνθήκες διαβίωσης σε αυτούς είναι καλύτερες από αυτές του Διαδρόμου Afgoooye και των καταυλισμών της περιοχής Dabaab. Αν μη τι άλλο, είναι εξαιρετικά πιθανό η κατάσταση σε αυτούς τους καταυλισμούς να είναι χειρότερη, αφού έχουν δημοσιοποιηθεί ελάχιστες πληροφορίες για τις συνθήκες διαβίωσης σε αυτούς, ενώ είναι μικρό το ενδεχόμενο παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας σε όσους έχουν καταφύγει σε αυτούς.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Al-Saadoon και Mufdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή αρ. 61498/08, Απόφαση της 2ης Μαρτίου 2010

121. Συνεπές με την πάγια νομολογία του, το Δικαστήριο κρίνει ότι η κακομεταχείριση πρέπει να πληροί ένα ελάχιστο όριο βαρύτητας προκειμένου να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3. Η αξιολόγηση αυτού του ελάχιστου ορίου εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, όπως τη διάρκεια της κακομεταχείρισης, τις συνέπειές της στη σωματική και ψυχική υγεία του ενδιαφερόμενου και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση υγείας του θύματος. Το Δικαστήριο έχει κρίνει μια μεταχείριση «απάνθρωπη» επειδή, μεταξύ άλλων, ήταν προσχεδιασμένη, διήρκησε αρκετές ώρες και προκάλεσε είτε πραγματικούς σωματικούς τραυματισμούς ή έντονη σωματική ή ψυχική οδύνη. Έχει θεωρήσει ότι μια μεταχείριση ήταν «ταπεινωτική» επειδή προκάλεσε στα θύματα αισθήματα φόβου, αγωνίας και κατωτερότητας, ικανά να τα ταπεινώσουν και να τα εξευτελίσουν. Εξετάζοντας αν μια τιμωρία ή μεταχείριση ήταν «ταπεινωτική» σύμφωνα με το νόημα του άρθρου 3, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του αν ο σκοπός της πράξης ήταν να ταπεινώσει και να εξευτελίσει το αφορώμενο πρόσωπο και αν, σε ό,τι αφορά τις συνέπειες της μεταχείρισης, επέδρασε αρνητικά στην προσωπικότητα του θύματος κατά τρόπο αντίθετο προς το άρθρο 3. Ωστόσο, η απουσία κάθε τέτοιου σκοπού της πράξης δεν μπορεί να αποκλείσει μετά βεβαιότητας το ενδεχόμενο να έχει παραβιαστεί το άρθρο 3. Προκειμένου μια τιμωρία ή η μεταχείριση που σχετίζεται με αυτήν να θεωρηθούν «απάνθρωπες» ή «ταπεινωτικές», η οδύνη και η ταπείνωση πρέπει να υπερβαίνουν εκείνο το αναπόφευκτο στοιχείο οδύνης ή ταπείνωσης που συνδέεται με μια δεδομένη μορφή νόμιμης μεταχείρισης ή τιμωρίας [...].

β) Η ποινή του θανάτου

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή αρ. 14038/88, Απόφαση της 7ης Ιουλίου 1989

104. Ο τρόπος με τον οποίον επιβλήθηκε ή εκτελέστηκε, η προσωπική κατάσταση του καταδικασμένου προσώπου και η δυσαναλογία της ποινής προς τη βαρύτητα του εγκλήματος που

διαπράχθηκε, καθώς και οι συνθήκες κράτησης εν αναμονή της εκτέλεσης, είναι μερικοί από τους παράγοντες που μπορούν να καταστήσουν τη μεταχείριση ή τιμωρία που επιβλήθηκε στον καταδικασμένο μη αποδεκτή σύμφωνα με το άρθρο 3. Οι αντιλήψεις που επικρατούν στα συμβαλλόμενα κράτη σχετικά με τη θανατική ποινή επιδρούν επίσης στην αξιολόγηση του αν έχει ξεπεραστεί το αποδεκτό όριο της οδύνης ή της ταπείνωσης.

[...]

111. [...] κατά την άποψη του Δικαστηρίου, λαμβάνοντας υπόψη την πολύ μακρά περίοδο κράτησης του προσφεύγοντος στην πτέρυγα μελλοθανάτων υπό τέτοιες ακραίες συνθήκες, με τη διαρκή και επιτεινόμενη αγωνία της αναμονής της εκτέλεσης, και λαμβάνοντας υπόψη τα προσωπικά χαρακτηριστικά του προσφεύγοντος, ιδίως την ηλικία του και την πνευματική του κατάσταση κατά την εποχή τέλεσης του αδικήματος, η έκδοση του προσφεύγοντος στις Ηνωμένες Πολιτείες θα τον εξέθετε σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση που υπερβαίνει το όριο που τίθεται από το άρθρο 3.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Al-Saadoon και Mufdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή αρ. 61498/08, Απόφαση της 2ης Μαρτίου 2010

118. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, για τα κράτη που δεσμεύονται από το 13ο Πρωτόκολλο, το δικαίωμα να μην υποβάλλεται κανείς στη θανατική ποινή, το οποίο προστατεύεται στο άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου, δεν επιδέχεται καμία παρέκκλιση, εφαρμόζεται υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις, και συγκαταλέγεται, μαζί με τα δικαιώματα των άρθρων 2 και 3, στα θεμελιώδη δικαιώματα, καθώς ενσωματώνει μία από τις θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών που συγκροτούν το Συμβούλιο της Ευρώπης [...].

120. Μπορούμε επομένως να δούμε ότι στην υπόθεση *Öcalan* το τμήμα μείζονος σύνθεσης δεν απέκλεισε το ενδεχόμενο το άρθρο να είχε ήδη τροποποιηθεί με τρόπο που είχε άρει τις εξαιρέσεις που επέτρεπαν την ποινή του θανάτου. Επιπλέον, όπως σημειώθηκε παραπάνω, η κατάσταση έχει έκτοτε αλλάξει. Πλέον όλα τα κράτη μέλη εκτός από δύο έχουν υπογράψει το 13ο Πρωτόκολλο και, από όσα το έχουν υπογράψει, όλα εκτός από τρία το έχουν επίσης επικυρώσει. Οι αριθμοί αυτοί, σε συνδυασμό με τη συνεπή πρακτική των κρατών να τηρούν το *moratorium* σε ό,τι αφορά την ποινή του θανάτου, αποτελούν ισχυρές ενδείξεις ότι το άρθρο 2 έχει τροποποιηθεί έτσι ώστε να απαγορεύει τη θανατική ποινή υπό όλες τις περιστάσεις. Με βάση αυτά τα δεδομένα, το Δικαστήριο δεν θεωρεί ότι η διατύπωση της δεύτερης πρότασης της παραγράφου 1 του άρθρου 2 συνεχίζει να αποκλείει από την ερμηνεία της φράσης «να υποβληθεί εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικής» του άρθρου 3 την ποινή του θανάτου [...].

123. Περαιτέρω, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η απέλαση από ένα συμβαλλόμενο κράτος μπορεί να αντίκειται στο άρθρο 3, και να συνεπάγεται την ευθύνη του κράτους σύμφωνα με τη Σύμβαση, όταν υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι το αφορώμενο πρόσωπο αντιμετωπίζει σε περίπτωση απέλασής του πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3. Σε μια τέτοια περίπτωση, από το άρθρο 3 απορρέει η υποχρέωση για το κράτος να μην απελάσει το αφορώμενο πρόσωπο σε εκείνη τη χώρα [...]. Παρομοίως, το άρθρο 2 της Σύμβασης και το άρθρο 1 του 13ου Πρωτοκόλλου απαγορεύουν την έκδοση ή τη μεταφορά ενός ατόμου σε ένα άλλο κράτος όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι αυτό θα αντιμετωπίσει στη χώρα αυτή πραγματικό κίνδυνο να υποστεί την ποινή του θανάτου [...].

γ) *Κατάφωρη παραβίαση του δικαιώματος στην προσωπική ελευθερία*

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή αρ. 8139/09, Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012

232. Επίσης, κατά το Δικαστήριο θα ήταν παράλογο να μπορεί ένας προσφεύγων που αντιμετωπίζει ποινή φυλάκισης στο κράτος προορισμού έπειτα από μια κατάφωρα άδικη δίκη να επικαλεστεί το άρθρο 6 προκειμένου να αποτρέψει την απέλασή του αλλά ένας άλλος προ-

σφεύγων, που αντιμετωπίζει ποινή φυλάκισης χωρίς καν να έχει δικαστεί, να μην μπορεί να στηριχτεί στο άρθρο 5 για να αποτρέψει την απέλασή του. Ομοίως, ενδέχεται ένας προσφεύγων να έχει καταδικαστεί στο κράτος προορισμού έπειτα από μια κατάφωρα άδικη δίκη και να εκδίδεται σε αυτό για να εκτίσει την επιβληθείσα ποινή φυλάκισης. Στην περίπτωση που δεν παρέχεται στον προσφεύγοντα η δυνατότητα της επανάληψης της ποινικής διαδικασίας μετά την επιστροφή του, δεν μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 6, επειδή δεν υπάρχει ο κίνδυνος της περαιτέρω κατάφωρης αρνησιδικίας. Εν προκειμένω θα ήταν παράλογη η αδυναμία του προσφεύγοντα να επικαλεστεί το άρθρο 5 της Σύμβασης για να αποτρέψει την έκδοσή του [...].

233. Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, παρά τις αμφιβολίες που εξέφρασε στην υπόθεση *Tomic*, το άρθρο 5 είναι δυνατόν να εφαρμόζεται σε περίπτωση απέλασης. Επομένως, κατά το Δικαστήριο, τα συμβαλλόμενα κράτη παραβιάζουν το άρθρο 5 στην περίπτωση που ο απειλούμενος με απέλαση αλλοδαπός διατρέχει στο κράτος προορισμού πραγματικό κίνδυνο κατάφωρης παραβίασης του δικαιώματός του στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια. Ωστόσο, όπως και στην περίπτωση του άρθρου 6, τα κριτήρια για την ως άνω εφαρμογή του άρθρου 5 είναι αυστηρά. Για παράδειγμα, είναι κατάφωρη η παραβίαση του άρθρου 5 όταν το κράτος προορισμού διατάσσει τη μακροχρόνια κράτηση του προσφεύγοντα χωρίς πρόθεση να τον παραπέμψει σε δίκη. Κατάφωρη είναι επίσης η παραβίαση του άρθρου 5 όταν ο προσφεύγων διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να καταδικαστεί σε μακροχρόνια φυλάκιση στο κράτος προορισμού μετά από κατάφωρα άδικη δίκη.

δ) Κατάφωρη αρνησιδικία

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή αρ. 8139/09, Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012*

258. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, μια απόφαση απέλασης ή έκδοσης μπορεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις να εγείρει ζήτημα παραβίασης του άρθρου 6, στην περίπτωση που ο προσφεύγων κινδυνεύει να υποστεί κατάφωρη αρνησιδικία στο κράτος που αιτείται την έκδοση [...].

259. Στη νομολογία του Δικαστηρίου, ο όρος «κατάφωρη αρνησιδικία» είναι συνώνυμος με τη δίκη που είναι προφανώς αντίθετη με τις διατάξεις του άρθρου 6 ή τις αρχές που προστατεύονται από αυτό [...]. Παρότι ουδέποτε κρίθηκε αναγκαίος ο λεπτομερής καθορισμός της έννοιας, το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι συγκεκριμένες μορφές άδικης μεταχείρισης συνιστούν κατάφωρη αρνησιδικία. Σε αυτές συγκαταλέγονται:

- η ερήμην καταδίκη χωρίς τη δυνατότητα μεταγενέστερης νέας κρίσης της ουσίας της υπόθεσης [...].
- η συνοπτική δίκη που έχει διεξαχθεί παραγνωρίζοντας πλήρως τα δικαιώματα του κατηγορούμενου [...].
- η κράτηση χωρίς πρόσβαση σε ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο για να κρίνει τη νομιμότητά της [...].
- η σκόπιμη και συστηματική άρνηση της πρόσβασης σε δικηγόρο, ειδικά στην περίπτωση του προσφεύγοντα που κρατείται σε ξένη χώρα [...].

260. [...] Η κατάφωρη αρνησιδικία υπερβαίνει τις απλές παρατυπίες ή την έλλειψη εγγυήσεων της δικαστικών διαδικασιών που μπορεί να παραβιάζουν το άρθρο 6 όταν λαμβάνουν χώρα σε συμβαλλόμενο κράτος. Αυτό που απαιτείται για να διαπιστώνεται κατάφωρη αρνησιδικία είναι η παραβίαση των αρχών της δίκαιης δίκης που εγγυάται το άρθρο 6, οι οποίες είναι τόσο θεμελιώδεις ώστε ακυρώνεται ή καταστρέφεται ο πυρήνας του δικαιώματος που εγγυάται το εν λόγω άρθρο.

267. [...] το Δικαστήριο εκτιμά ότι η επίκληση αποδεικτικών στοιχείων που έχουν αποσπαστεί με βασανιστήρια είναι προδήλως αντίθετη όχι μόνο στις διατάξεις του άρθρου 6 αλλά και στους πλέον θεμελιώδεις διεθνείς κανόνες που διέπουν τη δίκαιη δίκη. Παρόμοια στοιχεία

καθιστούν τη δίκη ως σύνολο όχι μόνο ανήθικη και παράνομη, αλλά και πλήρως αναξιόπιστη ως προς το αποτέλεσμα της. Συνεπώς η επίκληση και η αποδοχή τους στο πλαίσιο μιας ποινικής δίκης συνιστά κατάφωρη αρνησιδικία. Το Δικαστήριο δεν αποκλείει την εφαρμογή της ανωτέρω διαπίστωσης και στην περίπτωση στοιχείων που έχουν αποσπαστεί με άλλες μορφές κακομεταχείρισης που δεν συνιστούν βασανιστήρια. [...]

2.3 Το δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής σε σχέση με την απέλαση

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Üner κατά Ολλανδίας*, Προσφυγή αρ. 46410/99, Απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2006

54. [...] Η Σύμβαση δεν εγγυάται στους αλλοδαπούς το δικαίωμα εισόδου και διαμονής σε μια συγκεκριμένη χώρα και τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν τη δυνατότητα να απελαύνουν τους αλλοδαπούς εγκληματίες κατά την εκπλήρωση της υποχρέωσής τους για διατήρηση της δημόσιας τάξης. Όμως, η σχετική απόφασή τους, στο μέτρο που θίγει ένα από τα δικαιώματα που προστατεύει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8, πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο και αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία, δηλαδή να δικαιολογείται από επιτακτική κοινωνική ανάγκη, και κυρίως να είναι ανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού [...].

55. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι αρχές αυτές εφαρμόζονται ανεξάρτητα από την ηλικία εισόδου του αλλοδαπού στη χώρα υποδοχής, ως ενήλικα ή ως νεαρού ατόμου ή ακόμα και από τη γέννησή του σε αυτήν. Σχετικά παραπέμπει στην Σύσταση 1504 (2001) για τη μη απέλαση των επί μακρό διαμενόντων μεταναστών, με την οποία η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης συστήνει στην Επιτροπή Υπουργών να καλέσει τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν, μεταξύ άλλων, ότι σε καμιά περίπτωση δεν θα απελαύνονται οι επί μακρό διαμένοντες μετανάστες που έχουν γεννηθεί ή μεγαλώσει στη χώρα υποδοχής [...]. Ακόμα και εάν κάποια συμβαλλόμενα κράτη υιοθέτησαν νομοθεσία ή ρυθμίσεις που προβλέπουν ότι δεν απελαύνονται από το έδαφός τους λόγω της ποινικής τους κατάστασης οι επί μακρό διαμένοντες μετανάστες που έχουν εισέλθει στη χώρα από νεαρή ηλικία ή έχουν γεννηθεί σε αυτήν, η διάταξη του άρθρου 8 της Σύμβασης δεν κατοχυρώνει απόλυτο δικαίωμα απαγόρευσης της απέλασης, αφού στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού προβλέπονται ρητά οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν την εξαίρεση από την προστασία των δικαιωμάτων που εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου.

56. Σύμφωνα με την προαναφερόμενη Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, στους επί μακρό διαμένοντες μετανάστες [...], που κατηγορούνται για την τέλεση αξιόποινης πράξης, εφαρμόζονται η διαδικασία και οι ποινές που ορίζει το εθνικό δίκαιο για τους πολίτες της χώρας υποδοχής και η «ποινή» της απέλασης διατάσσεται μόνο στις περιπτώσεις που κηρύσσονται ένοχοι για ιδιαίτερος σοβαρά εγκλήματα, που πλήττουν την ασφάλεια του κράτους [...]. Όμως, το Δικαστήριο κρίνει ότι η κατάσταση του αλλοδαπού που απολαμβάνει καθεστώς μόνιμης εγκατάστασης και έχει επιτύχει υψηλό επίπεδο ένταξης στη χώρα υποδοχής δεν εξομοιώνεται με αυτήν του πολίτη της χώρας υποδοχής σε ό,τι αφορά την εξουσία των συμβαλλομένων κρατών να απελαύνουν αλλοδαπούς [...] για έναν ή για περισσότερους από τους λόγους που απαριθμεί η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 8 της Σύμβασης. Επιπλέον, εκτιμά ότι τόσο γενικά όσο και κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 4 του 7ου Πρωτοκόλλου, δεν συνιστά διπλή ποινή η απόφαση με την οποία, μετά την καταδίκη του επί μακρό διαμένοντος μετανάστη σε ποινικές κυρώσεις, διατάσσεται η ανάκληση της άδειας διαμονής και/ή το μέτρο της απαγόρευσης εισόδου. Τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία να διατάσσουν σε βάρος όσων καταδικάζονται για ποινικές παραβάσεις μέτρα που προστατεύουν την κοινωνία, με την προϋπόθεση πάντως ότι είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία και ανάλογα του επιδιωκόμενου σκοπού στις περιπτώσεις που πλήττουν τα δικαιώματα που εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8. Αυτά τα διοικητικά μέτρα είναι προληπτικού και όχι τιμωρητικού χαρακτήρα [...].

57. Ακόμα και εάν υπ' αυτές τις συνθήκες το άρθρο 8 της Σύμβασης δεν εγγυάται σε καμιά κατηγορία αλλοδαπών απόλυτο δικαίωμα προστασίας από την απέλαση, από τη νομολογία

του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις, η απομάκρυνση ενός αλλοδαπού μπορεί να παραβιάζει αυτήν τη διάταξη της Σύμβασης [...]. Στην προαναφερόμενη απόφαση *Boultif* κατά *Ελβετίας*, το Δικαστήριο έθεσε τα κριτήρια που εφαρμόζει προκειμένου να αξιολογήσει εάν το μέτρο της απέλασης είναι αναγκαίο σε μια δημοκρατική κοινωνία και ανάλογο του επιδιωκόμενου σκοπού. Τα κριτήρια αυτά είναι:

- η φύση και η σοβαρότητα του αδικήματος που διέπραξε ο προσφεύγων·
- η διάρκεια της παραμονής του στη χώρα από την οποία πρόκειται να απελαθεί·
- ο χρόνος που παρήλθε από τη διάπραξη του συγκεκριμένου αδικήματος καθώς και η συμπεριφορά του αυτό το διάστημα·
- οι ιθαγένειες των ενδιαφερομένων·
- η οικογενειακή κατάσταση του προσφεύγοντα, όπως για παράδειγμα η διάρκεια του γάμου και άλλοι παράγοντες καθοριστικοί για τη συζυγική του ζωή·
- εάν η σύζυγος γνώριζε για το αδίκημα όταν συνήψε το γάμο με τον προσφεύγοντα·
- εάν υπάρχουν παιδιά στην οικογένεια και, σε καταφατική περίπτωση, η ηλικία τους·
- η σοβαρότητα των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσει η σύζυγος στη χώρα απέλασης του προσφεύγοντα.

58. Το Δικαστήριο θέλει να αποσαφηνίσει δύο από τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν υπόρρητα στην υπόθεση *Boultif*:

- αφενός το συμφέρον και την ευημερία των παιδιών, και ειδικότερα τη σοβαρότητα των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσουν τα παιδιά του προσφεύγοντα στη χώρα απέλασης· και
- αφετέρου την ένταση των κοινωνικών, πολιτισμικών και οικογενειακών δεσμών με τη χώρα υποδοχής και με τη χώρα προορισμού.

Σε ό,τι αφορά το πρώτο σημείο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτό ήδη αποτυπώνεται στη σύγχρονη νομολογία του [...] και στη Σύσταση (2000) 4 της Επιτροπής Υπουργών για το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών που εισέρχονται στα κράτη μέλη για λόγους οικογενειακής συνένωσης [...].

Σε ό,τι αφορά το δεύτερο σημείο, διευκρινίζει ότι παρότι ο προσφεύγων στην υπόθεση *Boultif* ήταν ήδη ενήλικος όταν εισήλθε στην Ελβετία, έχει ήδη κρίνει ότι τα «κριτήρια Boultif» εφαρμόζονται κατ' ανάγκη (*à plus forte raison*) στις περιπτώσεις στις οποίες οι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί στη χώρα υποδοχής ή εισήλθαν σε αυτήν σε νεαρή ηλικία [...]. Η δικαιολογητική βάση της εκτίμησης της διάρκειας της παραμονής του ενδιαφερόμενου στη χώρα υποδοχής, ως κριτηρίου που λαμβάνεται υπόψη, στηρίζεται στη σκέψη ότι όσο περισσότερο διαμένει κάποιος σε μια χώρα, τόσο ισχυρότερους δεσμούς αναπτύσσει με αυτήν και τόσο αποδυναμώνονται οι δεσμοί του με τη χώρα καταγωγής. Υπό το φως των ανωτέρω εκτιμήσεων καθίσταται προφανές ότι το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την ειδικότερη κατάσταση των αλλοδαπών που έχουν διάγει σημαντικό μέρος, εάν όχι το σύνολο, της παιδικής τους ηλικίας στη χώρα υποδοχής, όπου ανατράφηκαν και ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Rubin Byahuranga* κατά *Δανίας*, Έγγρ. ΟΗΕ. CCPR/C/82/D/1222/2003, Απόψεις της 9ης Δεκεμβρίου 2004

11.7 Επομένως ανακύπτει το ζήτημα αν μια τέτοια παρέμβαση θα ήταν αυθαίρετη ή παράνομη, και συνεπώς αντίθετη προς το άρθρο 17, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1 του άρθρου 23 της Σύμβασης. Η Επιτροπή σημειώνει ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στηρίχτηκε στην ενότητα 22 του Νόμου περί Αλλοδαπών. Ωστόσο υπενθυμίζει ότι ακόμα και η παρέμβαση που προβλέπεται από το νόμο πρέπει να συμφωνεί με τις διατάξεις, τους στόχους και τους σκοπούς της Σύμβασης και πρέπει να είναι εύλογη με βάση τις ειδικές συνθήκες της εκάστοτε περίπτωσης. Από αυτήν την άποψη, η Επιτροπή επαναλαμβάνει ότι σε περιπτώσεις στις οποίες μόνο ένα μέλος μιας οικογένειας υποχρεούται να εγκαταλείψει την επικράτεια ενός κράτους μέλους, ενώ τα υπόλοιπα μέλη δικαιούνται να παραμείνουν, τα κριτήρια με βάση τα οποία

κρίνεται αν μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικά η συγκεκριμένη παρέμβαση στην οικογενειακή ζωή πρέπει να εξετάζονται λαμβάνοντας υπόψη, από τη μία, τη σημασία που έχουν οι λόγοι που επικαλείται το κράτος ζητώντας την απομάκρυνση του αφορώμενου προσώπου και, από την άλλη, το βαθμό των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσει η οικογένεια και τα μέλη της ως συνέπεια αυτής της απομάκρυνσης.

3 Διοικητική κράτηση των μεταναστών και δικαστικός έλεγχος

Στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η κράτηση των αιτούντων άσυλο ή των παράτυπων μεταναστών, είτε κατά την είσοδό τους στη χώρα είτε ενώ εκκρεμεί η απέλασή τους, δεν πρέπει να είναι αυθαίρετη και πρέπει να πραγματοποιείται με βάση διατάξεις που προβλέπονται από τον νόμο. Οι διεθνείς κανόνες ορίζουν ότι, στον έλεγχο της μετανάστευσης, η κράτηση πρέπει να είναι η εξαίρεση και όχι ο κανόνας, και πρέπει να είναι έσχατο μέτρο, που θα πρέπει να επιβάλλεται μόνο όταν άλλα, λιγότερο περιοριστικά εναλλακτικά μέτρα, όπως η υποχρέωση αναφοράς στις αρχές ή ο περιορισμός κατοικίας, δεν μπορούν να εφαρμοστούν στη συγκεκριμένη ατομική περίπτωση. Οι κανόνες όμως της Ευρωπαϊκής Σύμβασης είναι από πολλές απόψεις λιγότερο αυστηροί, και έχει γίνει δεκτό ότι επιτρέπουν τη βραχυχρόνια κράτηση για λόγους ελέγχου της μετανάστευσης χωρίς εξατομικευμένη εξέταση των εναλλακτικών μέτρων.

Στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η στέρηση της ελευθερίας δεν ορίζεται με βάση την κατάταξη που επιβάλλεται από το εθνικό δίκαιο, αλλά με βάση τους πραγματικούς περιορισμούς που επιβάλλονται στο άτομο. Αφού η κατάταξη στο εθνικό δίκαιο δεν είναι καθοριστική, τα πρόσωπα που στεγάζονται σε μια εγκατάσταση που ορίζεται ως κέντρο «υποδοχής», «φιλοξενίας» ή «στεγάσεως» και η οποία φαινομενικά δεν αποτελεί χώρο κράτησης, ενδέχεται, ανάλογα με τη φύση των περιορισμών στην ελευθερία της κίνησής τους και τη σωρευτική επίδραση αυτών των περιορισμών, να θεωρείται ότι σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν στερηθεί την ελευθερία τους.

Το *Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα* απαγορεύει εν γένει κάθε «αυθαίρετη» κράτηση. Η ΕΣΔΑ, αντίθετα, ορίζει ότι η κράτηση είναι νόμιμη αν επιβάλλεται για μια σειρά συγκεκριμένων λόγων. Σε ό,τι αφορά την κράτηση μεταναστών, την επιτρέπει σε δύο συγκεκριμένες περιπτώσεις: για την αποτροπή της παράνομης εισόδου στη χώρα, και για όσο εκκρεμεί η διαδικασία απέλασης ή έκδοσης.

Ακόμα και όταν η κράτηση των μεταναστών μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση τους κανόνες που αναπτύχθηκαν παραπάνω, το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων θέτει μια σειρά επιπλέον περιορισμών που αφορούν τον τόπο και το καθεστώς της κράτησης, τις συνθήκες κράτησης, καθώς και τις κοινωνικές και ιατρικές υπηρεσίες που παρέχονται στους κρατούμενους. Επίσης ρυθμίζει την υποχρέωση του κράτους να προστατεύει τους κρατούμενους από τη βία κατά την κράτηση. Σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες, οι κρατούμενοι μετανάστες πρέπει, εκτός αν πρόκειται για μικρά χρονικά διαστήματα, να κρατούνται σε κέντρα ειδικά σχεδιασμένα για τον σκοπό αυτό, υπό συνθήκες που αρμόζουν στο νομικό τους καθεστώς και ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες τους.

Οι εγκαταστάσεις στις οποίες κρατούνται οι μετανάστες, για να είναι συμβατές με την απαγόρευση των βασανιστηρίων και κάθε άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης, πρέπει να παρέχουν συνθήκες επαρκούς καθαριότητας, ασφάλειας και υγιεινής και να σέβονται το δικαίωμα των κρατούμενων να τους μεταχειρίζονται με ανθρωπιά και με σεβασμό στην εγγενή αξιοπρέπεια του ανθρώπινου προσώπου. Οι κακές συνθήκες κράτησης και ο υπερπληθυσμός στα καταστήματα κράτησης παραβιάζουν την απαγόρευση της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης. Οι οικονομικές δυσχέρειες ή οι δυσκολίες από την αυξανόμενη εισροή μεταναστών δεν μπορούν να δικαιολογήσουν τη μη συμμόρφωση με την απαγόρευση των βασανιστηρίων ή της κακομεταχείρισης, δεδομένης της απόλυτης φύσης της τελευταίας.

Το δικαίωμα δικαστικής προσβολής της νομιμότητας της κράτησης είναι μια θεμελιώδης προστασία ενάντια στην αυθαίρετη κράτηση, καθώς και ενάντια στα βασανιστήρια ή την κακομεταχείριση κατά την κράτηση. Το δικαίωμα αυτό είναι ζωτικής σημασίας για τους κρατούμενους μετανάστες, ιδίως στις περιπτώσεις που κανένας σαφής εξατομικευμένος λόγος κράτησης δεν έχει αποκαλυφθεί στον κρατούμενο ή στον δικηγόρο του. Το δικαίωμα του δικαστικού ελέγχου της κράτησης εφαρμόζεται σε πρόσωπα που έχουν υποστεί οποιαδήποτε μορφή στέρησης της ελευθερίας τους, νόμιμη ή παράνομη, και συνεπάγεται ότι θα πρέπει να έχουν αποτελεσματική πρόσβαση σε ανεξάρτητο δικαστήριο ή δικαιοδοτική αρχή για να μπορέσουν να προσβάλουν τη νομιμότητα της κράτησής τους, και ότι οι ίδιοι ή ο εκπρόσωπός τους θα πρέπει να έχει την ευκαιρία να παραστεί ενώπιον του δικαστηρίου. Το δικαίωμα επιβάλλει να υπάρχει άμεση πρόσβαση στο δικαστήριο μόλις ένα πρόσωπο οδηγείται για πρώτη φορά σε κράτηση, αλλά επίσης να ελέγχεται κατόπιν δικαστικά ανά τακτά χρονικά διαστήματα η νομιμότητα της κράτησης. Ειδικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος, όπως η εθνική ασφάλεια, δεν αποτελούν λόγο περιορισμού του δικαιώματος του δικαστικού ελέγχου της κράτησης, εφόσον δεν υπάρχει παρέκκλιση.

3.1 Συναφείς διατάξεις του διεθνούς δικαίου

3.1.1 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Άρθρο 9

1. Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου του. Κανείς δεν υποβάλλεται σε αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση. Κανείς δεν στερείται την ελευθερία του, παρά μόνο στις περιπτώσεις και σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος.
2. Οποιοσδήποτε συλλαμβάνεται, πληροφορείται, τη στιγμή της σύλληψής του, τους λόγους της σύλληψης και ενημερώνεται αμέσως για οποιεσδήποτε κατηγορίες εναντίον του.
3. Κάθε πρόσωπο που συλλαμβάνεται ή κρατείται για ποινικό αδίκημα, οδηγείται μέσα στην πιο σύντομη προθεσμία, ενώπιον δικαστή ή άλλης αρχής εξουσιοδοτημένης από το νόμο να ασκεί δικαστική εξουσία, πρέπει δε να δικαστεί σε εύλογο χρονικό διάστημα ή να αποφυλακισθεί. Η προφυλάκιση των υποδίκων δεν πρέπει να αποτελεί τον κανόνα, αλλά η αποφυλάκισή τους μπορεί να υποβληθεί σε εγγυήσεις εμφάνισής τους στη δίκη, σε οποιοδήποτε άλλο στάδιο της διαδικασίας και, ενδεχομένως για την εκτέλεση της απόφασης.
4. Οποιοσδήποτε στερείται της ελευθερίας του λόγω σύλληψης ή κράτησης έχει δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου, προκειμένου αυτό να αποφασίσει χωρίς καθυστέρηση για τη νομιμότητα της κράτησής του και να διατάξει την αποφυλάκισή του εάν η κράτηση είναι παράνομη.
5. Κάθε πρόσωπο, θύμα παράνομης σύλληψης ή κράτησης, έχει δικαίωμα αποζημίωσης.

Άρθρο 10

1. Κάθε πρόσωπο που στερείται της ελευθερίας του αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και σεβασμό της εγγενούς ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.
2.
 - α) Οι κατηγορούμενοι, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, διαχωρίζονται από τους καταδίκους και υπόκεινται σε διαφορετική αντιμετώπιση, όπως αρμόζει στο καθεστώς τους ως υποδίκων,
 - β) Οι ανήλικοι κατηγορούμενοι διαχωρίζονται από τους ενηλίκους και η περίπτωση τους κρίνεται το συντομότερο δυνατόν.
3. Το σωφρονιστικό σύστημα προβλέπει μεταχείριση των κρατουμένων, ουσιαστικός σκοπός της οποίας είναι η βελτίωση και η κοινωνική επανένταξή τους. Οι ανήλικοι παραβάτες διαχωρίζονται από τους ενηλίκους και τυγχάνουν αντιμετώπισης ανάλογης προς την ηλικία και τη νομική τους θέση.

Άρθρο 7

Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχειρίσεις σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές. Ειδικότερα, απαγορεύεται η υποβολή προσώπου, χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεσή του σε ιατρικό ή επιστημονικό πείραμα.

3.1.2 Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνοτικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:

α. κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών,

β. κανένα παιδί να μην στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας,

γ. κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων,

δ. τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Άρθρο 22

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δύναμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη.

2. Για το σκοπό αυτό τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά το κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιοδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

3.1.3 Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Άρθρο 5 — Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθή της ελευθερίας του ειμή εις τας ακόλουθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν:

- α) εάν κρατήται κανονικώς κατόπιν καταδίκης υπό αρμοδίου δικαστηρίου.
- β) εάν υπεβλήθη εις κανονικὴν σύλληψιν ἢ κράτησιν λόγω ανυποταγῆς εις νόμιμον διαταγὴν δικαστηρίου ἢ εις εγγύησιν εκτελέσεως οριζομένης υπό του νόμου.
- γ) εάν συνελήφθη και κρατήται ὅπως οδηγηθῆ ενώπιον της αρμοδίας δικαστικῆς αρχῆς εις την περίπτωσιν ευλόγου υπονοίας ὅτι διέπραξεν ἀδίκημα, ἢ υπάρχουν λογικὰ δεδομένα προς παραδοχὴν της ἀνάγκης ὅπως οὗτος εμποδισθῆ ἀπὸ του να διαπράξῃ ἀδίκημα ἢ δραπετεύσῃ μετὰ την διάπραξιν τούτου.
- δ) εάν πρόκειται περὶ νομίμου κρατήσεως ἀνηλίκου, αποφασισθείσης δια την επιτήρησιν της ἀνατροφῆς του, ἢ την νόμιμον κράτησιν του ἵνα παραπεμφθῆ ενώπιον της ἀρμοδίας αρχῆς.
- ε) εάν πρόκειται περὶ νομίμου κρατήσεως ἀτόμων δυναμένων να μεταδώσωσι μεταδοτικὴν ἀσθένειαν, φρενοβλαβούς, ἀλκοολικοῦ, τοξικομανοῦς ἢ ἀλήτου.
- ζ) εάν πρόκειται περὶ νομίμου συλλήψεως ἢ κρατήσεως ἀτόμου ἐπὶ σκοπῷ ὅπως εμποδισθῆ ἀπὸ του να εισέλθῃ παρανόμως ἐν τῇ χώρᾳ, ἢ ἐναντίον του οὐοίου ἐκκρεμεί διαδικασία ἀπελάσεως ἢ ἐκδόσεως.

2. Παν συλληφθὲν πρόσωπον δέον να πληροφορηθῆ κατὰ το δυνατόν συντομώτερον και εις γλώσσᾳν την οὐοίαν ἐννοεῖ, τους λόγους της συλλήψεώς του ως και πάσαν διατυπωμένην ἐναντίον του κατηγορίαν.

3. Παν πρόσωπον συλληφθὲν ἢ κρατηθὲν υπό τας προβλεπομένας ἐν παραγράφῳ 1γ του παρόντος ἀρθρου συνθήκας οφείλει να παραπεμφθῆ συντόμως ενώπιον δικαστοῦ ἢ ἐτέρου δικαστικοῦ λειτουργοῦ νομίμως ἐντεταλμένου ὅπως ἐκτελή δικαστικὰ καθήκοντα, ἔχει δε το δικαίωμα να δικασθῆ ἐντὸς λογικῆς προθεσμίας ἢ ἀπολυθῆ κατὰ την διαδικασίαν. Ἡ ἀπόλυσις δύναται να ἐξαρτηθῆ ἀπὸ εγγύησιν ἐξασφαλίζουσας την παράστασιν του ἐνδιαφερομένου εις την δικάσιμον.

4. Παν πρόσωπον στερούμενον της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ἢ κρατήσεως ἔχει δικαίωμα προσφυγῆς ενώπιον δικαστηρίου, ἵνα τούτο αποφασίσῃ ἐντὸς βραχείας προθεσμίας ἐπὶ του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξῃ την ἀπόλυσιν του ἐν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως.

5. Παν πρόσωπον θύμα συλλήψεως ἢ κρατήσεως υπό συνθήκας ἀντιθέτους προς τας ἀνωτέρω διατάξεις, ἔχει δικαίωμα ἐπανορθώσεως.

Άρθρο 3

Απαγόρευση των βασανιστηρίων. Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθῆ εις βασάνους οὔτε εις ποινὰς ἢ μεταχειρίσιν ἀπανθρώπων ἢ ἐξευτελιστικὰς.

3.1.4 Χάρτης θεμελιωδῶν δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκῆς Ἐνώσεως

Άρθρο 1

Ανθρώπινη ἀξιοπρέπεια. Ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια εἶναι ἀπαραβίαστη. Πρέπει να εἶναι σεβαστῆ και να προστατεύεται.

Άρθρο 3.1

Δικαίωμα στην ἀκεραιότητα του προσώπου. Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα στη σωματικὴ και διανοητικὴ ἀκεραιότητά του.

Άρθρο 4

Απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης. Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση.

Άρθρο 6

Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια.

3.2 Αποσπάσματα διεθνούς νομολογίας

3.2.1 Κράτηση και ελευθερία κίνησης

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Amuur κατά Γαλλίας*, Προσφυγή αρ. 19776/92, Απόφαση της 25ης Ιουνίου 1996

42. Αναγνωρίζοντας το δικαίωμα στην ελευθερία, η παράγραφος 1 του άρθρου 5 [...] προστατεύει τη σωματική ελευθερία του προσώπου· σκοπός του είναι να εξασφαλιστεί ότι κανένας δεν θα στερείται αυθαίρετα την ελευθερία του. Από την άλλη, η συγκεκριμένη διάταξη θεωρητικά δεν αναφέρεται στους απλούς περιορισμούς στην ελευθερία κίνησης· αυτοί οι περιορισμοί διέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 2 του 4ου Πρωτοκόλλου. Προκειμένου να καθοριστεί αν κάποιο πρόσωπο «στερείται την ελευθερία του» κατά το νόημα του άρθρου 5 [...], αφητηρία πρέπει να είναι η συγκεκριμένη κατάσταση του προσώπου, και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ένα ευρύ φάσμα κριτηρίων, όπως η μορφή, η διάρκεια, οι επιπτώσεις και ο τρόπος εφαρμογής του εξεταζόμενου μέτρου. Η διαφορά ανάμεσα στη στέρηση και τον περιορισμό της ελευθερίας είναι απλώς διαφορά βαθμού ή έντασης και όχι διαφορά ουσίας [...].

43. Η κράτηση των αλλοδαπών στη ζώνη αναμονής του αεροδρομίου συνεπάγεται πράγματι περιορισμό της ελευθερίας, όχι όμως όμοιο από κάθε άποψη με τον περιορισμό που επιβάλλεται στα κέντρα κράτησης των αλλοδαπών ενώ εκκρεμεί η απέλασή τους. Αυτή η μορφή κράτησης, συνοδευόμενη από τις κατάλληλες εγγυήσεις για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, είναι αποδεκτή μόνο όταν εξυπηρετεί το στόχο των κρατών να αποτρέψουν την παράνομη μετανάστευση, συμμορφούμενα παράλληλα με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις, ιδίως αυτές που απορρέουν από τη *Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων* και την *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*. Η δικαιολογημένη μέριμνα των κρατών να αποτρέψουν τις ολοένα και συχνότερες προσπάθειες παράκαμψης των μεταναστευτικών περιορισμών δεν πρέπει να έχει ως συνέπεια να στερούνται οι αιτούντες άσυλο την προστασία που τους παρέχουν οι παραπάνω Συμβάσεις.

Αυτή η κράτηση δεν πρέπει να παρατείνεται υπέρμετρα, διαφορετικά ο απλός περιορισμός της ελευθερίας —που είναι αναπόφευκτος προκειμένου να οργανωθούν οι πρακτικές λεπτομέρειες για τον επαναπατρισμό των αλλοδαπών ή για την απόφαση άδειας εισόδου του αιτούντος άσυλο στην επικράτεια της χώρας— κινδυνεύει να μετατραπεί σε στέρηση της ελευθερίας. Σχετικά με το ζήτημα αυτό, συνεκτιμάται ότι το μέτρο εφαρμόζεται όχι σε ανθρώπους που έχουν διαπράξει ποινικά αδικήματα αλλά σε αλλοδαπούς που έχουν διαφύγει από τη χώρα καταγωγής τους, φοβούμενοι συχνά για τη ζωή τους.

Αν και υπό την πίεση των περιστάσεων η απόφαση κράτησης κατ' ανάγκη λαμβάνεται από τη διοίκηση ή τις αστυνομικές αρχές, η παράτασή της απαιτεί δικαστικό έλεγχο με τη διαδικασία του κατεπείγοντος, αφού η δικαιοσύνη είναι αυτή που εγγυάται τις προσωπικές ελευθερίες. Ειδικότερα, η κράτηση αυτής της μορφής δεν πρέπει να στερεί τον αιτούντα άσυλο από το δικαίωμα αποτελεσματικής πρόσβασης στη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.

[...]

48. Το γεγονός και μόνο ότι οι αιτούντες άσυλο έχουν τη δυνατότητα να εγκαταλείψουν εθελοντικά τη χώρα όπου επιθυμούν να λάβουν άσυλο δεν αποκλείει την ύπαρξη περιορισμών στην ελευθερία, καθώς εξάλλου το δικαίωμα να εγκαταλείψει κανείς οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της χώρας καταγωγής του, προστατεύεται επιπλέον από το 4ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης. Επιπλέον, αυτή η δυνατότητα γίνεται εντελώς θεωρητική αν καμία άλλη χώρα από όσες προσφέρουν προστασία συγκρίσιμη με την προστασία που ευελπιστούν να λάβουν στη χώρα όπου αναζητούν άσυλο δεν είναι διατεθειμένη ή προετοιμασμένη να τους δεχτεί.

Η επιστροφή των ενδιαφερόμενων στη Συρία έγινε δυνατή, μετά από τη διευθέτηση των πρακτικών προβλημάτων του ταξιδιού, μετά από διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις γαλλικές και τις συριακές αρχές. Οι διαβεβαιώσεις των τελευταίων εξαρτόνταν από τις αναπόφευκτα ασταθείς διπλωματικές σχέσεις, καθώς η Συρία δεν δεσμεύεται από τη *Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων*.

49. Το Δικαστήριο κατέληξε, λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν στους προσφεύγοντες, ότι η κράτησή τους στη ζώνη αναμονής του αεροδρομίου Ορλύ στο Παρίσι συνιστούσε στην πράξη στέρηση της ελευθερίας. Επομένως η εν λόγω περίπτωση διέπεται από την παράγραφο 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Guzzardi κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 7367/76, Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1980

92. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, προστατεύοντας το «δικαίωμα στην ελευθερία», η παράγραφος 1 του άρθρου 5 [...] αναφέρεται στη σωματική ελευθερία του προσώπου· στόχος της είναι να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν θα στερηθεί την ελευθερία αυτή με αυθαίρετο τρόπο. Όπως επισημάνθηκε από όσους κατέθεσαν ενώπιον του Δικαστηρίου, η εν λόγω παράγραφος δεν αναφέρεται σε απλούς περιορισμούς στην ελευθερία της κίνησης· τέτοιου είδους περιορισμοί διέπονται από το άρθρο 2 του 4ου Πρωτοκόλλου, το οποίο δεν έχει επικυρωθεί από την Ιταλία. Για να προσδιορίσουμε πότε κάποιος έχει «στερηθεί την ελευθερία του» με τη σημασία του άρθρου 5 [...], αφετηρία πρέπει να είναι η πραγματική του κατάσταση και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ένα ολόκληρο φάσμα κριτηρίων, όπως η μορφή, η διάρκεια, οι επιπτώσεις και ο τρόπος εφαρμογής του εξεταζόμενου μέτρου [...].

93. Η διαφορά ανάμεσα στη στέρηση και τον περιορισμό της ελευθερίας είναι παρ' όλα αυτά απλώς διαφορά βαθμού ή έντασης και όχι διαφορά ουσίας. Παρότι η διαδικασία της κατάταξης στη μία ή την άλλη κατηγορία αποδεικνύεται ενίοτε δύσκολη, καθώς κάποιες οριακές υποθέσεις κρίνονται μονάχα υποκειμενικά, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποφύγει αυτήν την κατάταξη από την οποία εξαρτάται αν είναι εφαρμοστέο ή όχι το άρθρο 5 [...].

94. Όπως προβλέπει η Σύμβαση του 1956 [...], η ειδική εποπτεία συνοδευόμενη από απόφαση υποχρεωτικής διαμονής σε μια καθορισμένη περιοχή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 [...]. Η Επιτροπή αναγνώρισε το εξής: εστίασε την προσοχή της στην «πραγματική κατάσταση» του κ. Guzzardi στην Cala Reale [...] και επισήμανε ότι στις 5 Οκτωβρίου 1977 είχε χαρακτηρίσει απαράδεκτη την προσφυγή αρ. 7960/77 που είχε καταθέσει το ίδιο άτομο σχετικά με τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσής του στο Force [...].

Δεν συνάγεται λοιπόν ότι η «στέρηση της ελευθερίας» δεν μπορεί ποτέ να προκύψει από τον τρόπο εφαρμογής ενός τέτοιου μέτρου, και στην παρούσα περίπτωση ο τρόπος εφαρμογής του μέτρου είναι το μόνο ζήτημα που πρέπει να εξετάζεται [...].

95. Η συλλογιστική της κυβέρνησης [...] δεν στερείται βαρύτητα. Καταδεικνύει πολύ καθαρά πόσο μεγάλη μπορεί να είναι η διαφορά ανάμεσα στη μεταχείριση που υπέστη στην Asinara ο προσφεύγων και την κλασική κράτηση σε μια φυλακή ή την αυστηρή φυλάκιση που μπορεί να επιβληθεί σε έναν στρατιωτικό [...]. Η στέρηση της ελευθερίας μπορεί ωστόσο να λάβει και πολλές άλλες μορφές. Αυτή η ποικιλία ενισχύεται από τις εξελίξεις στους νομικούς κανόνες και τις κοινωνικές αντιλήψεις· η Σύμβαση πρέπει σε κάθε περίπτωση να ερμηνεύεται λαμβάνοντας υπόψη τις αντιλήψεις που επικρατούν κάθε στιγμή στα δημοκρατικά κράτη [...].

Ενώ η επιφάνεια στην οποία μπορούσε να κινηθεί ο προσφεύγων ήταν αρκετά μεγαλύτερη από την επιφάνεια ενός κελιού και ο ίδιος δεν δεσμευόταν από κανένα φυσικό εμπόδιο, εντούτοις

κάλυπτε ένα απειροελάχιστο τμήμα ενός νησιού στο οποίο η πρόσβαση είναι δύσκολη, και μάλιστα τα εννέα δέκατα αυτού του τμήματος καταλαμβάνονται από μια φυλακή. Ο κ. Guzzardi διέμενε σε ένα τμήμα του οικισμού της Cala Reale το οποίο αποτελείται κατά κύριο λόγο από τα κτήρια ενός πρώην ιατρικού ιδρύματος, που βρισκόταν σε κατάσταση εγκατάλειψης, έως και κατάρρευσης· στην ίδια περιοχή υπήρχε επίσης ένας σταθμός χωροφυλακής, ένα σχολείο και ένα παρεκκλήσι. Διέμενε εκεί κατά κύριο λόγο μαζί με άλλα πρόσωπα στα οποία είχε επιβληθεί το ίδιο μέτρο και με αστυνομικούς. Ο μόνιμος πληθυσμός της Asinara διέμενε σχεδόν εξ ολοκλήρου στην Cala d'Oliva, την οποία ο κ. Guzzardi δεν μπορούσε να επισκεφτεί, και μάλλον δεν έκανε καθόλου χρήση του δικαιώματός του να επισκεφτεί ούτε την Cala Reale. Συνεπώς ο προσφεύγων είχε στη διάθεσή του ελάχιστες ευκαιρίες για κοινωνικές επαφές με πρόσωπα άλλα εκτός από την οικογένειά του, του «συνενοίκους» του και το προσωπικό που ήταν υπεύθυνο για την επίβλεψή τους. Η επίβλεψη πραγματοποιούνταν με αυστηρότητα και σε σχεδόν διαρκή βάση. Έτσι, ο κ. Guzzardi δεν είχε τη δυνατότητα να εγκαταλείψει το χώρο διαμονής του από τις 10 μ.μ. μέχρι τις 7 π.μ. χωρίς πρώτα να ειδοποιεί έγκαιρα τις αρχές. Όφειλε να δίνει αναφορά στις αρχές δύο φορές την ημέρα και να τους ενημερώνει για τον αριθμό και το όνομα του συνομιλητή του κάθε φορά που ήθελε να χρησιμοποιήσει το τηλέφωνο. Χρειαζόταν τη συγκατάθεση των αρχών για κάθε ταξίδι του στη Σαρδηνία ή την ηπειρωτική χώρα, ταξίδια που ήταν σπάνια και, όπως είναι εύλογο, πραγματοποιήθηκαν υπό την αυστηρή επίβλεψη των αστυνομικών αρχών. Ο προσφεύγων κινδύνευε να «συλληφθεί» αν δεν συμμορφωνόταν με έστω και μία από τις υποχρεώσεις του. Τέλος, περισσότεροι από δεκαέξι μήνες παρήλθαν από την άφιξή του στην Cala Reale μέχρι την αναχώρησή του για το Force [...].

Είναι ομολογουμένως αδύνατον να μιλήσει κανείς για «στέρση της ελευθερίας» αν εξετάσει καθέναν ξεχωριστά από τους παραπάνω παράγοντες, σωρευτικά όμως και σε συνδυασμό ασφαλώς εγείρουν ζήτημα κατάταξης σε μια κατηγορία στέρσης ελευθερίας από την άποψη του άρθρου 5 [...]. Από αρκετές απόψεις, η μεταχείριση την οποία καταγγέλει ο προσφεύγων ομοιάζει με κράτηση σε «ανοιχτή φυλακή» ή τοποθέτηση σε πειθαρχική μονάδα [...]. Στις 20 Ιανουαρίου 1976, το περιφερειακό δικαστήριο του Μιλάνου κατέστησε σαφές ότι δεν θεωρούσε αυτήν τη μεταχείριση ικανοποιητική. Οι διοικητικές αρχές είχαν επίσης ορισμένες επιφυλάξεις, αφού εξέτασαν το ενδεχόμενο να λάβουν διορθωτικά μέτρα· καθώς αυτή η πρωτοβουλία δεν είχε συνέχεια λόγω των εξόδων και του απαιτούμενου χρόνου, το Υπουργείο Εσωτερικών αποφάσισε τον Αύγουστο του 1977 να διαγράψει την Asinara από τον κατάλογο των τόπων υποχρεωτικής διαμονής [...]. Δύο τηλεγραφήματα από το Υπουργείο προς τον αρχηγό της αστυνομίας του Μιλάνου, με ημερομηνίες 19 και 23 Αυγούστου 1977 τα οποία αφορούσαν κάποιον Alberti Gerlando, πιστοποιούν ότι η απόφαση αυτή δεν ήταν άσχετη με την προσφυγή αρ. 7367/76, παρότι ο κ. Guzzardi είχε ήδη εγκαταλείψει την Cala Reale· η κυβέρνηση επισύναψε αυτά τα τηλεγραφήματα στο υπόμνημά της τον Μάιο του 1980. Συνεπώς, πολλά στοιχεία από τα κατατεθειμένα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία δείχνουν ότι το νησί δεν ήταν κατάλληλο για την κανονική εφαρμογή των διατάξεων που περιλαμβάνονται στις Συμβάσεις του 1956 και του 1965. Αυτό αναγνωρίστηκε εντέλει από το ιταλικό κράτος.

Συνοψίζοντας, το Δικαστήριο θεωρεί ότι στην παρούσα υπόθεση έλαβε χώρα στέρση της προσωπικής ελευθερίας.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Nolan και Κ. κατά Ρωσίας, Προσφυγή αρ. 2512/04, Απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2009

93. Τα μέρη διαφώνησαν ως προς το αν ο προσφεύγων στερήθηκε την προσωπική του ελευθερία κατά το νόημα του άρθρου 5 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι προστατεύοντας το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία, η παράγραφος 1 του άρθρου 5 αναφέρεται στη σωματική ελευθερία του προσώπου· στόχος της είναι να διασφαλίσει ότι κανείς δεν θα στερείται την ελευθερία του αυτή με τρόπο αυθαίρετο. Για να προσδιοριστεί αν κάποιος έχει «στερηθεί την προσωπική του ελευθερία» κατά το νόημα του άρθρου 5, αφετηρία πρέπει να είναι η πραγματική του κατάσταση, και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ένα ευρύ φάσμα κριτηρίων, όπως η μορφή, η διάρκεια, οι επιπτώσεις και ο τρόπος εφαρμογής του εξεταζόμενου μέτρου. Η διαφορά ανάμεσα στη στέρση και τον περιορισμό της ελευθερίας είναι απλώς διαφορά βαθμού ή έντασης και όχι διαφορά ουσίας [...].

94. Σε ό,τι αφορά τα πραγματικά περιστατικά, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο προσφεύγων έφτασε στο αεροδρόμιο της Μόσχας από την Κύπρο στις 11 μ.μ. στις 2 Ιουνίου 2002. Η αρχή συνοριακού ελέγχου του απαγόρευσε να εισέλθει στη ρωσική επικράτεια, και κατόπιν τον οδήγησε σε ένα χώρο αναμονής. Εκεί παρέμεινε κλειδωμένος για ολόκληρη τη νύχτα σε μια μικρή αίθουσα. Μόνο την επόμενη μέρα του επιτράπηκε να χρησιμοποιήσει την τουαλέτα, να έχει πρόσβαση στο μπαρ και σε τηλέφωνο. Περίπου στις 10 π.μ. αγόρασε ένα εισιτήριο για το Tallinn και επιβιβάστηκε σε αυτήν την πτήση μιάμιση ώρα αργότερα. Συνοδευόταν από έναν συνοριοφύλακα μέχρι την επιβίβασή του.

95. Παρότι ο προσφεύγων δεν πέρασε τα ρωσικά σύνορα, όπως άλλωστε ισχυρίστηκε η κυβέρνηση, κατά την παραμονή του στην αίθουσα αναμονής βρισκόταν υπό τη δικαιοδοσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Η κυβέρνηση δεν ισχυρίστηκε ότι η ζώνη αναμονής του αεροδρομίου Sheremetyevo είχε το καθεστώς της εξωεδαφικής δικαιοδοσίας ή ότι με άλλον τρόπο δεν βρισκόταν υπό κρατικό έλεγχο [...]. Το Δικαστήριο διαπιστώνει επομένως ότι ο προσφεύγων βρισκόταν ουσιαστικά υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο των ρωσικών αρχών και υπό δική τους ευθύνη [...].

96. Το γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν υποβλήθηκε σε καμία διοικητική ή ποινική διαδικασία κράτησης —στοιχείο το οποίο επικαλέστηκε ως πολύ σημαντικό η κυβέρνηση— δεν έχει σημασία στην αξιολόγηση του Δικαστηρίου για το αν υπήρξε ή όχι *de facto* στέρηση ή περιορισμός της ελευθερίας του. Αναφορικά με την πραγματική του κατάσταση, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, κατά την ολονύκτια παραμονή του στο αεροδρόμιο Sheremetyevo, δεν είχε τη δυνατότητα να εγκαταλείψει με τη δική του βούληση το δωμάτιο στο οποίο τον οδήγησαν, γιατί αυτό ήταν κλειδωμένο εξωτερικά. Παρότι του επιτράπηκε να χρησιμοποιήσει την τουαλέτα και να επισκεφτεί το μπαρ το επόμενο πρωί, αυτό μπορούσε να γίνει μόνο υπό τη διαρκή επιτήρηση ενός αξιωματικού συνοριοφύλακα. Μάλιστα, μπόρεσε να αναχωρήσει μόνο την επόμενη ημέρα, όταν αγόρασε εισιτήριο για Εσθονία, μετά την ολονύκτια κράτησή του. Η δήλωση του προσφεύγοντα ότι υπέστη περιορισμό της ελευθερίας του για τη διάρκεια της νύχτας επιβεβαιώνεται επίσης από τις προϋποθέσεις που τίθενται από τις Κατευθυντήριες Αρχές για τη Διέλευση των Συνόρων, σύμφωνα με τις οποίες οι συνοριοφύλακες οφείλουν να συνοδεύουν τα πρόσωπα που βρίσκονται σε κατάσταση αντίστοιχη με αυτή του προσφεύγοντα σε «απομονωμένες εγκαταστάσεις» και να τους «επιτηρούν» μέχρι αυτοί να εγκαταλείψουν τη ρωσική επικράτεια [...]. Συνεπώς, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι συνθήκες της ολονύκτιας παραμονής του προσφεύγοντα στον χώρο αναμονής του αεροδρομίου Sheremetyevo της Μόσχας συνιστούν, αν ληφθούν υπόψη οι περιορισμοί που του επιβλήθηκαν, στέρηση της ελευθερίας, για την οποία υπεύθυνες ήταν οι ρωσικές αρχές.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Abdolkhani και Karimnia κατά Τουρκίας*, Προσφυγή αρ. 30471/08, Απόφαση της 22ης Σεπτεμβρίου 2009

125. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η κυβέρνηση αμφισβήτησε τον ισχυρισμό ότι οι προσφεύγοντες στερήθηκαν την ελευθερία τους κατά το νόημα του άρθρου 5 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι, διακηρύσσοντας το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία, η παράγραφος 1 του άρθρου 5 αναφέρεται στη σωματική ελευθερία του προσώπου, και στόχος της είναι να διασφαλίσει ότι κανένας άνθρωπος δεν θα στερείται την ελευθερία του με τρόπο αυθαίρετο. Προκειμένου να προσδιορίσει πότε κάποιος έχει «στερηθεί την ελευθερία του» κατά το νόημα του άρθρου 5, αφετηρία είναι πάντοτε η πραγματική του κατάσταση, και πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη ένα ευρύ φάσμα κριτηρίων, όπως η μορφή, η διάρκεια, οι επιπτώσεις και ο τρόπος εφαρμογής του εξεταζόμενου μέτρου [...].

126. Στην παρούσα περίπτωση, οι προσφεύγοντες συνελήφθησαν από τους αξιωματικούς της χωροφυλακής στις 21 Ιουνίου 2008 και παρέμειναν υπό κράτηση στον σταθμό της χωροφυλακής μέχρι τις 23 Ιουνίου 2008, κατηγορούμενοι για παράνομη είσοδο στην Τουρκία. Στις 23 Ιουνίου κρίθηκαν ένοχοι αλλά η εκτέλεση της ποινής τους αναστάλη. Κατόπιν, την ίδια ημερομηνία μεταφέρθηκαν στο αρχηγείο της αστυνομίας στο Hasköy, όπου κρατήθηκαν μέχρι τις 26 Σεπτεμβρίου 2008, μέχρι τη μεταφορά τους στο Κέντρο Υποδοχής και Στέγασης Αλλοδαπών στο Kirklareli, το οποίο υπάγεται στο τμήμα αλλοδαπών του αρχηγείου της αστυνομίας του Kirklareli. Το Δικαστήριο επομένως παρατηρεί ότι οι προσφεύγοντες κρατούνταν από την αστυνομία από τις 23 Ιουνίου 2008.

127. Το Δικαστήριο περαιτέρω επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες δεν ήταν ελεύθεροι να εγκαταλείψουν το αρχηγείο της αστυνομίας του Hasköy ή το Κέντρο Υποδοχής και Στέγασης Αλλοδαπών του Kirklareli. Εξάλλου, είχαν τη δυνατότητα να συναντηθούν με δικηγόρο μόνο αν αυτός προσκόμιζε στις αρχές συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο. Επιπλέον, η Ύπατη Αρμοστεία μπορούσε να έρθει σε επαφή με τους προσφεύγοντες μόνο κατόπιν σχετικής άδειας του Υπουργείου Εσωτερικών. Ενόψει των παραπάνω, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποδεχτεί τον ορισμό της «κράτησης» που προτείνει η κυβέρνηση, ο οποίος στην πραγματικότητα συνιστά προδικαστική κράτηση στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, η τοποθέτηση των προσφευγόντων στις εγκαταστάσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω συνιστούσε «στέρηση της ελευθερίας», δεδομένων των περιορισμών που τους επιβλήθηκαν από τις διοικητικές αρχές, παρά τη θέση του μέτρου στο εθνικό δίκαιο. Συμπεραίνει επομένως ότι οι προσφεύγοντες υπέστησαν στέρηση της ελευθερίας τους.

Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες σχετικά με τα εφαρμοστέα κριτήρια και τα πρότυπα που αφορούν την κράτηση των αιτούντων άσυλο και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012

5. Στις παρούσες Κατευθυντήριες Οδηγίες, ο όρος «κράτηση» αναφέρεται στη στέρηση της ελευθερίας ή σε περιορισμό σε κλειστό χώρο από όπου ο αιτών άσυλο δεν μπορεί να αναχωρήσει κατά βούληση. Σε αυτό συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, φυλακές και κέντρα ή εγκαταστάσεις κράτησης καθώς και κλειστά κέντρα υποδοχής.

6. Ο χώρος κράτησης μπορεί να διοικείται είτε από δημόσιες αρχές είτε από ιδιώτες που έχουν αναλάβει το έργο. Η στέρηση της ελευθερίας ενδέχεται να έχει αποφασιστεί μετά από δικαστική ή διοικητική απόφαση, ή το άτομο ενδέχεται να κρατείται με ή χωρίς «νόμιμη» εξουσία. Η κράτηση και ο πλήρης περιορισμός βρίσκονται στο ένα άκρο ενός φάσματος μορφών στέρησης της ελευθερίας. Και άλλες μορφές περιορισμού της ελευθερίας στο μεταναστευτικό πλαίσιο υπόκεινται κατά τον ίδιο τρόπο σε διεθνείς κανόνες. Η διάκριση μεταξύ της στέρησης της ελευθερίας (κράτηση) και άλλων λιγότερο έντονων περιορισμών της κυκλοφορίας είναι διαφορές «βαθμού ή έντασης και όχι διαφορές ουσίας». Μολονότι οι παρούσες Κατευθυντήριες Οδηγίες αφορούν περισσότερο την κράτηση (ή την πλήρη στέρηση της ελευθερίας), αναφέρονται, ωστόσο, και σε άλλα μέτρα που δεν προβλέπουν πλήρη στέρηση ελευθερίας.

7. Η κράτηση μπορεί να λάβει χώρα σε διάφορους χώρους, όπως σε θαλάσσια και χερσαία σύνορα, σε «διεθνείς ζώνες» στα αεροδρόμια σε νησιά σε πλοία, καθώς επίσης και σε κλειστά στρατόπεδα προσφύγων, στην οικία κάποιου (κατ' οίκον περιορισμός), ακόμη και εξωεδαφικά. Ανεξαρτήτως από το όνομα που δίνεται σε έναν συγκεκριμένο χώρο κράτησης, τα ερωτήματα που τίθενται είναι κατά πόσον ένας αιτών άσυλο στερείται de facto την ελευθερία του και κατά πόσον αυτή η στέρηση είναι νόμιμη σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

3.2.2 Η αρχή της νομιμότητας και η αυθαίρετη κράτηση

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Α. και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή αρ. 3455/05, Απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009

164. [...] Περαιτέρω, η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας πρέπει να είναι «σύμφωνος προς την νόμιμον διαδικασίαν». Όσον αφορά τη «νομιμότητα» της κράτησης, συμπεριλαμβανομένης της τήρησης της «νομίμου διαδικασίας», η Σύμβαση αναφέρεται κατ' ουσίαν στο εθνικό δίκαιο και προβλέπει την υποχρέωση συμμόρφωσης με τις ουσιαστικές και διαδικαστικές διατάξεις του εθνικού δικαίου. Ωστόσο, δεν αρκεί η συμμόρφωση με την εθνική νομοθεσία: η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης επιτάσσει επίσης κάθε περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας να είναι σύμφωνος με το σκοπό της προστασίας του ατόμου από την αυθαιρεσία. Αποτελεί θεμελιώδη αρχή ότι η αυθαίρετη κράτηση αντιβαίνει στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 5 και ότι η έννοια της «αυθαιρεσίας» της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 5 δεν περιορίζεται στην παράλειψη συμμόρφωσης με την εθνική νομοθεσία, με αποτέλεσμα η στέρηση της ελευθερίας να μπορεί να είναι νόμιμη κατά το εθνικό δίκαιο αλλά αυθαίρετη και αντίθετη με τη Σύμβαση [...]. Για να μην χαρακτηριστεί αυθαίρετο, το στερητικό της προσωπικής ελευθερίας μέτρο που διατάσσεται κατ' εφαρμογήν του εδαφίου

στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 πρέπει να εκτελείται καλόπιστα και να συνδέεται στενά με τους λόγους κράτησης που επικαλείται η κυβέρνηση, ο τόπος και οι συνθήκες εκτέλεσης της σχετικής απόφασης να πληρούν τις προϋποθέσεις της καταλληλότητας και η διάρκεια του μέτρου να μην υπερβαίνει το ευλόγως αναγκαίο χρονικό διάστημα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού [...].

169. Είναι αλήθεια ότι η κράτηση των υπόλοιπων προσφευγόντων δεν ήταν τόσο μακροχρόνια όσο του M. Chahal [...], στην υπόθεση του οποίου το Δικαστήριο δεν διαπίστωσε παραβίαση της παραγράφου 1 του άρθρου 5, παρότι είχε κρατηθεί σε σωφρονιστικό κατάστημα για διάστημα πλέον των έξι ετών. Όμως στην υπόθεση Chahal, καθόλη τη διάρκεια της κράτησης το ζήτημα της νομιμότητας της απέλασης του προσφεύγοντος στην Ινδία υπό το φως του άρθρου 3 της Σύμβασης εξεταζόταν επισταμένως και επιμελώς τόσο ενώπιον των εθνικών αρχών όσο και ενώπιον του Δικαστηρίου. Η διαπίστωση αυτή δεν ισχύει για την υπό κρίση υπόθεση, αφού οι σχετικές διαδικασίες αφορούν κατ' αρχήν τη νομιμότητα της κράτησης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Amuur κατά Γαλλίας*, Προσφυγή αρ. 19776/92, Απόφαση της 25ης Ιουνίου 1996

50. Μένει να προσδιοριστεί αν η στέρηση της ελευθερίας που διαπιστώθηκε στην παρούσα υπόθεση ήταν συμβατή με την παράγραφο 1 του άρθρου 5. Όταν πρόκειται για τη «νομιμότητα» της κράτησης, καθώς και για το ζήτημα αν έχει εφαρμοστεί «διαδικασία σύμφωνη προς τη νόμιμη διαδικασία», η Σύμβαση θεσπίζει την υποχρέωση συμμόρφωσης με τους ουσιαστικούς και τους δικονομικούς κανόνες δικαίου που προβλέπονται στην εθνική νομοθεσία του συμβαλλόμενου κράτους, απαιτεί όμως επιπλέον κάθε στέρηση της ελευθερίας να είναι συμβατή με τον σκοπό του άρθρου 5, προκειμένου το άτομο να προστατεύεται από την αυθαιρεσία [...].

Ορίζοντας ότι κάθε στέρηση της ελευθερίας πρέπει «να ρυθμίζεται από διαδικασία σύμφωνη προς τη νόμιμη διαδικασία», η παράγραφος 1 του άρθρου 5 απαιτεί κατά κύριο λόγο κάθε σύλληψη ή κράτηση να έχει νομικό έρεισμα στο εθνικό δίκαιο. Όμως η διατύπωση αυτή δεν αναφέρεται μόνο στην ύπαρξη ή την τήρηση της νόμιμης διαδικασίας· όπως συμβαίνει με τις διατυπώσεις των δεύτερων παραγράφων των άρθρων 8 έως 11, έτσι και εδώ σχετίζεται επίσης με την ποιότητα του νόμου, που απαιτείται να είναι σύμφωνος με το κράτος δικαίου, αρχή που διέπει όλα τα άρθρα της Σύμβασης.

Προκειμένου να κριθεί αν η στέρηση της ελευθερίας διέπεται από την αρχή της συμμόρφωσης με τη νόμιμη διαδικασία, το Δικαστήριο υποχρεούται να εξετάσει όχι μόνο την ισχύουσα νομοθεσία στην υπό κρίση περίπτωση, αλλά και την ποιότητα άλλων κανόνων δικαίου που εφαρμόζονται επίσης στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα. Η «ποιότητα» με την έννοια αυτή σημαίνει ότι όταν η εθνική νομοθεσία επιτρέπει τη στέρηση της ελευθερίας, ειδικά για τους αλλοδαπούς αιτούντες άσυλο, η σχετικά διάταξη πρέπει να είναι επαρκώς γνωστή και συγκεκριμένη, ώστε να αποτρέπεται κάθε κίνδυνος αυθαιρεσίας. Αυτά τα χαρακτηριστικά έχουν θεμελιώδη σημασία για τους αιτούντες άσυλο στα αεροδρόμια, ειδικά ενόψει της ανάγκης εναρμόνισης της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων με τις απαιτήσεις της μεταναστευτικής πολιτικής των κρατών.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Abdolkhani και Karimnia κατά Τουρκίας*, Προσφυγή αρ. 30471/08, Απόφαση της 22ης Σεπτεμβρίου 2009

135. Συνοψίζοντας, δεδομένης της απουσίας σαφών νομικών διατάξεων που να ορίζουν ποια πρέπει να είναι η διαδικασία για την επιβολή και την παράταση του μέτρου της κράτησης ενόψει της απέλασης και ποια πρέπει να είναι τα χρονικά όρια μιας τέτοιας κράτησης, η στέρηση της ελευθερίας που επιβλήθηκε στους προσφεύγοντες δεν συνοδευόταν από επαρκείς εγγυήσεις κατά της αυθαιρεσίας [...]. Το εθνικό σύστημα απέτυχε να προστατεύσει τους προσφεύγοντες από την αυθαίρετη κράτηση και συνεπώς η κράτησή τους δεν μπορεί να θεωρηθεί «νόμιμη» σύμφωνα με το άρθρο 5 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο καταλήγει ότι υπήρξε παραβίαση της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Suso Musa κατά Μάλτας*, Προσφυγή αρ. 42337/12, Απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013

100. Παρ' όλα αυτά, το Δικαστήριο πρέπει να εξετάσει αν η κράτηση του προσφεύγοντα ήταν αυθαίρετη. Το Δικαστήριο επισημαίνει μια σειρά παράδοξων πρακτικών από τη μεριά των εθνικών αρχών, όπως την παράκαμψη της διαδικασίας εθελοντικής αναχώρησης [...] και τις ομαδικές αποφάσεις κράτησης, για τις οποίες η κυβέρνηση θεώρησε ότι δεν ήταν απαραίτητη η εξατομικευμένη αξιολόγηση [...]. Αναφορικά με αυτό το τελευταίο μέτρο, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η Σύσταση Rec(2003)5 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τα μέτρα κράτησης των αιτούντων άσυλο, την οποία η κυβέρνηση έχει παραθέσει εκτενώς, αναφέρει ότι το μέτρο κράτησης των αιτούντων άσυλο «πρέπει να διατάσσεται μόνον μετά από προσεκτική εξέταση της αναγκαιότητας εφαρμογής του σε κάθε εξατομικευμένη περίπτωση». Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω πρακτικές, το Δικαστήριο έχει επιφυλάξεις σχετικά με την καλή πίστη της κυβέρνησης κατά την εφαρμογή ομαδικών αποφάσεων επιβολής του μέτρου της κράτησης (από την οποία εξαιρούνταν μόνο κάποιες ειδικές ευάλωτες κατηγορίες) με μέγιστη διάρκεια κράτησης τους δεκαοκτώ μήνες.

101. Ωστόσο, ακόμα και αν γίνει δεκτό ότι η κράτηση του προσφεύγοντα συνδεόταν στενά με το σκοπό της αποτροπής της παράνομης εισόδου του στη χώρα, το Δικαστήριο διατυπώνει αμφιβολίες για την καταλληλότητα του χώρου και των συνθηκών της κράτησης. Ανησυχίες σχετικά με το ζήτημα αυτό έχουν εκφραστεί σε πολλές διεθνείς αναφορές [...]. Τόσο η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων όσο και η Διεθνής Επιτροπή Νομικών έχουν θεωρήσει ότι οι εν λόγω συνθήκες κράτησης μπορούσαν να θεωρηθούν απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση κατά το νόημα του άρθρου 3 της Σύμβασης· επιπλέον, οι συνθήκες αυτές είναι σχεδόν βέβαιο ότι επιδεινώθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης στη Λιβύη, την περίοδο δηλαδή που ο προσφεύγων ήταν κρατούμενος. Υπό το φως των παραπάνω, το Δικαστήριο δυσκολεύεται να θεωρήσει αυτές τις συνθήκες κατάλληλες για πρόσωπα που δεν έχουν διαπράξει ποινικά αδικήματα αλλά τα οποία, φοβούμενα συχνά για τη ζωή τους, έχουν διαφύγει από τη χώρα τους.

102. Τέλος, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, στην παρούσα υπόθεση, οι αρχές χρειάστηκαν ένα χρόνο για να εξετάσουν το αίτημα ασύλου του προσφεύγοντα. Ο χρόνος αυτός δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιστοιχεί σε περίοδο κράτησης που απαιτείται εύλογα για τον επιδιωκόμενο σκοπό, δηλαδή την απόφαση επί του αιτήματος διαμονής. Παρ' όλα αυτά, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι κατά τη διάρκεια της κράτησης, και για περισσότερους από πέντε μήνες, [...], ο προσφεύγων τέθηκε υπό κράτηση κατηγορούμενος για ποινικές υποθέσεις. Επομένως το Δικαστήριο πρέπει, για τους σκοπούς της παρούσας προσφυγής, να εξετάσει μόνο την περίοδο κατά την οποία ο προσφεύγων παρέμεινε υπό κράτηση για τους σκοπούς του πρώτου σκέλους του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5, δηλαδή μια περίοδο μεγαλύτερη των έξι μηνών. Παρ' όλα αυτά, το Δικαστήριο έχει σε παλαιότερες αποφάσεις του θεωρήσει ότι μια τρίμηνη κράτηση εν αναμονή της απόφασης επί της αίτησης ασύλου αδικαιολόγητα μακρά, αν συνδυάζεται με ακατάλληλες συνθήκες κράτησης [...]. Επομένως, δεν μπορεί να θεωρήσει εύλογη την περίοδο των έξι μηνών κράτησης, ιδίως με βάσει τις συνθήκες κράτησης που περιγράφονται ως κακές από πολλές ανεξάρτητες οργανώσεις [...].

103. Επομένως η κράτηση του προσφεύγοντα μέχρι την ημέρα της κρίσης επί της αίτησης ασύλου του δεν ήταν συμβατή με το εδάφιο στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης, το οποίο επομένως παραβιάστηκε.

104. Σε ό,τι αφορά τη δεύτερη περίοδο κράτησης του προσφεύγοντα, δηλαδή την περίοδο από τις 2 Απριλίου 2012 ως τις 21 Μαρτίου 2013, η κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι η κράτηση πραγματοποιήθηκε για τους σκοπούς του δεύτερου σκέλους του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5, δηλαδή επειδή εναντίον του προσφεύγοντα εκκρεμούσε διαδικασία απέλασης. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η κράτηση για τους λόγους που προβλέπονται στο εδάφιο στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 δικαιολογείται μόνο για την περίοδο που εκκρεμούν οι διαδικασίες απέλασης. Αν αυτές οι διαδικασίες δεν πραγματοποιούνται με τη δέουσα επιμέλεια, τότε η κράτηση παύει να είναι επιτρεπτή σύμφωνα με τις διατάξεις του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 [...]. Ωστόσο, η κυβέρνηση παραδέχτηκε ότι οι διαδικασίες για την απέλαση του προσφεύγοντα είχαν σταματήσει επειδή εις βάρος του εκκρεμούσε η ποινική διαδικασία και κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας οι αρχές δεν είχαν το δικαίωμα να τον απελάσουν

[...]. Δεν είναι σαφές πότε ολοκληρώθηκε αυτή η διαδικασία· ωστόσο, μόνο τον Ιανουάριο του 2013 ξεκίνησαν οι πρώτες προσπάθειες προετοιμασίας της απέλασης του προσφεύγοντα. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η κράτηση διάρκειας 10 μηνών, από τις 2 Απριλίου 2012 μέχρι τον Ιανουάριο του 2013 έγινε με σκοπό την απέλαση. Όσο για τους επόμενους δύο μήνες, η κυβέρνηση δεν έχει αναφέρει τα επόμενα βήματα που ακολούθησαν οι αρχές, πέρα από μια επικοινωνία με το Προξενείο της Σιέρρα Λεόνε, εξαιτίας των οποίων αποφάσισαν ότι ο προσφεύγων δεν μπορούσε να εκπατριστεί. Το Δικαστήριο σημειώνει, ωστόσο, ότι ο προσφεύγων παρέμεινε υπό κράτηση μέχρι τον Μάρτιο του 2013 παρά το γεγονός ότι οι αρχές γνώριζαν ήδη από τις 11 Φεβρουαρίου 2013 ότι δεν υπήρχε προοπτική απέλασής του.

105. Το στοιχείο αυτό από μόνο του αρκεί κατά το Δικαστήριο για να θεωρηθεί ότι, στην παρούσα υπόθεση, η κράτηση του προσφεύγοντα μετά την απόφαση επί του αιτήματος ασύλου που κατέθεσε ήταν αντίθετη προς το εδάφιο στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5. Το Δικαστήριο θέλει επίσης να επαναλάβει ότι στην υπόθεση *Louled Massoud* [...], είχε ήδη διαπιστώσει ότι το νομικό σύστημα της Μάλτας δεν προβλέπει διαδικασίες ικανές να αποτρέψουν τον κίνδυνο της αυθαίρετης κράτησης ενώ εκκρεμεί η απόφαση απέλασης. Οι περιστάσεις αυτές δεν έχουν αλλάξει, όπως καταδεικνύει η παραβίαση της παραγράφου 4 του άρθρου 5 στην παρούσα υπόθεση [...]. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει ήδη εξετάσει τις συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντα (κατά την εξέταση της πρώτης περιόδου κράτησής του) και τις έχει θεωρήσει ανησυχητικές.

106. Τα παραπάνω στοιχεία αρκούν για να οδηγήσουν το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι το εθνικό σύστημα ως όλον απέτυχε να προστατεύσει τον προσφεύγοντα από την αυθαίρετη κράτηση, και ότι η παρατεταμένη κράτησή του μετά την απόφαση επί του αιτήματος ασύλου δεν μπορεί να θεωρηθεί συμβατή με το δεύτερο σκέλος του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5.

107. Συμπερασματικά, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι υπήρξε παραβίαση της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης αναφορικά με την κράτηση του προσφεύγοντα που συνδεόταν με τη μετανάστευση, ενώ εκκρεμούσε η αίτησή του για τη χορήγηση ασύλου και μετά την απόφαση επί του αιτήματός του.

3.2.3 Λόγοι κράτησης

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Α. και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή αρ. 3455/05, Απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009

162. Το άρθρο 5 εγγυάται ένα θεμελιώδες δικαίωμα, την προστασία του ατόμου από την αυθαίρετη επέμβαση του κράτους στην προσωπική του ελευθερία. Σύμφωνα με τη ρητή διατύπωση της διάταξης αυτής, οι εγγυήσεις που προβλέπει εφαρμόζονται σε «παν πρόσωπον».

163. Τα εδάφια α) έως στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 απαριθμούν εξαντλητικά τους λόγους που επιτρέπουν τη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας. Το σχετικό μέτρο δεν είναι νόμιμο εάν δεν στηρίζεται σε έναν από αυτούς τους λόγους [...]. Η εξαίρεση του δικαιώματος στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια [...] επιτρέπει στα κράτη να περιορίζουν την ελευθερία των αλλοδαπών στο πλαίσιο του ελέγχου της μετανάστευσης.

164. Το εδάφιο στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης δεν απαιτεί να θεωρείται η κράτηση ενός προσώπου ευλόγως αναγκαία, για παράδειγμα να διατάσσεται με σκοπό την πρόληψη της τέλεσης ενός εγκλήματος ή απόδρασης. Ωστόσο, η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας κατ' εφαρμογήν του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 δικαιολογείται μόνο εφόσον εκκρεμεί διαδικασία απέλασης ή έκδοσης. Εάν αυτή η διαδικασία δεν εφαρμόζεται με τη δέουσα επιμέλεια, η κράτηση παύει να είναι νόμιμη κατά την έννοια του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, R.U. κατά Ελλάδας, Προσφυγή αρ. 2237/08, Απόφαση της 7ης Ιουνίου 2011

94. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι από το διεθνές και εθνικό δίκαιο, δηλαδή από τα άρθρα 31–33 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και

του Προεδρικού Διατάγματος 61/1999, προκύπτει ότι η απέλαση κάποιου που έχει υποβάλει αίτηση ασύλου δεν επιτρέπεται μέχρι την οριστική επεξεργασία της αίτησης αυτής. [...] Για έναν αιτούντα άσυλο, η απέλαση δεν μπορεί να εκτελεστεί πριν εκδοθεί μια απόφαση επί της αίτησης ασύλου [...].

95. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι παρά το ότι η αίτηση ασύλου του προσφεύγοντα επίσημα καταγράφηκε στις 15 Μαΐου 2007, αυτός εξακολούθησε να κρατείται ενόψει της απέλασής του μέχρι τις 16 Ιουλίου 2007, ημερομηνία κατά την οποία ο Πρόεδρος του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών έκανε δεκτές τις ενστάσεις που είχε επαναλάβει κατά της κράτησής του [...]. Οι πρώτες ενστάσεις του προσφεύγοντα είχαν απορριφθεί από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αλεξανδρούπολης στις 24 Μαΐου 2007 χωρίς να αντλήσουν τις συνέπειες από το ότι είχε κατατεθεί ήδη αίτηση ασύλου, στοιχείο που είχε λάβει ρητά υπόψη του. Όμως, ο προσφεύγων δεν μπορούσε να απελαθεί πριν εξεταστεί η αίτηση ασύλου του και η κράτησή του επομένως στερούνταν νόμιμης βάσης σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο [...] τουλάχιστον από τις 15 Μαΐου 2007, όταν καταχωρήθηκε επίσημα η αίτηση ασύλου του. Συνεπώς, το Δικαστήριο θεωρεί ότι στην υπό κρίση υπόθεση δεν μπορεί να αποδειχθεί η καλή πίστη των εθνικών αρχών στην σχετική διαδικασία καθώς και η ύπαρξη ενός στενού δεσμού ανάμεσα στην κράτηση του προσφεύγοντα και τη δυνατότητα απομάκρυνσής του από το ελληνικό έδαφος.

96. Πολύ περισσότερο αφού όπως το έχει ήδη διαπιστώσει το Δικαστήριο στα πλαίσια του άρθρου 3 της Σύμβασης, οι συνθήκες κράτησης στα κέντρα του Σουφλίου και της Πέτρου Ράλλη αποτελούσαν εξευτελιστική μεταχείριση. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι η κράτηση του προσφεύγοντα δεν ήταν «νόμιμη» υπό την έννοια του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης από τις 15 Μαΐου 2007 και ότι υπήρξε παραβίαση της διάταξης αυτής.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή αρ. 22414/93, Απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 1996

112. [...] Το εδάφιο στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 δεν απαιτεί η κράτηση ενός προσώπου που διατάσσεται για λόγους που σχετίζονται με την απέλασή του, να θεωρείται εύλογα απαραίτητη, για παράδειγμα, προκειμένου να αποτραπεί η διάπραξη εκ μέρους του ενδιαφερόμενου ενός αδικήματος ή για να εμποδιστεί η διαφυγή του· από αυτήν την άποψη, το εδάφιο στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 [...] παρέχει ένα διαφορετικό επίπεδο προστασίας από το εδάφιο γ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 [...].

Το μόνο που απαιτείται στην πραγματικότητα σύμφωνα στην εν λόγω διάταξη (άρθρο 5-1-στ) είναι εις βάρος του προσώπου «να εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως». Επομένως, για τους σκοπούς του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 δεν έχει σημασία αν η απόφαση απέλασης μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση το εθνικό δίκαιο ή τις διεθνείς συμβάσεις.

113. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ωστόσο ότι κάθε στέρηση της ελευθερίας βάσει του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 είναι δικαιολογημένη μόνο ενώ εκκρεμεί η διαδικασία απέλασης. Αν η διαδικασία αυτή δεν ακολουθείται με τη δέουσα επιμέλεια, τότε η κράτηση παύει να είναι αποδεκτή σύμφωνα με το εδάφιο στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 [...]. Είναι επομένως απαραίτητο να καθοριστεί αν η διάρκεια της διαδικασίας απέλασης ήταν υπέρ του δέοντος μακρά.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *A. κατά Αυστραλίας*, Αναφορά αρ. 560/1993, 30 Απριλίου 1997

9.2. Επί του πρώτου ζητήματος, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η έννοια της «αυθαίρετης» κράτησης δεν πρέπει να συγχέεται με την «παράνομη» κράτηση, αλλά πρέπει να ερμηνεύεται ευρύτερα, συμπεριλαμβάνοντας στοιχεία όπως η ακαταλληλότητα και το άδικο της απόφασης. Επιπλέον, η θέση υπό κράτηση μπορεί να θεωρηθεί αυθαίρετη αν δεν είναι απαραίτητη λαμβάνοντας υπόψη όλα τα δεδομένα της υπόθεσης, για παράδειγμα για να αποτραπεί η φυγή ή η παραποίηση στοιχείων: σε αυτό το πλαίσιο σημασία αποκτά και το στοιχείο της αναλογικότητας. Το κράτος μέρος ωστόσο επιχειρεί να δικαιολογήσει την κράτηση του προσφεύγοντα επικαλούμενο το γεγονός ότι εισήλθε στην Αυστραλία παράνομα και ότι αν αφηνόταν ελεύ-

θερος θα διέφευγε από τις αρχές. Το ερώτημα που καλείται να απαντήσει η Επιτροπή είναι αν αυτοί οι λόγοι αρκούν για να δικαιολογήσουν την επ' αόριστον και παρατεταμένη κράτηση.

9.3. Η Επιτροπή συμφωνεί ότι είναι αβάσιμος ο ισχυρισμός του προσφεύγοντα ότι είναι καθ' εαυτήν αυθαίρετη η κράτηση των ατόμων που αιτούνται άσυλο. Θεωρεί επίσης αστήρικτο τον ισχυρισμό ότι, βάσει ενός κανόνα του εθιμικού διεθνούς δικαίου, κάθε τέτοια κράτηση είναι αυθαίρετη.

9.4. Η Επιτροπή παρατηρεί παρ' όλα αυτά ότι κάθε απόφαση κράτησης ενός προσώπου πρέπει να επανεξετάζεται τακτικά προκειμένου να αξιολογούνται οι λόγοι που τη δικαιολογούν. Σε κάθε περίπτωση, η κράτηση δεν θα πρέπει να συνεχίζεται πέρα από την περίοδο για την οποία το κράτος μπορεί να τη δικαιολογήσει επαρκώς. Για παράδειγμα, το γεγονός της παράνομης εισόδου μπορεί να αποτελεί ένδειξη ότι η υπόθεση χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση και ενδέχεται να συντρέχουν και άλλοι παράγοντες που να αφορούν ειδικά το συγκεκριμένο άτομο, όπως η πιθανότητα φυγής και η απουσία συνεργασίας, παράγοντες που μπορεί να δικαιολογούν την κράτηση για μια περίοδο. Όταν δεν συντρέχουν αυτοί οι παράγοντες, η κράτηση μπορεί να θεωρηθεί αυθαίρετη ακόμα και αν η είσοδος ήταν παράνομη. Στην προκειμένη περίπτωση, το κράτος μέλος δεν έχει διατυπώσει λόγους που να αφορούν ειδικά την υπόθεση του προσφεύγοντα, και οι οποίοι θα δικαιολογούσαν την παρατεταμένη κράτησή του για μια περίοδο τεσσάρων ετών, κατά τη διάρκεια των οποίων μεταφέρθηκε σε πολλά διαφορετικά κέντρα κράτησης. Η Επιτροπή επομένως συμπεραίνει ότι η κράτηση του προσφεύγοντα για μια περίοδο μεγαλύτερη των τεσσάρων ετών ήταν αυθαίρετη σύμφωνα με το νόημα της παραγράφου 1 του άρθρου 9.

3.2.4 Εναλλακτικά της κράτησης μέτρα

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Yoh-Ekale Mwanje κατά Βελγίου*, Προσφυγή αρ. 10486/10, Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2011

24. Παρότι αναγνωρίζει ότι δεν έγινε υπέρβαση της νόμιμης παράτασης της κράτησης, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι αρχές γνώριζαν την ακριβή ταυτότητα της προσφεύγουσας και τη διεύθυνση της μόνιμης κατοικίας της, και ότι η ίδια παρουσιαζόταν πάντοτε με συνέπεια στο Τμήμα Αλλοδαπών και κατέθεσε πολλές αιτήσεις —δήλωση γάμου και αίτηση προσωρινής διαμονής για ιατρικούς λόγους— με σκοπό την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Υπενθυμίζει επίσης ότι η προσφεύγουσα είχε προσβληθεί από τον ιό VIH, ότι η κατάσταση της υγείας της είχε επιδεινωθεί κατά την κράτησή της και ότι, αν είχε αφεθεί ελεύθερη, θα εξαρτιόταν από την επείγουσα ιατρική βοήθεια η οποία της είχε ήδη παρασχεθεί τον Δεκέμβριο του 2009. Παρ' όλη αυτήν την κατάσταση, οι αρχές δεν εξέτασαν τη λήψη ενός λιγότερο παρεμβατικού μέτρου, όπως τη χορήγηση άδειας προσωρινής διαμονής, για να διασφαλίσουν το δημόσιο συμφέρον αποφεύγοντας την κράτηση και για να αποφευχθεί η πρόσθετη κράτηση της προσφεύγουσας για επτά επιπλέον εβδομάδες.

125. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο δεν θεωρεί ότι υπάρχει κάποιος δεσμός ανάμεσα στην κράτηση της προσφεύγουσας και τον σκοπό που ήθελε να υπηρετήσει η κυβέρνηση, δηλαδή την απομάκρυνση της προσφεύγουσας από την επικράτεια.

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του εδαφίου στ) της παραγράφου του άρθρου 5 της Σύμβασης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Rorou κατά Γαλλίας*, Προσφυγές αρ. 39472/07 και 39474/07, 19 Ιανουαρίου 2012

118. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου που συνδέεται με την παράγραφο 1 του άρθρου 5, κάθε στέρηση της ελευθερίας πρέπει όχι μόνο να καλύπτεται από μία από τις εξαιρέσεις που αναφέρονται στα εδάφια α) έως στ), αλλά οφείλει επίσης να είναι «σύμφωνη προς τη νόμιμη διαδικασία» [...]. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει, σε δύο παρόμοιες υποθέσεις, ότι πρέπει να υπάρχει στενός δεσμός ανάμεσα, αφενός, στον σκοπό για τον οποίο επιβάλλεται το στερητικό της ελευθερίας μέτρο και, αφετέρου, τον τόπο και το καθεστώς της κράτησης [...]: τέλος, η κράτηση δεν πρέπει να παρατείνεται πέρα από τον χρόνο που είναι εύλογα αναγκαίος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού [...].

119. Στην προκειμένη περίπτωση, τα μέλη της οικογένειας βρίσκονταν υπό διοικητική κράτηση εξαιτίας της παράνομης διαμονής τους στη Γαλλία, και κρατούνταν σε έναν χώρο που δεν ανταποκρινόταν στις προδιαγραφές που θα ήταν απαραίτητες για την ευάλωτη κατάσταση των παιδιών [...]. Το Δικαστήριο θεωρεί, όπως έκανε και στην υπόθεση *Muskhadzhivayeva και άλλοι*, στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω, πως, παρότι τα παιδιά συνοδεύονταν από τους γονείς τους και παρότι στο κέντρο κράτησης υπήρχε μια αίθουσα υποδοχής οικογενειών, δεν εξετάστηκε η ιδιαίτερη κατάσταση των παιδιών και δεν εξετάστηκε το γεγονός ότι το μέτρο της διοικητικής κράτησης πρέπει να επιβάλλεται μόνο σε έσχατη ανάγκη, όταν δεν μπορεί να υποκατασταθεί από κανένα άλλο εναλλακτικό μέτρο. Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το γαλλικό σύστημα δεν προστάτευσε επαρκώς το δικαίωμά τους στην προσωπική ελευθερία.

120. Αντιθέτως, σε ό,τι αφορά τους γονείς, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι το εδάφιο στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 δεν απαιτεί η κράτηση ενός προσώπου εις βάρος του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απέλασης να θεωρείται ευλόγως αναγκαία [...].

121. Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι υπήρξε παραβίαση του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης μόνο για τα παιδιά.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, C. κατά Αυστραλίας, Αναφορά αρ. 900/1999, 13 Νοεμβρίου 2002

8.2 Σε ό,τι αφορά τους ισχυρισμούς σχετικά με την πρώτη περίοδο κράτησης, με βάση την παράγραφο 1 του άρθρου 9, η Επιτροπή υπενθυμίζει τη νομολογία της, κατά την οποία για να μην χαρακτηρίζεται αυθαίρετη, η κράτηση δεν θα πρέπει να παρατείνεται πέρα από την περίοδο για την οποία το κράτος μέρος μπορεί να παράσχει την κατάλληλη δικαιολόγηση. [...] Εν προκειμένω, το κράτος μέρος δεν έχει αποδείξει ότι, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προσφεύγοντα, δεν υπήρχαν λιγότερο παρεμβατικά μέτρα για την επίτευξη του ίδιου στόχου, δηλαδή τη συμμόρφωση με τη μεταναστευτική πολιτική του κράτους μέρους μέσω, για παράδειγμα, της επιβολής της υποχρέωσης παρουσίας στις αρχές, της επιβολής εγγύησης ή άλλων όρων που θα λάμβαναν υπόψη την επιδεινούμενη κατάσταση του προσφεύγοντος. Υπό αυτές τις περιστάσεις, όποιοι και αν ήταν οι λόγοι για τους οποίους επιβλήθηκε αρχικά το μέτρο της κράτησης, η συνέχιση της κράτησης για λόγους μετανάστευσης για μια περίοδο μεγαλύτερη των δύο χρόνων χωρίς εξατομικευμένη δικαιολόγηση και χωρίς καμία δυνατότητα δικαστικού ελέγχου της κράτησης ήταν, κατά την άποψη της Επιτροπής, αυθαίρετη και συνιστούσε παραβίαση της παραγράφου 1 του άρθρου 9.

3.2.5 Γενικές αρχές για τον δικαστικό έλεγχο της κράτησης

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, A. και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή αρ. 3455/05, Απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009

202. Η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης αποτελεί *lex specialis* σε σχέση με τις γενικότερες προϋποθέσεις της διάταξης του άρθρου 13 [...]. Ειδικότερα, αναγνωρίζει στους συλληφθέντες ή κρατούμενους το δικαίωμα να ασκήσουν προσφυγή ώστε να ελεγχθεί η εφαρμογή των διαδικαστικών και ουσιαστικών κανόνων δικαίου, που αφορούν στη «νομιμότητα», κατά την έννοια της Σύμβασης, του στερητικού της προσωπικής τους ελευθερίας μέτρου. Η έννοια της «νομιμότητας» της παραγράφου 4 του άρθρου 5 είναι όμοια με αυτήν της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου και σημαίνει για τον συλληφθέντα ή τον κρατούμενο το δικαίωμα στον έλεγχο της «νομιμότητας» της κράτησής του υπό το φως όχι μόνον του εθνικού δικαίου, αλλά και της Σύμβασης, των γενικών αρχών που τη διέπουν και του σκοπού των περιορισμών που επιτρέπει η διάταξη της παραγράφου 1. Η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 5 δεν εγγυάται το δικαίωμα εκτεταμένου δικαστικού ελέγχου σε τέτοιο εύρος ώστε να επιτρέπει στο αρμόδιο δικαστήριο να υποκαταστήσει με την απόφασή του επί του συνόλου των πτυχών της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένων των εκτιμήσεων σκοπιμότητας, την απόφαση της αρχής που διέταξε το σχετικό μέτρο. Ο δικαστικός έλεγχος πρέπει ωστόσο να είναι αρκετά ευρύς ώστε να εξετάζει όλες τις εγγυήσεις που είναι απαραίτητες ώστε η κράτηση ενός προσώπου να είναι «νόμιμη» σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 5 [...]. Το «δικαιοδοτικό όργανο» στο οποίο έχει ανατεθεί αυτός ο έλεγχος δεν πρέπει να έχει απλά συμβουλευτική αρμοδιότητα αλλά την εξουσία να «αποφαινεται» επί της «νομι-

μότητας» της κράτησης και να διατάσσει την απόλυση του κρατούμενου στην περίπτωση που την κρίνει παράνομη [...].

203. Η νόμιμη διαδικασία, που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 5, δεν απαιτεί την εφαρμογή ομοιόμορφων και σταθερών κριτηρίων ανεξάρτητων από το πλαίσιο, τα γεγονότα και τις περιστάσεις της υπόθεσης. Παρότι δεν είναι υποχρεωτικό, η διαδικασία της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης να διέπεται από τις εγγυήσεις που προβλέπει το άρθρο 6 της Σύμβασης για τις αστικές ή ποινικές διαφορές, εντούτοις πρέπει να έχει δικαστικό χαρακτήρα και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο εγγυήσεις προσαρμοσμένες στη φύση του στερητικού της προσωπικής ελευθερίας μέτρου [...].

204. Επομένως, η σχετική διαδικασία πρέπει να διέπεται από την αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης και της ισότητας των όπλων των διαδίκων [...]. Μπορεί να κρίνεται απαραίτητη η προφορική διαδικασία, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στις περιπτώσεις προσωρινής κράτησης [...]. Επιπλέον, σε παρόμοιες περιπτώσεις, πρέπει να παρέχεται στον ύποπτο, που στερείται την προσωπική του ελευθερία, πραγματική ευκαιρία να αμφισβητήσει τα στοιχεία στα οποία στηρίζονται οι κατηγορίες που τον βαρύνουν, αφού η εμμονή στις εύλογες υποψίες ότι τέλεσε αξιόποινη πράξη αποτελεί *sine qua non* προϋπόθεση της νομιμότητας της κράτησής του [...]. Μπορεί επίσης να επιβάλλει την πρόσβαση του κρατούμενου —ή του συνηγόρου του— στα έγγραφα της ανάκρισης στα οποία στηρίζεται η ασκηθείσα ποινική δίωξη [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Kurt κατά Τουρκίας*, Υπόθεση αρ. 15/1997/799/1002, 25 Μαΐου 1998

123. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι οι συντάκτες της Σύμβασης ενίσχυσαν την προστασία του ατόμου έναντι της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας του, διασφαλίζοντας ένα σύνολο ουσιαστικών δικαιωμάτων που έχουν στόχο να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο της αυθαιρέσας, καθιστώντας την πράξη στέρησης της ελευθερίας υποκείμενη σε ανεξάρτητο δικαστικό έλεγχο και θεσπίζοντας την ευθύνη των αρχών για τις πράξεις αυτές. Οι προϋποθέσεις των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 5, με την έμφαση που δίνουν στην ταχύτητα της διαδικασίας και στον δικαστικό έλεγχο, αποκτούν στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερη σημασία. Η ταχεία δικαστική παρέμβαση μπορεί να οδηγήσει στον εντοπισμό και την αποτροπή μέτρων που απειλούν τη ζωή ή συνιστούν σοβαρή κακομεταχείριση που παραβιάζει τις θεμελιώδεις εγγυήσεις που περιλαμβάνονται στα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης [...]. Διακυβεύεται τόσο η προστασία της σωματικής ελευθερίας των προσώπων όσο και η προσωπική τους ασφάλεια μέσα σε ένα περιβάλλον το οποίο, απουσία εγγυήσεων, θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια την ανατροπή του κράτους δικαίου και να τοποθετήσει τους κρατούμενους πέρα από την εμβέλεια ακόμα και των πιο στοιχειωδών μορφών νομικής προστασίας.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Al-Nashif κατά Βουλγαρίας*, Προσφυγή αρ. 50963/99, Απόφαση της 20ής Ιουνίου 2002

92. Το Δικαστήριο επαναβεβαιώνει ότι κάθε κρατούμενος έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου ανεξάρτητα από τη διάρκεια του στερητικού της ελευθερίας μέτρου. Η προϋπόθεση που θέτει η Σύμβαση, ορίζοντας ότι η πράξη με την οποία διατάσσεται το στερητικό της προσωπικής ελευθερίας μέτρο πρέπει να υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης δικαστικής αρχής, είναι θεμελιώδους σημασίας στο πλαίσιο του σκοπού του άρθρου 5 της Σύμβασης, αφού αποτελεί εγγύηση της προστασίας από την αυθαιρέσια. Εν προκειμένω, εξασφαλίζει τόσο την προστασία της ελευθερίας των ατόμων όσο και την προσωπική τους ασφάλεια [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Z.N.S. κατά Τουρκίας*, Προσφυγή αρ. 21896/08, 19 Ιανουαρίου 2010

60. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι ο σκοπός της παραγράφου 4 του άρθρου 5 είναι να προστατεύεται για τα πρόσωπα που συλλαμβάνονται και κρατούνται το δικαίωμα δικαστικού ελέγχου της νομιμότητας του στερητικού της ελευθερίας μέτρου το οποίο τους έχει επιβληθεί [...]. Η δυνατότητα προσφυγής πρέπει να είναι διαθέσιμη κατά τη διάρκεια της κράτησης ενός προσώπου, προκειμένου το πρόσωπο αυτό να έχει πρόσβαση στον ταχύ δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας του μέτρου. Ο δικαστικός αυτός έλεγχος θα πρέπει να έχει, όπου χρειά-

ζεται, ανασταλτικό αποτέλεσμα. Η ύπαρξη της δυνατότητας προσφυγής που θεσπίζεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 5 θα πρέπει να είναι επαρκώς σαφής, όχι μόνο θεωρητικά αλλά και στην πράξη· αν δεν συμβαίνει αυτό, τότε η εν λόγω δυνατότητα δεν θα είναι επαρκώς προσβάσιμη και αποτελεσματική όπως απαιτείται για τους σκοπούς της συγκεκριμένης διάταξης [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Suso Musa κατά Μάλτας*, Προσφυγή αρ. 42337/12, Απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013

61. Το Δικαστήριο θέλει να επισημάνει ότι, όπως κατέθεσε ο προσφεύγων και ο ουδέτερος διαμεσολαβητής, ακόμα και αν αυτά τα ένδικα μέσα ήταν αποτελεσματικά σε ό,τι αφορά τα αποτελέσματα και την ταχύτητά τους, ενδεχομένως να δημιουργούνταν προβλήματα σχετικά με την προσβασιμότητα σε αυτά, ιδίως αναφορικά με τις διαδικασίες του συνταγματικού δικαστηρίου. Το Δικαστήριο επισημαίνει την απουσία ενός συστήματος που θα επέτρεπε στους κρατούμενους για λόγους μετανάστευσης να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματική νομική συνδρομή. Το γεγονός ότι η κυβέρνηση μπόρεσε να αναφέρει μόνο ένα παράδειγμα κρατουμένου για λόγους μετανάστευσης που έκανε χρήση του δικαιώματος νομικής συνδρομής —παρότι κατά την τελευταία δεκαετία χιλιάδες ήταν οι μετανάστες που κατέφτασαν στις ακτές της Μάλτας και κατόπιν κρατήθηκαν, και οι οποίοι, όπως υποστηρίζει άλλωστε η κυβέρνηση, δεν έχουν κανέναν πόρο— απλώς τονίζει το έλλειμμα αυτό. Το Δικαστήριο επισημαίνει πως, παρότι οι αρχές δεν είναι υποχρεωμένες να παράσχουν δωρεάν νομική συνδρομή στο πλαίσιο των διαδικασιών κράτησης [...], η απουσία της, ιδίως στις περιπτώσεις που, κατά το εθνικό δίκαιο, απαιτείται νομική εκπροσώπηση για τους σκοπούς της παραγράφου 4 του άρθρου 5, μπορεί να συνιστά παραβίαση σε ό,τι αφορά την προσβασιμότητα ενός τέτοιου ένδικου μέσου [...].

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *A. κατά Αυστραλίας*, Αναφορά αρ. 560/1993, 30 Απριλίου 1997

9.5 [...] Κατά την άποψη της Επιτροπής, ο δικαστικός έλεγχος της νομιμότητας της κράτησης σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 9, ο οποίος πρέπει, όπου χρειάζεται, να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα επί του μέτρου, δεν περιορίζεται στην απλή συμμόρφωση του μέτρου της κράτησης με το εθνικό δίκαιο. Παρότι τα εθνικά νομικά συστήματα μπορεί να θεσπίζουν διαφορετικές μεθόδους για τη διασφάλιση του δικαστικού ελέγχου της διοικητικής κράτησης, αυτό που είναι κρίσιμο για τους σκοπούς της παραγράφου 4 του άρθρου 9, είναι ότι αυτός ο έλεγχος πρέπει να είναι στα αποτελέσματά του, πραγματικός και όχι απλώς τυπικός. Ορίζοντας ότι το δικαστήριο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να διατάζει την απελευθέρωση του κρατούμενου «αν η κράτηση είναι παράνομη», η παράγραφος 4 του άρθρου 9 απαιτεί το δικαστήριο να έχει την αρμοδιότητα να διατάσσει την απελευθέρωση του κρατουμένου αν η κράτησή του δεν είναι συμβατή με τις απαιτήσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 9 ή με άλλες διατάξεις του Συμφώνου. Το συμπέρασμα αυτό υποστηρίζεται από την παράγραφο 5 του άρθρου 9, το οποίο προφανώς διέπει τη χορήγηση αποζημιώσεων για κράτηση που είναι «παράνομη» είτε με βάση τις διατάξεις του εθνικού δικαίου είτε κατά το νόημα του Συμφώνου. Καθώς οι ισχυρισμοί του κράτους μέρους στην προκειμένη περίπτωση δείχνουν ότι ο δικαστικός έλεγχος που ήταν διαθέσιμος στον Α. περιοριζόταν στην τυπική αξιολόγηση του προφανούς δεδομένου ότι ήταν πράγματι το «κατονομαζόμενο πρόσωπο» κατά το νόημα της *Migration Amendment Act*, η Επιτροπή καταλήγει ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα του προσφεύγοντος να ελεγχθεί δικαστικά η κράτησή του, όπως προβλέπεται από την παράγραφο 4 του άρθρου 9.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *C. κατά Αυστραλίας*, Αναφορά αρ. 900/1999, 13 Νοεμβρίου 2002

8.3 Σε ό,τι αφορά τον άλλο ισχυρισμό του προσφεύγοντα, ότι υπήρξε παραβίαση της παραγράφου 4 του άρθρου 9 σχετικά με την περίοδο της κράτησής του, η Επιτροπή παραπέμπει στην συζήτηση επί του παραδεκτού (παραπάνω) και παρατηρεί ότι ο δικαστικός έλεγχος που ήταν διαθέσιμος στον προσφεύγοντα περιοριζόταν στην αξιολόγηση του ερωτήματος αν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο ήταν «αλλοδαπός» χωρίς άδεια εισόδου. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η δικαστική αρχή δεν είχε τη διακριτική ευχέρεια, αντίστοιχη με αυτή που διέθετε η Μείζων Σύνοδος στην απόφασή της 15ης Ιουνίου 1994, να ελέγξει ουσιαστικά την κράτηση

του προσφεύγοντα προκειμένου να διαπιστώσει αν εξακολουθούσε να είναι δικαιολογημένη. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η απουσία ανασταλτικού αποτελέσματος του δικαστικού ελέγχου μιας κράτησης που ήταν ή είχε καταστεί αντίθετη προς την παράγραφο 1 του άρθρου 9 συνιστά παραβίαση της παραγράφου 4 του άρθρου 9.

3.2.6 Διάρκεια της διαδικασίας

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Z.N.S. κατά Τουρκίας, Προσφυγή αρ. 21896/08, 19 Ιανουαρίου 2010

61. Το Δικαστήριο παρατηρεί κατ' αρχήν ότι ο εκπρόσωπος του προσφεύγοντα κατέθεσε στις 14 Απριλίου 2009 αίτημα στο Διοικητικό Δικαστήριο της Άγκυρας, με το οποίο ζητούσε την ακύρωση της απόφασης του Υπουργείου που διέταζε τη μη απελευθέρωση του πελάτη του και την έκδοση διαταγής εκτέλεσης αυτής της απόφασης ενώ οι διαδικασίες ήταν σε εξέλιξη. Το αίτημα απορρίφθηκε και, στις 24 Ιουνίου 2009, απορρίφθηκε επίσης η έφεση που ακολούθησε. Επιπλέον, σύμφωνα με τις πληροφορίες από τον φάκελλο της υπόθεσης, οι διαδικασίες εξακολουθούν να εκκρεμούν και η υπόθεση δεν έχει εκδικαστεί από το εν λόγω δικαστήριο. Επομένως, ο αρχικός δικαστικός έλεγχος από τα διοικητικά δικαστήρια είχε διάρκεια δύο μηνών και δέκα ημερών.

62. Το Δικαστήριο αναφέρεται στα ευρήματα που σχετίζονται με την παράγραφο 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης και αφορούν την απουσία νομικών προβλέψεων που να διέπουν τη διαδικασία της κράτησης στην Τουρκία ενώ εκκρεμεί η απέλαση. Εν προκειμένω, το ζήτημα που έπρεπε να απαντηθεί δεν ήταν σύνθετο. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι το Διοικητικό Δικαστήριο της Άγκυρας βρισκόταν σε ακόμα καλύτερη θέση απ' ό,τι το παρόν Δικαστήριο προκειμένου να διαπιστώσει την απουσία επαρκούς νομικής βάσης για την κράτηση του προσφεύγοντα. Το Δικαστήριο επομένως διαπιστώνει ότι στην παρούσα υπόθεση ο δικαστικός έλεγχος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έλαβε χώρα «εντός βραχείας προθεσμίας» μετά από το αίτημα του προσφεύγοντα [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Eminbeyli κατά Ρωσίας, Προσφυγή αρ. 42443/02, 26 Φεβρουαρίου 2009

66. [...] Η λέξη «συντόμως» στην τελευταία διάταξη (άρθρο 5, παρ. 3) υποδεικνύει κάτι πιο επείγον από την «βραχεία προθεσμία» της παραγράφου 4 του άρθρου 5 [...]. Ακόμα όμως και έτσι, μια περίοδος περίπου πέντε μηνών από την κατάθεση της αίτησης απελευθέρωσης μέχρι την τελική απόφαση φαίνεται εκ πρώτης όψεως δύσκολο να συμβιβαστεί με την έννοια της «βραχείας προθεσμίας». Ωστόσο, για να καταλήξουμε σε βέβαιο συμπέρασμα, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ειδικές περιστάσεις της περίπτωσης [...].

67. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, από την κατάθεση της αίτησης δικαστικού ελέγχου, την 1η Οκτωβρίου 2001, μέχρι την ημερομηνία της πρώτης ακρόασης, στις 20 Δεκεμβρίου 2001, μεσολάβησε διάστημα έντεκα εβδομάδων. Η κυβέρνηση εξήγησε ότι η καθυστέρηση οφειλόταν στη μεταφορά του φακέλου της υπόθεσης στις διωκτικές αρχές και πίσω στο Πρωτοδικείο. Σε αυτή τη συνάφεια, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η παράγραφος 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση να οργανώσουν το δικαστικό τους σύστημα κατά τρόπο που θα επιτρέπει στα δικαστήριά τους να ανταποκρίνονται στην υποχρέωση να εξετάζουν τα ζητήματα της κράτησης σε σύντομο χρονικό διάστημα [...].

3.2.7 Διαδικασίες κεκλεισμένων των θυρών

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, A. και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή αρ. 3455/05, Απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009

205. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, ακόμη και σε υποθέσεις ποινικής φύσης που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6, επιτρέπεται ο περιορισμός του δικαιώματος των διαδίκων σε κατ' αντιδικία ακρόαση εφόσον κρίνεται απολύτως αναγκαίος για την προστασία σημαντικού δημόσιου συμφέροντος, όπως είναι η εθνική ασφάλεια, η ανάγκη μη αποκάλυ-

ψης αστυνομικών μεθόδων διερεύνησης των εγκλημάτων ή η προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων τρίτων προσώπων. Όμως, για να διασφαλιστεί ο σεβασμός του δικαιώματος του κατηγορούμενου σε δίκαιη δίκη, κάθε δυσκολία που προκαλεί στην υπεράσπισή του ο περιορισμός των δικαιωμάτων του πρέπει να αντισταθμίζεται επαρκώς με τη διαδικασία που ακολουθείται ενώπιον των δικαστικών αρχών [...].

219. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Ειδική Επιτροπή Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης, ως ανεξάρτητο δικαιοδοτικό όργανο, με εξουσία κρίσης όλων των καίριων αποδεικτικών στοιχείων —απόρρητων και μη— ήταν η μόνη αρμόδια να διασφαλίσει ότι ο κρατούμενος δεν θα στερούνταν χωρίς λόγο την πρόσβαση σε κανένα έγγραφο. Εξάλλου, αυξημένες εγγυήσεις παρείχε στους προσφεύγοντες η δυνατότητα των ειδικών συνηγόρων να εξετάζουν τους μάρτυρες κατηγορίας για την αναγκαιότητα του εμπιστευτικού χαρακτήρα των εγγράφων και να αιτούνται από τους δικαστές τη χορήγηση συμπληρωματικών πληροφοριών. Ενόψει των στοιχείων που έχουν τεθεί στην κρίση του, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να αποφανθεί ότι ήταν υπερβολική και αδικαιολόγητη η επίκληση του εμπιστευτικού χαρακτήρα των εγγράφων στο πλαίσιο των προσφυγών που άσκησαν οι ενδιαφερόμενοι ή ότι δεν επέβαλαν επιτακτικοί λόγοι την άρνηση της γνωστοποίησης των πληροφοριών που αιτούνταν.

220. Περαιτέρω, κατά το Δικαστήριο, οι ειδικοί συνήγοροι διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο, ικανό να αντισταθμίσει τη μερική δημοσιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων και την παράλειψη της πραγματικής, δημόσιας κατ' αντιδικία ακρόασης, στο μέτρο που είχαν τη δυνατότητα να επαληθεύσουν τα αποδεικτικά στοιχεία και να προβάλουν ισχυρισμούς υπέρ των προσφευγόντων στην κεκλεισμένων των θυρών συνεδρίαση της Ειδικής Επιτροπής Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης. Όμως, οι ειδικοί συνήγοροι είχαν τη δυνατότητα να εκπληρώσουν αποτελεσματικά το προαναφερόμενο έργο μόνον εφόσον οι κρατούμενοι ήταν επαρκώς ενημερωμένοι για τις κατηγορίες που τους βάρυναν, ώστε να παράσχουν στους νομικούς συμπεραστές τους τις κατάλληλες οδηγίες για την αντίκρουσή τους. Παρότι το Δικαστήριο κρίνει κατά περίπτωση το ζήτημα της δημοσιοποίησης των προαναφερόμενων πληροφοριών, σημειώνει εντούτοις γενικά ότι, στην περίπτωση της εκτεταμένης ενημέρωσης του προσφεύγοντα για τα αποδεικτικά στοιχεία που τον βαρύνουν και της καίριας σημασίας που αποδίδει στα μη απόρρητα στοιχεία η απόφαση που εκδίδεται γι' αυτόν, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο ενδιαφερόμενος στερήθηκε τη δυνατότητα να αμφισβητήσει αποτελεσματικά τον εύλογο χαρακτήρα της πεποίθησης και των υπονοιών που διατύπωσε για την υπόθεσή του ο Υπουργός Εσωτερικών. Σε άλλες υποθέσεις, παρότι δεν κοινοποιούνται στους προσφεύγοντες το σύνολο ή τα περισσότερα από τα απόρρητα αποδεικτικά στοιχεία, οι επαρκώς αποσαφηνισμένες μη απόρρητες πληροφορίες τους παρέχουν τη δυνατότητα να καθοδηγήσουν τους εκπροσώπους τους και τον ειδικό συνήγορο για τα μέσα αντίκρουσης των σχετικών κατηγοριών χωρίς να είναι αναγκαίο να γνωρίζουν τις λεπτομέρειες ή την πηγή των αποδεικτικών στοιχείων όπου αυτές στηρίζονται. Για παράδειγμα, ένα επιβαρυντικό στοιχείο για τους περισσότερους από τους προσφεύγοντες ήταν η διαμονή τους σε στρατόπεδο εκπαίδευσης τρομοκρατών σε συγκεκριμένη περιοχή και για συγκεκριμένες ημερομηνίες: λόγω της ακρίβειάς του, αυτό το στοιχείο παρείχε στους ενδιαφερόμενους τη δυνατότητα να το αντικρούσουν αποτελεσματικά διά των ειδικών συνηγόρων τους, επικαλούμενοι για παράδειγμα άλλοθι ή παρέχοντας άλλη εξήγηση για την παρουσία τους στην εν λόγω περιοχή. Αντίθετα, δεν τηρούνται οι διαδικαστικές εγγυήσεις της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης στις περιπτώσεις όπου, η Ειδική Επιτροπή Προσφυγών της Υπηρεσίας Μετανάστευσης επικαλέστηκε αποκλειστικά γενικόλογες διαπιστώσεις που περιείχαν τα μη απόρρητα στοιχεία ή αποφασιστικής σημασίας απόρρητες πληροφορίες για να αιτιολογήσει την κρίση της για τη διατήρηση ισχύος του πιστοποιητικού τρομοκράτη ή του μέτρο της κράτησης του ενδιαφερόμενου.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Al-Nashif κατά Βουλγαρίας*, Προσφυγή αρ. 50963/99, Απόφαση της 20ής Ιουνίου 2002

94. [...] Οι εθνικές αρχές δεν μπορούν να αποκλείουν τον αποτελεσματικό έλεγχο της νομιμότητας της κράτησης από τα εθνικά δικαστήρια επικαλούμενες λόγους εθνικής ασφάλειας και τρομοκρατίας [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Aksoy κατά Τουρκίας*, Προσφυγή αρ. 21987/93, Απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1996

82. Στην προαναφερόμενη απόφασή του επί της υπόθεσης Brannigan και McBride [...], το Δικαστήριο έμεινε ικανοποιημένο επειδή στη Βόρεια Ιρλανδία υπήρχαν σε ισχύ αποτελεσματικές εγγυήσεις που παρείχαν σημαντικό βαθμό προστασίας έναντι της αυθαιρεσίας και της μυστικής κράτησης. Για παράδειγμα, για τον έλεγχο της νομιμότητας της αρχικής σύλληψης και κράτησης ήταν διαθέσιμο το ένδικο μέσο του habeas corpus, ενώ οι κρατούμενοι είχαν απόλυτο και νομικά εκτελεστό δικαίωμα να επικοινωνήσουν με δικηγόρο σαράντα οκτώ ώρες μετά τη στιγμή της σύλληψής τους· οι κρατούμενοι είχαν επίσης το δικαίωμα να ενημερώνουν ένα συγγενή ή φίλο τους σχετικά με την κράτησή τους και να έχουν πρόσβαση σε γιατρό [...].

83. Αντίθετα, στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο θεωρεί ανεπαρκείς τις εγγυήσεις που ήταν διαθέσιμες στον προσφεύγοντα, ο οποίος κρατούνταν για μακρά χρονική περίοδο. Συγκεκριμένα, η απαγόρευση να έρθει σε επαφή με δικηγόρο, γιατρό, συγγενή ή φίλο και η απουσία κάθε ρεαλιστικής δυνατότητας να παραστεί ενώπιον δικαστικής αρχής προκειμένου να ελεγχθεί η νομιμότητα της κράτησης σημαίνει ότι ο προσφεύγων είχε αφεθεί απολύτως στο έλεος των δεσμωτών του.

84. Το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη το αναμφίβολα πολύ σοβαρό πρόβλημα της τρομοκρατίας στη Νοτιοανατολική Τουρκία και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το κράτος στην προσπάθειά του να λάβει αποτελεσματικά μέτρα εναντίον της. Ωστόσο δεν έχει πειστεί ότι οι απαιτήσεις της περίπτωσης ήταν τέτοιες που καθιστούσαν αναγκαία την επιβολή στον προσφεύγοντα, λόγω υποψίας για ανάμιξη του σε τρομοκρατικές ενέργειες, του μέτρου της μυστικής κράτησης επί δεκατέσσερις ημέρες, χωρίς πρόσβαση σε δικαστήριο ή άλλο δικαιοδοτικό όργανο.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Mansour Ahani κατά Καναδά*, Αναφορά αρ. 1051/2002, 15 Ιουνίου 2004

10.2 Ως προς τους λόγους παραβίασης του άρθρου 9 συνεπεία της αυθαίρετης κράτησης και της μη πρόσβασης στη δικαιοσύνη, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι ο κύριος Ahani ισχυρίζεται ότι παραβιάστηκαν οι διατάξεις του άρθρου αυτού επειδή διατάχθηκε η κράτησή του μετά την έκδοση της απόφασης σύμφωνα με την οποία κρίθηκε επικίνδυνος για την εθνική ασφάλεια και επειδή αυτή παρατάθηκε μέχρι την εκτέλεση της απόφασης απέλασης. Εξετάζοντας τα σχετικά επιχειρήματα του προσφεύγοντα, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι η κράτησή του άρχισε αμέσως μετά την έκδοση της απόφασης με την οποία κρίθηκε επικίνδυνος για την εθνική ασφάλεια αλλά, δυνάμει της νομοθεσίας του συμβαλλόμενου κράτους, το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο οφείλει να εξετάζει άμεσα, δηλαδή εντός μίας εβδομάδας μετά την επιβολή του μέτρου, την προαναφερόμενη απόφαση και τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία στηρίχθηκε προκειμένου να καθορίζει εάν η κράτηση συνιστά «εύλογο» μέτρο. Όταν το Δικαστήριο κρίνει ότι η απόφαση που διατάσσει την κράτηση δεν είναι εύλογη, ο κρατούμενος αφήνεται ελεύθερος. Συνεπώς προς τη νομολογία της η Επιτροπή σημειώνει ότι δεν είναι ipso facto αυθαίρετη και αντίθετη προς την παράγραφο 1 του άρθρου 9 του Συμφώνου η επιβολή του μέτρου της κράτησης βάσει απόφασης δύο υπουργών που για λόγους εθνικής ασφάλειας κρίνει επικίνδυνο τον προσφεύγοντα. Όμως, καθώς το άτομο κρατείται δυνάμει απόφασης αυτού του τύπου, χωρίς να έχει κηρυχθεί ένοχος διάπραξης αδικήματος ή να έχει καταδικαστεί σε ποινή φυλάκισης, θα πρέπει να δικαιούται, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 9, να αιτηθεί τον έλεγχο της νομιμότητας της στερητικής της προσωπικής του ελευθερίας απόφασης από δικαστική αρχή, δηλαδή τον έλεγχο της θεμελίωσης του μέτρου της κράτησης και εν συνεχεία τον επανέλεγχό του κατά διαστήματα επαρκώς τακτικά.

10.3 Προκειμένου για την παραβίαση της παραγράφου 4 του άρθρου 9 η Επιτροπή δέχεται ότι η ακροαματική διαδικασία ενώπιον του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου πληροί τις προϋποθέσεις του «εύλογου χαρακτήρα» της απόφασης που κρίνει τον κύριο Ahani επικίνδυνο για την εθνική ασφάλεια. Σημειώνει ότι η δίκη αυτή, που διεξήχθη άμεσα μετά την κράτησή του που διατάχθηκε βάσει της υπουργικής απόφασης, πληροί κατ' αρχήν τις προϋποθέσεις του επαρκούς δικαστικού ελέγχου της νομιμότητας που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 9 του Συμφώνου. Όμως, στις περιπτώσεις που παρατείνεται η δικαστική

διαδικασία κρίσης της νομιμότητας του μέτρου της κράτησης, πρέπει να διερευνηθεί εάν η σχετική δικαστική απόφαση εκδόθηκε «χωρίς καθυστέρηση», όπως εγγυάται η διάταξη της παραγράφου 4, εκτός εάν το συμβαλλόμενο κράτος επιτρέπει την προσωρινή εκτέλεση του μέτρου της κράτησης με ειδικότερη δικαστική απόφαση. Στην περίπτωση του προσφεύγοντα, η κράτηση δεν διατάχθηκε με δικαστική απόφαση. Ο περιορισμός της προσωπικής του ελευθερίας έως την ολοκλήρωση της διαδικασίας κρίσης του «εύλογου χαρακτήρα» της υπουργικής απόφασης, δηλαδή έως τη συμπλήρωση τεσσάρων ετών και δέκα μηνών, στηρίχθηκε σε διοικητική και όχι σε δικαστική απόφαση κράτησης. Αν και για τη μακρόχρονη αυτή κράτηση ευθύνεται κατά κύριο λόγο ο προσφεύγων, καθώς προτίμησε να αμφισβητήσει τη συνταγματικότητα της διαδικασίας έκδοσης της υπουργικής απόφασης για λόγους εθνικής ασφάλειας, η διαδικασία εξέτασης της υπόθεσής του ενώπιον του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου που έκρινε τον «εύλογο» χαρακτήρα της υπουργικής απόφασης ολοκληρώθηκε μετά από αρκετές συνεδριάσεις και διήρκεσε 9½ μήνες από την 3.7.1997, ημερομηνία που κρίθηκε αμετάκλητα η συνταγματικότητα της διαδικασίας έκδοσής της. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το Σύμφωνο προβλέπει ότι το δικαστήριο πρέπει να κρίνει χωρίς καθυστέρηση τη νομιμότητα της κράτησης, η προαναφερόμενη εθνική δικαστική διαδικασία ήταν υπέρμετρα χρονοβόρα. Κατά συνέπεια, παραβιάστηκαν εν προκειμένω τα δικαιώματα που εγγυάται στον προσφεύγοντα η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 9 του Συμφώνου.

10.4 Σε ό,τι αφορά τη μεταγενέστερη κράτηση, εξετάζοντας την προϋπόθεση που θέτει η εθνική νομοθεσία για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη προκειμένου να κριθεί η νομιμότητα μιας κράτησης που διατάσσεται για την εκτέλεση της απόφασης απέλασης, δηλαδή μετά την παρέλευση των 120 ημερών από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης απέλασης, η Επιτροπή εκτιμά ότι το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο αποφάσισε χωρίς καθυστέρηση για τη νομιμότητα αυτής της περιόδου κράτησης και άρα δεν παραβιάστηκε γι' αυτό το διάστημα στέρησης της προσωπικής ελευθερίας η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 9 του Συμφώνου.

3.2.8 Κράτηση ανηλίκων

Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο 6 για τη Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, Έγγρ. ΟΗΕ. CRC/GC/2005/6, 1 Σεπτεμβρίου 2005, παρ. 61

«Δεν πρέπει να κρατούνται τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά. Δεν δικαιολογείται η κράτηση που στηρίζεται στην προσωπική κατάσταση του παιδιού ως ασυνόδευτου ή χωρισμένου από την οικογένειά του ή μετανάστη ή στο καθεστώς διαμονής. Όταν κατ' εξαίρεση δικαιολογείται η κράτηση για άλλους λόγους [...], πρέπει είναι σύμφωνη με τη νομοθεσία της ενδιαφερόμενης χώρας και να διατάσσεται ως έσχατο μέτρο και για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα. Κατά συνέπεια, πρέπει να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια, συμπεριλαμβανομένης της επιτάχυνσης των σχετικών διαδικασιών, για την άμεση απόλυση των ασυνόδευτων ή των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών και για την τοποθέτησή τους σε άλλες μορφές στέγασης».

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Rahimi κατά Ελλάδας, Προσφυγή αρ. 8687/08, Απόφαση της 5ης Απριλίου 2011

108. [...] Το Δικαστήριο σημειώνει στο σημείο αυτό ότι το άρθρο 3 της Σύμβασης σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού της 20ής Νοεμβρίου 1989 προβλέπει ότι το απώτερο συμφέρον του παιδιού πρέπει να είναι κυρίαρχη φροντίδα, μεταξύ άλλων, των διοικητικών αρχών σε όλες τις αποφάσεις που τα αφορούν. Επίσης, το άρθρο 37 της ίδιας Σύμβασης προβλέπει ότι η θέση ενός παιδιού υπό κράτηση δεν μπορεί να είναι παρά μέτρο έσχατης ανάγκης [...] Τέλος το Δικαστήριο σημειώνει ότι, στα πλαίσια της νομολογίας του σχετικά με το άρθρο 8 της Σύμβασης και την προστασία της οικογενειακής ζωής, έχει ήδη κάνει δεκτό ότι υπάρχει τώρα μια ευρεία συναίνεση — συμπεριλαμβανομένου του διεθνούς δικαίου γύρω από την ιδέα ότι σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, πρέπει να υπερισχύει το απώτερο συμφέρον τους.

109. Όμως, στην υπό κρίση υπόθεση, διατάσσοντας την κράτηση του προσφεύγοντα οι Εθνικές αρχές δεν εξέτασαν καθόλου το θέμα του απώτερου συμφέροντός του ως ανηλίκου. Επίσης,

δεν ερεύνησαν αν η τοποθέτηση του προσφεύγοντα στο Κέντρο Κράτησης της Παγανής ήταν μέτρο έσχατης ανάγκης και αν μπορούσαν να την αντικαταστήσουν με άλλο μέτρο λιγότερο ριζικό προκειμένου να διασφαλιστεί η απέλασή του. Τα στοιχεία αυτά προκαλούν αμφιβολίες στο Δικαστήριο, όσον αφορά την καλή πίστη των αρχών κατά την εφαρμογή της κράτησης.

110. Αυτό ενισχύεται από το ότι, όπως διαπίστωσε το Δικαστήριο στο πλαίσιο του άρθρου 3 της Σύμβασης, οι συνθήκες κράτησης στο Κέντρο της Παγανής, ιδίως όσον αφορά την φιλοξενία, την υγιεινή και την υποδομή ήταν τόσο άσχημες που προσέβαλλαν την ίδια την έννοια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Μετά τα ανωτέρω, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι η κράτηση του προσφεύγοντα δεν ήταν «νόμιμη» υπό την έννοια του άρθρου 5 §1 στ) της Σύμβασης και υπήρξε παραβίαση της διάταξης αυτής.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ρορον κατά Γαλλίας, Προσφυγές αρ. 39472/07 και 39474/07, 19 Ιανουαρίου 2012

91. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι στην παρούσα υπόθεση [...] οι προσφεύγοντες ανήλικοι συνοδεύονταν από τους γονείς τους καθ' όλη την περίοδο της κράτησης. Διαπιστώνει ωστόσο ότι το γεγονός αυτό δεν απαλλάσσει τις αρχές από την υποχρέωσή τους να προστατεύουν τα παιδιά και να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα στο πλαίσιο των θετικών υποχρεώσεών τους που απορρέουν από το άρθρο 3 της Σύμβασης [...] και ότι είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι η εξαιρετικά ευάλωτη κατάσταση των παιδιών είναι ο πιο κρίσιμος παράγοντας και έχει προτεραιότητα έναντι των ανησυχιών που σχετίζονται με το καθεστώς της παράνομης μετανάστευσης [...]. Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την υποδοχή των αλλοδαπών αντιμετωπίζει τους ανήλικους, είτε συνοδεύονται είτε όχι, σαν μια κατηγορία ευάλωτων προσώπων για τα οποία απαιτείται ιδιαίτερη μέριμνα από τις αρχές [...]. Τα παιδιά έχουν ιδιαίτερες ανάγκες που σχετίζονται ειδικά με την ηλικία τους και με την έλλειψη ανεξαρτησίας, αλλά επίσης και με το καθεστώς τους ως αιτούντων άσυλο. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού προτρέπει τα κράτη να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν την παροχή προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας στα παιδιά που θέλουν να αποκτήσουν το καθεστώς του πρόσφυγα, είτε είναι μόνα τους είτε συνοδεύονται από τον ή τους γονείς τους [...].

102. Από τα παραπάνω φαίνεται ότι οι συνθήκες κράτησης των παιδιών για δεκαπέντε ημέρες σε ένα περιβάλλον όπου υπήρχαν μόνο ενήλικες και στο οποίο έρχονταν αντιμέτωπα με ισχυρή παρουσία αστυνομικών, χωρίς να μπορούν να απασχοληθούν σε καμία δραστηριότητα, συνέβαλαν στην ψυχική αγωνία των γονιών τους και ήταν καταφανώς μη προσαρμοσμένες στην ηλικία τους. Τα δύο παιδιά, ένα μικρό κορίτσι ηλικίας τριών ετών και ένα βρέφος, βρέθηκαν σε εξαιρετικά ευάλωτη κατάσταση, που επιτάχθηκε από τον εγκλεισμό. Αυτές οι συνθήκες διαβίωσης δημιούργησαν αναπόφευκτα μια κατάσταση άγχους και αγωνίας, με ιδιαίτερα τραυματικές επιπτώσεις.

103. Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη την πολύ μικρή ηλικία των παιδιών, τη διάρκεια της κράτησης και τις συνθήκες του εγκλεισμού τους στο κέντρο κράτησης, το Δικαστήριο έχει την άποψη ότι οι αρχές δεν έλαβαν υπόψη τις αναπόφευκτα βλαπτικές επιπτώσεις που είχε το μέτρο για τα παιδιά. Διαπιστώνει ότι η μεταχείριση των παιδιών από τις αρχές δεν ήταν συμβατή με τις προβλέψεις της Σύμβασης και υπερέβη το όριο βαρύτητας του άρθρου 3 της Σύμβασης. Επομένως υπήρξε παραβίαση του εν λόγω άρθρου σε ό,τι αφορά τα παιδιά. [...]

119. Στην παρούσα υπόθεση, τα μέλη της οικογένειας, λόγω της παράνομης παρουσίας τους στη Γαλλία, τέθηκαν υπό διοικητική κράτηση σε εγκαταστάσεις που δεν ήταν προσαρμοσμένες στην εξαιρετικά ευάλωτη κατάσταση των παιδιών [...]. Το Δικαστήριο διαπιστώνει [...] πως, παρά το γεγονός ότι τα παιδιά συνοδεύονταν από τους γονείς τους, και παρότι το κέντρο κράτησης διέθετε ειδική πτέρυγα για τη φιλοξενία των οικογενειών, δεν εξετάστηκε η ιδιαίτερη κατάσταση των παιδιών και οι αρχές δεν επιβεβαίωσαν ότι η διοικητική κράτηση συνιστούσε έσχατο μέτρο το οποίο δεν μπορούσε να υποκατασταθεί από καμία εναλλακτική δυνατότητα. Το Δικαστήριο συνεπώς διαπιστώνει ότι το γαλλικό σύστημα δεν παρείχε επαρκή προστασία του δικαιώματός τους στην προσωπική ελευθερία.

121. Συνεπώς, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι υπήρξε παραβίαση του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης σε ό,τι αφορά τα παιδιά.

3.2.9 Καταλληλότητα του χώρου κράτησης

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Aerts κατά Βελγίου*, Προσφυγή αρ. 25357/94, Απόφαση της 30ής Ιουλίου 1998

46. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι για να μην παραβιάζονται οι διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 5, η εξεταζόμενη κράτηση πρέπει να διατάσσεται «συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν» και να είναι «κανονική». Η Σύμβαση εν προκειμένω αναφέρεται κατ' ουσίαν στο εθνικό δίκαιο και θεσπίζει την υποχρέωση συμμόρφωσης με τους ουσιαστικούς και διαδικαστικούς κανόνες του εθνικού δικαίου, απαιτεί όμως επιπλέον κάθε στέρηση της ελευθερίας να συμφωνεί με τον στόχο του άρθρου 5, δηλαδή την προστασία του ατόμου από την αυθαιρεσία [...].

Επιπλέον, πρέπει να υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα, αφενός, στον λόγο για τον οποίο επιβάλλεται το στερητικό της ελευθερίας μέτρο και, αφετέρου, τον τόπο και τις συνθήκες της κράτησης. Θεωρητικά, η «κράτηση» ενός προσώπου ως ψυχικά ασθενούς θα είναι «κανονική» για τους σκοπούς του εδαφίου ε) της παραγράφου 1 μόνο αν πραγματοποιείται σε νοσοκομείο, κλινική ή άλλο κατάλληλο ίδρυμα [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου*, Προσφυγή αρ. 13178/03, Απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2006

102. Όμως, η υπαγωγή της κράτησης της δεύτερης προσφεύγουσας στο πεδίο εφαρμογής του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι ήταν νόμιμη κατά την έννοια αυτής της διάταξης, αφού σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου ο λόγος για τον οποίον επιτρέπεται η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας συναρτάται προς το χώρο και τις συνθήκες της κράτησης [...].

103. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η δεύτερη προσφεύγουσα κρατήθηκε σε κλειστό κέντρο σχεδιασμένο για τη διαβίωση των παράνομων ενηλίκων αλλοδαπών. Επομένως, οι συνθήκες κράτησής της δεν ήταν προσαρμοσμένες στην εξαιρετικά ευάλωτη θέση στην οποία βρέθηκε λόγω του καθεστώτος της ως ασυνόδευτης ανήλικης.

104. Υπ' αυτές τις συνθήκες το Δικαστήριο αποφαινεται ότι το βελγικό νομικό σύστημα όπως ίσχυε κατά το χρόνο των επίδικων πραγματικών περιστατικών και η εφαρμογή του στην υπό κρίση υπόθεση δεν προστάτευσαν επαρκώς το δικαίωμα προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας της δεύτερης προσφεύγουσας.

105. Επομένως, στην περίπτωση της δεύτερης προσφεύγουσας παραβιάστηκε το δικαίωμα της στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, δηλαδή το άρθρο 5 παρ. 1 της Σύμβασης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Charahili κατά Τουρκίας*, Προσφυγή αρ. 46605/07, Απόφαση της 13ης Απριλίου 2010

76. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο παρατηρεί εξ αρχής ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε στο υπόγειο ενός αστυνομικού τμήματος από τις 12 Απριλίου 2007 μέχρι τις 7 Νοεμβρίου 2008, δηλαδή για μια περίοδο σχεδόν είκοσι μηνών, και κατόπιν μεταφέρθηκε στο Κέντρο Υποδοχής και Στέγασης Αλλοδαπών στο Kirklareli. Το Δικαστήριο περαιτέρω σημειώνει πως η κυβέρνηση υποστήριξε ότι το υπόγειο του αστυνομικού τμήματος στο Fatih δεν ήταν ένα κανονικό κέντρο κράτησης της αστυνομίας αλλά ένας «χώρος φιλοξενίας», προορισμένος για την κράτηση αλλοδαπών. Παρ' όλα αυτά, η ενδιαφερόμενη κυβέρνηση δεν κατέθεσε κανένα αποδεικτικό μέσο για να υποστηρίξει τους ισχυρισμούς της σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης στον χώρο αυτόν και επομένως δεν κατόρθωσε να αποδείξει τη διαφορά που υποστηρίζει ότι υπάρχει ανάμεσα στο υπόγειο του αστυνομικού τμήματος και το υπόλοιπο κτήριο. Το Δικαστήριο συνεπώς αποδέχεται ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε για σχεδόν είκοσι μήνες σε ένα κανονικό κέντρο κράτησης της αστυνομίας, σχεδιασμένο για τη φιλοξενία ατόμων υπό αστυνομική συνοδεία για μέγιστη περίοδο κράτησης τεσσάρων ημερών, όπως προβλέπει ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας.

77. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (ΕΠΒ) έχει τονίσει πως, παρότι οι κρατούμενοι για λόγους μετανάστευσης μπορεί να χρειάζεται να κρατηθούν για κάποιο διάστημα σε εγκαταστάσεις της αστυνομίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνθήκες κράτησης σε αυτές τις εγκαταστάσεις είναι σε γενικές γραμμές ανεπαρκείς για παρατεταμένες περιόδους κράτησης, το διάστημα κράτησης όσων κρατούνται για λόγους μετανάστευσης σε τέτοιου είδους εγκαταστάσεις θα πρέπει να είναι το ελάχιστο δυνατό. Παρότι το Δικαστήριο δεν μπορεί να ελέγξει την αλήθεια όλων των ισχυρισμών του προσφεύγοντα σχετικά με τις συνθήκες της κράτησής του στο αστυνομικό τμήμα του Fatih, δεν έχει αμφιβολίες ότι κρατήθηκε στο υπόγειο του κτηρίου. Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως την υπέρμετρη διάρκεια κατά την οποία ο προσφεύγων κρατήθηκε στο αστυνομικό τμήμα του Fatih, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι συνθήκες κράτησης στο υπόγειο του αστυνομικού τμήματος συνιστούν ταπεινωτική μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3.

78. Συνεπώς υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, λόγω των συνθηκών κράτησης του προσφεύγοντα.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Rahimi κατά Ελλάδα*, Προσφυγή αρ. 8687/08, Απόφαση της 5ης Απριλίου 2011

86. Το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του το επιχείρημα της κυβέρνησης, ότι δηλαδή ο προσφεύγων κρατήθηκε στην Παγανή για πολύ περιορισμένη περίοδο, δύο ημέρες. Όμως, υπενθυμίζει ότι η εκτίμηση του ελάχιστου ορίου βαρύτητας που πρέπει να αγγίξει μια άσχημη μεταχείριση για να εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 3 είναι εκ φύσεως σχετική. Εξαρτάται από το σύνολο των δεδομένων της υπόθεσης [...] και ιδίως τη φύση και το πλαίσιο της μεταχείρισης, τη διάρκειά της και τις σωματικές ή ψυχολογικές επιπτώσεις της, καθώς και ορισμένες φορές από το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση υγείας του θύματος [...]. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του ότι ο προσφεύγων λόγω της ηλικίας του και της προσωπικής του κατάστασης, βρισκόταν σε άκρως ευάλωτη κατάσταση. Από τον φάκελο προκύπτει ότι οι αρμόδιες αρχές δεν ενδιαφέρθηκαν καθόλου για την ιδιαίτερη κατάστασή του όταν τον έθεσαν υπό κράτηση. Επίσης, οι συνθήκες κράτησης στο Κέντρο Παγανής, ιδίως όσον αφορά την φιλοξενία, την υγιεινή και την υποδομή ήταν τόσο κακές που προσέβαλλαν την ίδια την έννοια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Συνεπώς, οι ίδιες αυτές συνθήκες κράτησης, και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η διάρκεια της κράτησης, συνιστούν ταπεινωτική μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Kanagaratnam και άλλοι κατά Βελγίου*, Προσφυγή αρ. 15297/09, Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2011

61. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, η υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 1 της Σύμβασης, βάσει της οποίας τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να εγγυώνται σε κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στη δικαιοδοσία τους τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση, τα υποχρεώνει να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αποτρέψουν το ενδεχόμενο τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα να υποστούν βασανιστήρια ή μεταχείριση ή τιμωρία απάνθρωπη ή ταπεινωτική. Αυτές οι διατάξεις πρέπει να επιτρέπουν την αποτελεσματική προστασία, κυρίως των παιδιών και άλλων ευάλωτων προσώπων, και οφείλουν να συμπεριλαμβάνουν μέτρα που θεωρούνται εύλογα για να αποτρέψουν κάθε κακομεταχείριση για την οποία οι αρχές είχαν ή όφειλαν να έχουν γνώση [...].

62. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι σε δύο υποθέσεις έχει καταλογίσει στο Βέλγιο παραβίαση του άρθρου 3 επειδή ανήλικα συνοδευόμενα παιδιά [...] και ένα μη συνοδευόμενο ανήλικο παιδί [...] κρατούνταν σε ένα κλειστό κέντρο κράτησης. Στις δύο αυτές υποθέσεις, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η εξαιρετικά ευάλωτη κατάσταση των παιδιών ήταν καθοριστική, και ήταν πιο σημαντική από το γεγονός ότι ήταν αλλοδαποί που διέμεναν παράνομα στη χώρα [...].

63. Το Δικαστήριο παρατηρεί πως η κυβέρνηση αναγνώρισε ότι ο εγκλεισμός παιδιών είναι θεωρητικά αντίθετος με το άρθρο 3 της Σύμβασης και θεωρεί θετική την απόφαση που έλαβαν οι βελγικές αρχές να μην θέτουν πλέον υπό κράτηση σε κλειστά κέντρα κράτησης οικογένειες που διαμένουν παράνομα στο Βέλγιο [...].

64. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η παρούσα υπόθεση [...] αφορούσε ανήλικα παιδιά που συνοδεύονταν από τη μητέρα τους. Επί του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι αν ο βαθμός προστασίας μπορούσε να κυμαίνεται ανάλογα με το αν τα παιδιά συνοδεύονταν ή όχι [...], τότε το στοιχείο αυτό δεν θα αρκούσε για να απαλλάξει τις αρχές από την υποχρέωση να προστατεύσει τα παιδιά και να υιοθετήσει επαρκή μέτρα ώστε να ανταποκριθεί στις θετικές υποχρεώσεις της που απορρέουν από το άρθρο 3 [...].

65. Δεύτερον, οι προσφεύγοντες παρέμειναν κρατούμενοι στο ίδιο σημείο, το κλειστό κέντρο 127 bis, το οποίο το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ακατάλληλο για τη φιλοξενία παιδιών, λόγω των συνθηκών κράτησης που επικρατούν εκεί και οι οποίες έχουν περιγραφεί σε πολλές εθνικές και διεθνείς εκθέσεις [...]. Το Δικαστήριο τονίζει ότι, από την εποχή της σύλληψης στην προαναφερόμενη υπόθεση, δημοσιεύτηκαν και άλλες εκθέσεις που επιβεβαιώνουν τους προηγούμενους ισχυρισμούς. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται και μια έκθεση που, για πρώτη φορά, συντάχθηκε από έναν επίσημο φορέα του Βελγίου, τον Ομοσπονδιακό Διαμεσολαβητή, ο οποίος τονίζει ότι ο εγκλεισμός παιδιών σε κλειστά κέντρα κράτησης έχει καταστροφικές συνέπειες για την ισορροπία και την ανάπτυξή τους [...].

[...]

67. [...] Όπως έχει τονιστεί πρόσφατα από το Δικαστήριο, το συμφέρον του παιδιού, όπως προστατεύεται στο άρθρο 3 της *Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού* πρέπει να έχει προτεραιότητα, μεταξύ άλλων και στο πλαίσιο της απέλασης [...]. Πρέπει λοιπόν να εκκινεί κανείς από τη θέση ότι τα παιδιά είναι ευάλωτα επειδή αφενός είναι παιδιά και αφετέρου λόγω της προσωπικής τους ιστορίας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, πριν την άφιξή τους στο Βέλγιο, τα παιδιά προσφεύγοντες είχαν ήδη βιώσει μια τραυματική κατάσταση. Χωρισμένα από τον πατέρα τους μετά από τη σύλληψή του, εγκατέλειψαν μαζί με τη μητέρα τους τη χώρα τους για να μην πέσουν θύματα του εμφυλίου πολέμου, μέσα σε ένα περιβάλλον φόβου για τα αντίποινα από τις τοπικές αρχές. Αυτή η ευάλωτη κατάσταση αναγνωρίστηκε από τις βελγικές αρχές, καθώς εντέλει αναγνώρισαν στους προσφεύγοντες το καθεστώς του πρόσφυγα. Κατόπιν, μετά την άφιξή τους στο Βέλγιο, συνελήφθησαν στα σύνορα και τέθηκαν αμέσως υπό κράτησης προκειμένου να απελαθούν. Το Δικαστήριο δεν συμφωνεί με την κυβέρνηση, η οποία επικαλείται το επιχείρημα ότι δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι η μητέρα δυσκολευόταν να παίξει τον μητρικό της ρόλο. Εκτιμά, λαμβάνοντας υπόψη τις προαναφερόμενες εκθέσεις, [...] ότι η αδυναμία της πρώτης προσφεύγουσας να αντιμετωπίσει την κατάσταση και να αναλάβει τον ρόλο της, αδυναμία που επιτάχθηκε από τον αναλφαβητισμό της, είναι ένας αντικειμενικός παράγοντας που χαρακτηρίζει εγγενώς τις συνθήκες ζωής σε κλειστό κέντρο κράτησης. Τέλος, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του και την ιδιαίτερα μακρά διάρκεια της κράτησης: οι προσφεύγοντες παρέμειναν στο κέντρο σχεδόν για τέσσερις μήνες, δηλαδή για μια περίοδο πολύ πιο μακρά απ' ό,τι οι προσφεύγοντες στην υπόθεση *Muskhadzhiyeva και άλλοι* [...], που είχαν παραμείνει κρατούμενοι για έναν μήνα.

68. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, θέτοντας τα παιδιά προσφεύγοντες υπό κράτηση σε κλειστό κέντρο κράτησης, οι βελγικές αρχές τους εξέθεσαν σε συναισθήματα άγχους και κατωτερότητας και, με πλήρη συνείδηση, διακινδύνευσαν την ανάπτυξή τους.

69. Η κατάσταση που βίωσαν με τον τρόπο αυτό τα παιδιά προσφεύγοντες ξεπέρασε, σύμφωνα με το Δικαστήριο, το όριο βαρύτητας του άρθρου 3 της Σύμβασης για την απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση, και επομένως παραβίαζε το εν λόγω άρθρο.

[...]

83. Για να μην θεωρηθεί αυθαίρετο, ένα στερητικό της ελευθερίας μέτρο για τους σκοπούς του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 οφείλει να λαμβάνεται με καλή πίστη και να συνδέεται άμεσα με τον σκοπό για τον οποίο επιβάλλεται από την κυβέρνηση. Σε ό,τι αφορά το πρώτο σκέλος του εδαφίου στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5, το μέτρο οφείλει να συνδέεται άμεσα με τον σκοπό της αποτροπής της παράνομης εισόδου ενός ατόμου στην επικράτεια [...].

84. Εξάλλου, σε ό,τι αφορά τον τόπο και τις συνθήκες της κράτησης [...] πρέπει να υπάρχει δεσμός ανάμεσα στον σκοπό για τον οποίο επιβάλλεται το στερητικό της ελευθερίας μέτρο και

τον τόπο και το καθεστώς της κράτησης [...]. Το Δικαστήριο επισημαίνει επίσης στο πλαίσιο αυτό ότι τα μέτρα κράτησης επιβάλλονται σε αλλοδαπούς που έχουν διαφύγει από τη χώρα καταγωγής τους, και δεν έχουν διαπράξει κάποιο άλλο αδίκημα πέρα από αυτό που συνδέεται με τη διαμονή τους στην επικράτεια [...]. Επιπλέον, η διάρκεια αυτού του μέτρου δεν πρέπει να υπερβαίνει τη διάρκεια που είναι εύλογα αναγκαία για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού [...].

85. Τέλος, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι το γεγονός πως το μέτρο ήταν προσωρινό, δεν έχει από μόνο του καμία επίπτωση σε ό,τι αφορά τον σεβασμό της παραγράφου 1 του άρθρου 5 [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, S.D. κατά Ελλάδας, Προσφυγή αρ. 53541/07, Απόφαση της 11ης Ιουνίου 2009

47. Τα στερητικά της ελευθερίας μέτρα συνοδεύονται συνήθως από παρόμοιες οδύνες και ταπεινώσεις. Το άρθρο 3 επιβάλλει στο κράτος να διασφαλίζει ότι κάθε κρατούμενος κρατείται σε συνθήκες συμβατές με το σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, ότι οι τρόποι εκτέλεσης του μέτρου δεν υποβάλλουν τον ενδιαφερόμενο σε απόγνωση ή σε δοκιμασία η ένταση της οποίας υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο οδύνης που είναι συνυφασμένο με την κράτηση και ότι, δεδομένων των πρακτικών απαιτήσεων της φυλάκισης, η υγεία και η ευεξία του φυλακισμένου διασφαλίζονται με προσήκοντα τρόπο [...].

48. Για την εκτίμηση αυτή, πρέπει να ληφθεί υπόψη «ότι η Σύμβαση είναι ένα ζωντανό εργαλείο που πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως των σημερινών συνθηκών ζωής» και ότι το αυξανόμενο επίπεδο απαιτήσεων σε θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών εμπεριέχει παράλληλα και αναπόδραστα μία μεγαλύτερη αυστηρότητα στην εκτίμηση των προσβολών των θεμελιωδών αξιών των δημοκρατικών κοινωνιών» [...].

49. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων τοποθετήθηκε στο κέντρο κράτησης Σουφλίου από τις 12 Μαΐου έως τις 10 Ιουλίου 2007. Στη συνέχεια, μεταφέρθηκε στο κέντρο κράτησης αλλοδαπών Αττικής (Πέτρου Ράλλη), όπου κρατήθηκε για έξι ημέρες. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων και η κυβέρνηση παρουσιάζουν διαφορετικές εκδοχές ως προς τις συνθήκες κράτησης στα δύο αυτά κέντρα. Είναι δύσκολο για το Δικαστήριο να θεμελιώσει με βεβαιότητα ποια ήταν η πραγματικότητα την οποία έπρεπε να αντιμετωπίσει ο προσφεύγων, πολύ περισσότερο αφού εκτός από τις εκθέσεις των διαφόρων οργανισμών που παρουσιάζουν μία θλιβερή εικόνα του κέντρου κράτησης στο τμήμα συνοριακής φύλαξης Σουφλίου, τις οποίες αναφέρει ο προσφεύγων, ο εκπρόσωπος του ελληνικού γραφείου της Διεθνούς Αμνηστίας, που έκανε επιτόπια έρευνα, δήλωσε ότι ο προσφεύγων και ένας άλλος κρατούμενος ήταν οι μόνοι που διέμεναν σε ένα σχετικά καθαρό δωμάτιο και είχαν στη διάθεσή τους ζεστό νερό. Επιπλέον, η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι κρατούμενοι μπορούσαν να προαυλίζονται δύο ώρες κάθε μέρα στην αυλή του κέντρου, ενώ ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι δεν είχε ούτε μία φορά την ευκαιρία να περπατήσει στην αυλή.

50. Εν τούτοις, για το Δικαστήριο είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος επαληθεύονται από τις διαπιστώσεις πολλών διεθνών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, τις οποίες δεν αντέκρουσε ρητά η κυβέρνηση. Αν και η πλειοψηφία αυτών αφορούν κατά κύριο λόγο τη γενική κατάσταση των προσφύγων που συλλαμβάνονται στην περιοχή του Έβρου και τα κέντρα κράτησης σε αυτήν την περιοχή, ορισμένες δίνουν συγκεκριμένες πληροφορίες για το κέντρο κράτησης του τμήματος συνοριακής φύλαξης Σουφλίου, όπως εκείνη της Human Rights Watch του Νοεμβρίου 2008 [...]: περιγράφεται ως σκοτεινό και άθλιο. Επιπλέον, η έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, με ημερομηνία 29 Οκτωβρίου 2007, επεσήμανε τις ελλείψεις στην υποδομή του εν λόγω κέντρου.

51. Ακόμα κι αν υποθεθεί ότι ο προσφεύγων μοιράστηκε, κατά την παραμονή του στο Σουφλί, ένα σχετικά καθαρό δωμάτιο με ζεστό νερό, όπως επισημαίνει η υπεύθυνη του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας κατά την επίσκεψη που πραγματοποίησε στις 18 Μαΐου 2007, ωστόσο γεγονός είναι ότι έμεινε εκεί δύο μήνες, εγκλειστος σε μία προκατασκευασμένη παράγκα, χωρίς τη δυνατότητα να βγαίνει έξω, χωρίς τη δυνατότητα να τηλεφωνεί και χωρίς να έχει στη διάθεσή του κουβέρτες, καθαρά σεντόνια και επαρκή προϊόντα υγιεινής. Οι εν λόγω ισχυρισμοί δεν αμφισβητήθηκαν από την κυβέρνηση και επαληθεύτηκαν από διάφορες εκθέσεις που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο. Ομοίως, στο κέντρο κράτησης αλλοδαπών

Αττικής (Πέτρου Ράλλη), ο προσφεύγων περιορίστηκε για έξι ημέρες στο κελί του, χωρίς τη δυνατότητα προαυλισμού. Οι συνθήκες κράτησης στο κέντρο αυτό, όπως περιγράφονται στην έκθεση της ΕΠΒ κατόπιν της επίσκεψής της τον Νοέμβριο του 2007, είναι, κατά την άποψη του Δικαστηρίου, απαράδεκτες.

52. Σε ό,τι αφορά την προσωπική κατάσταση του προσφεύγοντος, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι αυτός υπέστη στην Τουρκία σοβαρά βασανιστήρια, που προκάλεσαν σημαντικά σωματικά και ψυχολογικά τραύματα. Το γεγονός ότι αυτή η κατάσταση δεν αποδείχθηκε με επίσημο τρόπο, από το Ιατρικό Κέντρο αποκατάστασης θυμάτων βασανιστηρίων, παρά μετά το τέλος της κράτησής του, ουδόλως αλλάζει την εν λόγω διαπίστωση.

53. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος, ως πρόσφυγα και αιτούντος άσυλο, σε συνδυασμό με την υπερβολική διάρκεια της κράτησης υπό παρόμοιες συνθήκες, αποτελούν ταπεινωτική μεταχείριση.

54. Υπήρξε συνεπώς παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, Προσφυγή αρ. 30696/09, Απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011

221. Το άρθρο 3 της Σύμβασης επιβάλλει στο κράτος να διαβεβαιώνεται ότι η κράτηση γίνεται σε συνθήκες που είναι σύμφωνες με τον σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, ότι οι τρόποι εκτέλεσης του μέτρου δεν υποβάλλουν τον ενδιαφερόμενο σε απόγνωση ή σε δοκιμασία τέτοιας έντασης που να υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο πόνου που συνδέεται με την κράτηση και, σχετικά με τις πρακτικές προϋποθέσεις της φυλάκισης, η υγεία και η ευζωία του φυλακισμένου διασφαλίζονται με τον κατάλληλο τρόπο [...].

222. Το Δικαστήριο έκρινε ιδίως ότι το να κλείνεται ένας αιτών άσυλο για δύο μήνες σε μια προκατασκευασμένη παράγκα, χωρίς την δυνατότητα να βγαίνει έξω, χωρίς την δυνατότητα να τηλεφωνεί και χωρίς να έχει καθαρά σεντόνια και επαρκή προϊόντα υγιεινής αποτελούσε εξευτελιστική μεταχείριση υπό την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης [...]. Ομοίως, μια περίοδος κράτησης έξι ημερών, σε χώρο περιορισμένο, χωρίς δυνατότητα προαυλισμού, χωρίς χώρο χαλάρωσης, με τον ενδιαφερόμενο να κοιμάται σε βρώμικα στρώματα και χωρίς ελεύθερη πρόσβαση στην τουαλέτα είναι απαράδεκτη υπό το πρίσμα του άρθρου 3 [...]. Η κράτηση ενός αιτούντος άσυλο για τρεις μήνες εν αναμονή της εφαρμογής ενός διοικητικού μέτρου στους χώρους της αστυνομίας χωρίς καμιά δυνατότητα δραστηριότητας αναψυχής και χωρίς κατάλληλη τροφή θεωρήθηκε επίσης ως εξευτελιστική μεταχείριση [...]. Τέλος, κατά την άποψη του Δικαστηρίου, η τρίμηνη κράτηση ενός προσφεύγοντα, επίσης αιτούντος άσυλο, σε υπερκατοικημένο χώρο όπου η καθαριότητα και οι συνθήκες υγιεινής ήταν αξιοθρήνητες, όπου δεν είχε προβλεφθεί καμία υποδομή για δραστηριότητες αναψυχής και για γεύματα, όπου η κατάσταση φθοράς των ντους καθιστούσε σχεδόν αδύνατη την χρήση τους, όπου οι κρατούμενοι κοιμόντουσαν υπό συνθήκες άκρας βρωμιάς και στενότητας συνιστούσε ταπεινωτική μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 [...].

223. Το Δικαστήριο σημειώνει πρώτα πρώτα ότι τα κράτη που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης συναντούν σήμερα σημαντικές δυσκολίες προκειμένου να αντιμετωπίσουν ένα αυξανόμενο κύμα μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Η κατάσταση αυτή εντείνεται με τις μεταφορές υποψηφίων για άσυλο από τα άλλα κράτη μέλη κατ' εφαρμογή του Κανονισμού του «Δουβλίνου» [...]. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να υποτιμήσει το βάρος και την πίεση που η κατάσταση αυτή συνεπάγεται για τα θιγόμενα κράτη, που είναι ακόμη πιο βαριά λόγω της σημερινής οικονομικής κρίσης. Το Δικαστήριο γνωρίζει συγκεκριμένα τις δυσκολίες που συνεπάγεται η υποδοχή των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο κατά την άφιξή τους σε μεγάλα διεθνή αεροδρόμια καθώς και η δυσαναλογία του αριθμού των αιτούντων άσυλο σε σχέση με την ικανότητα υποδοχής ορισμένων Κρατών. Ωστόσο, λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του άρθρου 3, αυτό δεν μπορεί να απαλλάξει ένα κράτος από τις υποχρεώσεις του απέναντι στην διάταξη αυτή.

224. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχτεί το επιχείρημα της ελληνικής κυβέρνησης σύμφωνα με το οποίο η εξέταση των αιτιάσεων του προσφεύγοντα που στηρίζονται στο άρθρο 3 πρέπει να λαμβάνει υπόψη της αυτές τις δύσκολες περιστάσεις.

[...]

232. Το Δικαστήριο δεν βλέπει κανένα λόγο για να καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα εξαιτίας της επικαλούμενης από την ελληνική κυβέρνηση σύντομης διάρκειας των περιόδων κράτησης. Δεν θα μπορούσε πράγματι να κρίνει ότι οι περίοδοι κράτησης που υπέστη ο προσφεύγων, τέσσερις μέρες τον Ιούνιο του 2009 και μία εβδομάδα τον Αύγουστο του 2009, ήταν ασήμαντης διάρκειας. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη την ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση του προσφεύγοντα, που συνδέεται με την ιδιότητά του ως αιτούντος άσυλο, λόγω της μεταναστευτικής πορείας του και των τραυματικών εμπειριών που μπορεί να έχει ζήσει προηγουμένως.

233. Αντίθετα, υπό το φως των πληροφοριών που έχει για τις συνθήκες που επικρατούν στο κέντρο κράτησης δίπλα στο Αεροδρόμιο Αθηνών, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι συνθήκες κράτησης που υπέστη ο προσφεύγων ήταν απαράδεκτες. Θεωρεί ότι σωρευτικά, το αίσθημα αυθαιρεσίας, κατωτερότητας και άγχους που συνδέονται συχνά με τις συνθήκες αυτές καθώς και το αίσθημα βαθιάς προσβολής της αξιοπρέπειας που προκαλούν αναμφισβήτητα αυτές οι συνθήκες κράτησης αναλύονται ως μια εξευτελιστική μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Επιπλέον, η απόγνωση του προσφεύγοντα ενισχύθηκε επειδή ήταν ευάλωτος ως αιτών άσυλο.

234. Επομένως υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Riad και Idiab κατά Βελγίου*, Προσφυγές αρ. 29787/03 και 29810/03, Απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2008

103. Είναι αλήθεια ότι ο πρώτος προσφεύγων οδηγήθηκε στο «Κέντρο INADS» λίγο μετά την άφιξή του στην ουδέτερη ζώνη του αεροδρομίου, και παρέμεινε εκεί για αρκετές ώρες ή ημέρες, ανάλογα με το ποια εκδοχή θα υιοθετήσει κανείς. Σύμφωνα επομένως με την κυβέρνηση, είχε την επιλογή να επιστρέψει εκεί και να πάρει τον δεύτερο προσφεύγοντα μαζί του. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποδεχτεί αυτό το επιχείρημα. Επιλέγοντας να στερήσει τους προσφεύγοντες από την ελευθερία τους, το κράτος είχε την υποχρέωση να διασφαλίσει ότι θα κρατούνταν σε συνθήκες συμβατές με τον σεβασμό για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Δεν μπορούσε να αναμένει από τους προσφεύγοντες να αναλάβουν οι ίδιοι την πρωτοβουλία και να προσεγγίσουν το κέντρο προκειμένου να ικανοποιήσουν τις πιο ουσιώδεις ανάγκες τους. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι για το ζήτημα αυτό οι αρχές δεν επέδειξαν στην παρούσα υπόθεση το παραμικρό ενδιαφέρον [...].

104. Η ουδέτερη ζώνη δεν ήταν το κατάλληλο μέρος για την κράτηση των προσφευγόντων. Λόγω της φύσης του, είναι σχεδιασμένο να φιλοξενεί ανθρώπους για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Καθώς τα χαρακτηριστικά του είναι τέτοια ώστε να μεταδίδει σε όσους κρατούνται εκεί ένα αίσθημα μοναξιάς, χωρίς καμία πρόσβαση σε εξωτερικό χώρο, όπου μπορεί κανείς να κάνει έναν περίπατο ή άλλη σωματική άσκηση, χωρίς δυνατότητα σίτισης ή επαφής με τον εξωτερικό κόσμο, η ουδέτερη ζώνη είναι τελείως ακατάλληλη για τις ανάγκες μιας παραμονής μεγαλύτερης των δέκα ημερών.

[...]

106. Το Δικαστήριο θεωρεί απαράδεκτη την κράτηση κάποιου σε συνθήκες στις οποίες είναι απολύτως αδύνατη η ικανοποίηση των βασικών του αναγκών. Το γεγονός ότι ορισμένοι εργαζόμενοι στην ουδέτερη ζώνη κάλυψαν κάποιες από τις ανάγκες των προσφευγόντων δεν αλλάζει σε τίποτα την εντελώς απαράδεκτη κατάσταση την οποία αντιμετώπισαν.

107. Δεν έχει αποδειχτεί ότι υπήρχε γνήσια πρόθεση ταπείνωσης ή εξευτελισμού των προσφευγόντων. Ωστόσο, η απουσία μιας τέτοιας πρόθεσης δεν μπορεί να αποκλείσει την παραβίαση του άρθρου 3 [...]. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι συνθήκες τις οποίες κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν οι προσφεύγοντες κατά την κράτησή τους για περισσότερες από δέκα ημέρες είχαν ως συνέπεια σημαντική ψυχική οδύνη, υπονόμισαν την αξιοπρέπειά τους και τους προκάλεσαν συναισθήματα εξευτελισμού και ταπείνωσης. Ακόμα και δεχόμενοι ότι είναι αλήθεια πως υπήρχε η δυνατότητα να τους παρέχονται τρία γεύματα ημερησίως, και στον βαθμό

που οι προσφεύγοντες είχαν ενημερωθεί για τη δυνατότητα αυτή, η παραπάνω διαπίστωση διατηρεί την ορθότητά της.

108. Επιπλέον, η ταπείνωση που αισθάνθηκαν οι προσφεύγοντες επιτάθηκε από το γεγονός ότι, αφού ενημερώθηκαν για μια απόφαση που διέταζε την απελευθέρωσή τους, στερήθηκαν την ελευθερία τους σε διαφορετικό μέρος. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, τα αισθήματα της αυθαιρεσίας, της κατωτερότητας και της αγωνίας που πρέπει να προκλήθηκαν από την κατάσταση τους συνθέτουν τον βαθμό της ταπείνωσης που προκαλείται από την υποχρέωση διαβίωσης σε έναν δημόσιο χώρο χωρίς κανενός είδους υποστήριξη.

109. Με βάση το παραπάνω δεδομένο, το Δικαστήριο δεν θεωρεί απαραίτητο να εξετάσει τη βιαιοπραγία και τις προσβολές που οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι υπέστησαν από την αστυνομία ενώ βρίσκονταν στην ουδέτερη ζώνη. Το Δικαστήριο σημειώνει, επιπλέον, ότι στην ακρόαση της 30ής Νοεμβρίου 2006, οι προσφεύγοντες κατήγγειλαν την υπερβολική ταπείνωση που τους προκάλεσε η στάση της αστυνομίας κατά τους υπερβολικά συχνούς ελέγχους και τις προσπάθειες απέλασής τους. Δεν ανέφεραν προσβολές ή σωματική βία, παρά μόνο σε σχέση με ένα συγκεκριμένο περιστατικό, για το οποίο όμως οι αναφορές τους ήταν εξαιρετικά ασαφείς. Οι προσφεύγοντες, στην προσφυγή τους ενώπιον του Δικαστηρίου διατύπωσαν επίσης ισχυρισμούς σχετικά με τη στάση της αστυνομίας κατά τη μεταφορά τους στο Merksplas και κατά την απομάκρυνσή τους, στις 5 και στις 8 Μαρτίου 2003. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ωστόσο ότι δεν επανέλαβαν τις καταγγελίες τους αυτές ούτε στις γραπτές τους παρατηρήσεις ούτε στην ακροαματική διαδικασία, και συνεπώς δεν θεωρεί σκόπιμη την ανεξάρτητη εξέτασή τους.

110. Στη βάση των παραπάνω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες κρατήθηκαν για περισσότερες από δέκα ημέρες στο συγκεκριμένο μέρος συνιστά απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση κατά το νόημα του άρθρου 3 της Σύμβασης [...].

111. Επομένως, παραβιάστηκε το άρθρο 3 της Σύμβασης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Aden Ahmed κατά Μάλτας*, Προσφυγή αρ. 55352/12, Απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013

86. Σύμφωνα με το άρθρο 3, το κράτος οφείλει να διασφαλίζει ότι κάθε πρόσωπο θα κρατείται σε συνθήκες συμβατές με τον σεβασμό για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ότι ο τρόπος και η μέθοδος της εκτέλεσης του μέτρου δεν θα υποβάλλουν το άτομο σε απόγνωση ή σε δοκιμασία τέτοιας έντασης που να υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο οδύνης που συνδέεται με την κράτηση και ότι, δεδομένων των πρακτικών απαιτήσεων της φυλάκισης, θα διασφαλίζονται επαρκώς η υγεία και η ευημερία του φυλακισμένου [...]. Όταν αξιολογούνται οι συνθήκες κράτησης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις που αυτές οι συνθήκες έχουν σωρευτικά, καθώς και οι ισχυρισμοί που διατυπώνει ατομικά ο προσφεύγων [...]. Πρέπει επίσης να εξετάζεται πόσο μεγάλο ήταν το διάστημα για το οποίο ένα πρόσωπο κρατήθηκε στις συγκεκριμένες συνθήκες [...].

87. Η υπερβολική απουσία χώρου στο κελί μιας φυλακής βαρύνει πολύ σημαντικά ως παράγοντας που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν αξιολογείται αν οι επιβαλλόμενες συνθήκες κράτησης ήταν «ταπεινωτικές» κατά το νόημα του άρθρου 3 [...]. Όταν κρίνεται αν υπήρξε ή όχι παραβίαση του άρθρου 3 λόγω της απουσίας προσωπικού χώρου, το Δικαστήριο πρέπει να εξετάζει τα ακόλουθα τρία στοιχεία:

- (α) κάθε κρατούμενος πρέπει να έχει τον δικό του προσωπικό χώρο ύπνου στο κελί·
- (β) σε κάθε κρατούμενο πρέπει να αντιστοιχούν τουλάχιστον τρία τετραγωνικά μέτρα επιφάνειας στο έδαφος· και
- (γ) η συνολική επιφάνεια του κελιού πρέπει να επαρκεί ώστε οι κρατούμενοι να μπορούν να κινηθούν ελεύθερα ανάμεσα στα έπιπλα.

Η απουσία έστω και ενός από τους παραπάνω παράγοντες αποτελεί από μόνη της ισχυρή ένδειξη ότι οι συνθήκες κράτησης συνιστούσαν ταπεινωτική μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3.

- (δ) άλλους παράγοντες [...].

88. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι, ανεξάρτητα από την αναγκαιότητα να διατίθεται σε κάθε κρατούμενο επαρκής προσωπικός χώρος, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που σχετίζονται με τις πραγματικές συνθήκες κράτησης και οι οποίοι είναι σημαντικοί για την αξιολόγηση της συμμόρφωσης με το άρθρο 3. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται συγκεκριμένα η δυνατότητα υπαίθριας σωματικής άσκησης, η πρόσβαση σε φυσικό φως και αέρα, η ύπαρξη εξαερισμού, η επάρκεια της θέρμανσης, η δυνατότητα ιδιωτικής χρήσης της τουαλέτας, και η συμμόρφωση με τις βασικές υγειονομικές προδιαγραφές [...].

89. Οι υποθέσεις στις οποίες οι προσφεύγοντες καταγγέλλουν ότι οι συνθήκες κράτησης ήταν ανεπαρκείς δεν προσφέρονται για την αυστηρή εφαρμογή της αρχής *affirmanti incumbit probatio* (όποιος υποστηρίζει κάτι θα πρέπει να αποδείξει τον ισχυρισμό του), διότι σε αυτές τις περιπτώσεις μόνο η ενδιαφερόμενη κυβέρνηση έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που θα μπορούσαν να επιβεβαιώσουν ή να καταρρίψουν τους ισχυρισμούς αυτούς. Γι' αυτό οι προσφεύγοντες ενδέχεται να συναντήσουν δυσκολίες για την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων που θα τεκμηριώναν μια παρόμοια καταγγελία. Ωστόσο, σε τέτοιες περιπτώσεις οι προσφεύγοντες μπορεί να κληθούν τουλάχιστον να καταθέσουν μια λεπτομερή περιγραφή των γεγονότων που καταγγέλλουν και να προσκομίσουν —στον μέγιστο δυνατό βαθμό— κάποια αποδεικτικά στοιχεία προς υποστήριξη της καταγγελίας τους [...]. Παρ' όλα αυτά, αφού το Δικαστήριο ενημερώσει την κυβέρνηση για την καταγγελία του προσφεύγοντα, η κυβέρνηση είναι αυτή που οφείλει να συλλέξει και να προσκομίσει τα συναφή τεκμήρια. Σε περίπτωση που η κυβέρνηση δεν προσκομίσει πειστικά αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τις υλικές συνθήκες της κράτησης, τότε μπορούν να διατυπωθούν συμπεράσματα σχετικά με τη βασιμότητα των ισχυρισμών του προσφεύγοντα [...].

90. Όπως έχει πρόσφατα επισημάνει, το Δικαστήριο έχει πλήρη συνείδηση ότι τα κράτη που αποτελούν το εξωτερικό σύνορο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιμετωπίζουν επί του παρόντος σημαντικές δυσκολίες λόγω της αυξανόμενης εισροής μεταναστών και αιτούντων άσυλο, και δεν υποτιμά το βάρος και τις δυσκολίες που συνεπάγεται η κατάσταση αυτή για τα αφορώμενα κράτη, οι οποίες μάλιστα επιτείνονται στο σημερινό πλαίσιο της οικονομικής κρίσης. Το Δικαστήριο έχει μάλιστα ιδιαίτερη συνείδηση των δυσκολιών που σχετίζονται με την υποδοχή των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο, και του δυσανάλογα μεγάλου αριθμού αιτούντων άσυλο σε σύγκριση με τις δυνατότητες ορισμένων από αυτές τις χώρες. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τον απόλυτο χαρακτήρα του άρθρου 3, το γεγονός αυτό δεν απαλλάσσει τα κράτη από τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τη διάταξη αυτή [...].

Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, Γενικό Σχόλιο 6: Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, Έγγρ. ΟΗΕ. CRC/GC/2005/6, 1 Σεπτεμβρίου 2005, παρ. 63

«Στις εξαιρετικές περιπτώσεις της κράτησης, οι συνθήκες στέρησης της προσωπικής ελευθερίας πρέπει να διέπονται από την αρχή του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, [...]. Ειδικές ρυθμίσεις είναι αναγκαίες για τους χώρους διαβίωσης των παιδιών που πρέπει να κρατούνται χωριστά από τους ενήλικες, εκτός εάν το μείζον συμφέρον τους επιβάλλει την κράτησή τους σε χώρους όπου κρατούνται ενήλικες. [...] Οι χώροι κράτησης δεν πρέπει να βρίσκονται σε απομονωμένες περιοχές όπου δεν υπάρχουν κατάλληλοι πολιτισμικά κοινοτικοί πόροι και είναι αδύνατη η πρόσβαση σε νομική συνδρομή. Τα παιδιά πρέπει να έχουν την ευκαιρία να επικοινωνούν τακτικά και να δέχονται επισκέψεις φίλων, συγγενών, θρησκευτικών, κοινωνικών και νομικών συμβούλων και του κηδεμόνα τους. Επίσης πρέπει να τους παρέχεται η δυνατότητα να δέχονται ό,τι χρειάζονται καθώς και την κατάλληλη ιατρική θεραπεία και ψυχολογική συμβουλευτική, όταν είναι αναγκαίο. [...] Προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα της παραγράφου (δ) του άρθρου 37 της Σύμβασης, στα ασυνόδευτα ή στα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία επιβάλλεται να διασφαλίζεται άμεση και ελεύθερη πρόσβαση σε νομικό σύμβουλο και σε κάθε άλλη αναγκαία βοήθεια, συμπεριλαμβανομένου του διορισμού νομικού συμπαραστάτη».

**Πρότυπα της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (ΕΠΒ): Ξένοι υπήκοοι που κρατούνται βάσει της νομοθεσίας περί αλλοδαπών
Απόσπασμα από την 7η Γενική Έκθεση [CPT/Inf (97) 10]**

26. Οι εγκαταστάσεις κράτησης σε σημεία εισόδου έχει συχνά βρεθεί ότι είναι ανεπαρκείς, ιδιαίτερα για παρατεταμένη παραμονή. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπρόσωποι της ΕΠΒ έχουν αρ-

κετές φορές συναντήσει άτομα που κρατούντο για μέρες κάτω από πρόχειρες συνθήκες σε αίθουσες αναμονής αεροδρομίων. Είναι αυτονόητο ότι σε τέτοια άτομα θα πρέπει να παρέχονται κατάλληλα μέσα για ύπνο, να τους παραχωρείται πρόσβαση στις αποσκευές τους και σε κατάλληλα εξοπλισμένες εγκαταστάσεις υγιεινής και πλυσίματος και να τους επιτρέπεται να ασκούνται καθημερινά σε υπαίθριο χώρο. Επιπλέον, πρέπει να είναι εγγυημένη η πρόσβαση σε φαγητό και, αν χρειάζεται, σε ιατρική περίθαλψη.

27. Σε ορισμένες χώρες, οι αντιπροσωπείες της ΕΠΒ έχουν βρει ότι οι κρατούμενοι μετανάστες κρατούνται σε αστυνομικούς σταθμούς για παρατεταμένες χρονικές περιόδους (βδομάδες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, μήνες), κρατούνται σε ανεπαρκείς εγκαταστάσεις, στερούνται κάθε μορφή δραστηριότητας και, σε ορισμένες περιπτώσεις, υποχρεούνται να μοιραστούν τα κελιά με ύποπτους για εγκληματικές ενέργειες. Μια τέτοια κατάσταση είναι απαράδεκτη. Η ΕΠΒ αναγνωρίζει ότι, εκ των πραγμάτων, οι κρατούμενοι μετανάστες μπορεί να πρέπει να περάσουν κάποιο χρονικό διάστημα σε ένα συνηθισμένο αστυνομικό κρατητήριο. Ωστόσο, οι συνθήκες στα αστυνομικά τμήματα είναι συχνά, αν όχι πάντοτε, ανεπαρκείς για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα κράτησης. Συνεπώς, το χρονικό διάστημα που οι κρατούμενοι μετανάστες πρέπει να περάσουν σε τέτοιες εγκαταστάσεις θα πρέπει να είναι το απολύτως ελάχιστο.

28. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αντιπροσωπείες της ΕΠΒ έχουν βρει κρατούμενους μετανάστες να κρατούνται σε φυλακές. Ακόμα και αν οι πραγματικές συνθήκες κράτησης των ατόμων αυτών στα εν λόγω ιδρύματα είναι επαρκείς, πράγμα που δεν ισχύει πάντα, η ΕΠΒ θεωρεί ότι μια τέτοια προσέγγιση είναι ριζικά λανθασμένη. Μια φυλακή είναι εξ ορισμού ακατάλληλη για την κράτηση κάποιου που δεν έχει ούτε καταδικαστεί ούτε είναι ύποπτος για την τέλεση ποινικού αδικήματος. Ομολογουμένως, σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις, μπορεί να ενδείκνυται η κράτηση ενός κρατούμενου μετανάστη στη φυλακή, λόγω γνωστής πιθανότητας βίας. Επιπλέον, ένας κρατούμενος μετανάστης που χρειάζεται νοσοκομειακή περίθαλψη ενδεχομένως να πρέπει να φιλοξενηθεί προσωρινά σε μια υγειονομική εγκατάσταση της φυλακής, σε περίπτωση που καμιά άλλη ασφαλής νοσοκομειακή εγκατάσταση δεν είναι διαθέσιμη. Ωστόσο, τέτοιοι κρατούμενοι θα πρέπει να κρατούνται εντελώς χωριστά από τους κρατούμενους, είτε προφυλακισθέντες είτε καταδικασθέντες.

29. Κατά την άποψη της ΕΠΒ, στις περιπτώσεις που θεωρείται απαραίτητο να στερηθούν άτομα την ελευθερία τους για παρατεταμένο χρονικό διάστημα βάσει της νομοθεσίας περί αλλοδαπών, αυτά θα πρέπει να στεγάζονται σε κέντρα ειδικά σχεδιασμένα για το σκοπό αυτό, που παρέχουν υλικές συνθήκες και καθεστώς κατάλληλο για τη νομική τους κατάσταση και διαθέτουν κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό. Η Επιτροπή είναι στην ευχάριστη θέση να σημειώσει ότι μια τέτοια προσέγγιση ακολουθείται όλο και περισσότερο από τα συμβαλλόμενα μέρη. Προφανώς, τέτοια κέντρα θα πρέπει να παρέχουν δωμάτια επαρκώς επιπλωμένα, καθαρά, σε καλή κατάσταση και με επαρκή χώρο διαβίωσης για τους φιλοξενούμενους αλλοδαπούς. Επιπλέον, πρέπει να δοθεί προσοχή στο σχεδιασμό και τη διαμόρφωση των χώρων για να αποφευχθεί όσο το δυνατόν περισσότερο οποιαδήποτε αίσθηση σωφρονιστικού περιβάλλοντος. Όσον αφορά τις παροχές, θα πρέπει να περιλαμβάνουν τη δυνατότητα άσκησης σε υπαίθριο χώρο, πρόσβαση σε ένα δωμάτιο για την ημέρα και σε ραδιόφωνο/τηλεόραση και εφημερίδες/περιοδικά, καθώς και άλλα κατάλληλα μέσα αναψυχής (π.χ. επιτραπέζια παιχνίδια, πινγκ-πονγκ). Όσο περισσότερο χρόνο κρατούνται τα άτομα, τόσο περισσότερο ανεπτυγμένες θα πρέπει να είναι οι δραστηριότητες που τους παρέχονται.

[...]

30. Οι κρατούμενοι μετανάστες θα πρέπει, όπως όλες οι άλλες κατηγορίες ατόμων που στερούνται της ελευθερίας τους, να δικαιούνται από την αρχή της κράτησής τους, να ενημερώνουν ένα άτομο της επιλογής τους για την κατάστασή τους και να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο και ιατρό. Επιπλέον, θα πρέπει να ενημερώνονται ρητά, χωρίς καθυστέρηση και σε γλώσσα που καταλαβαίνουν, για όλα τα δικαιώματά τους και για τις διαδικασίες που ισχύουν για αυτούς. Η ΕΠΒ έχει παρατηρήσει ότι οι προϋποθέσεις αυτές ικανοποιούνται σε μερικές χώρες, αλλά όχι σε όλες. Συγκεκριμένα, οι επισκεπτόμενες αντιπροσωπείες έχουν σε πολλές περιπτώσεις συναντήσει κρατούμενους μετανάστες που εμφανώς δεν είχαν πληροφορηθεί πλήρως τη νομική τους κατάσταση σε γλώσσα που κατανοούσαν. Για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες αυτές, στους κρατούμενους μετανάστες θα πρέπει απαρέγκλιτα να παρέχεται ένα έγ-

γραφο που να εξηγεί τη διαδικασία που ισχύει για αυτούς και περιγράφει τα δικαιώματά τους. Το έγγραφο αυτό θα πρέπει να είναι διαθέσιμο στις γλώσσες που ομιλούνται περισσότερο από τα εν λόγω άτομα και, αν χρειάζεται, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται οι υπηρεσίες διερμηνέα.

31. Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο θα πρέπει να ισχύει για ολόκληρη την περίοδο κράτησης και να περιλαμβάνει τόσο το δικαίωμα του κρατούμενου να μιλήσει με το δικηγόρο του ιδιαίτερος όσο και αυτός να είναι παρών κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων με τις σχετικές αρχές. Όλα τα κρατητήρια για μετανάστες θα πρέπει να παρέχουν πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη σωματική και ψυχολογική κατάσταση των αιτούντων άσυλο, μερικοί από τους οποίους μπορεί να έχουν υποστεί βασανιστήρια ή άλλη μορφή κακομεταχείρισης στις χώρες από τις οποίες προέρχονται. Το δικαίωμα πρόσβασης σε γιατρό θα πρέπει να περιλαμβάνει το δικαίωμα ενός κρατούμενου, αν το επιθυμεί, να εξεταστεί από γιατρό της επιλογής του. Ωστόσο, ενδέχεται ο κρατούμενος να είναι αυτός που θα καλύψει το κόστος μιας τέτοιας δεύτερης εξέτασης. Γενικότερα, οι κρατούμενοι μετανάστες, θα πρέπει να δικαιούνται να διατηρήσουν επαφή με τον έξω κόσμο κατά τη διάρκεια της κράτησής τους και ιδιαίτερα να έχουν πρόσβαση σε τηλέφωνο και να δέχονται επισκέψεις από συγγενείς και εκπροσώπους των σχετικών οργανώσεων.

Πρότυπα ΕΠΒ: Μηχανισμοί προστασίας για παράτυπους μετανάστες που στερούνται την ελευθερία τους

Απόσπασμα από τη 19η Γενική Έκθεση [CPT/Inf (2009) 27]

79. Οι συνθήκες κράτησης των παράτυπων μεταναστών θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν τη φύση της στέρησης της ελευθερίας τους: οι περιορισμοί που τους επιβάλλονται πρέπει να είναι οι ελάχιστοι δυνατοί και πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, οι κρατούμενοι παράτυποι μετανάστες θα πρέπει να έχουν κάθε ευκαιρία να παραμείνουν σε ουσιαστική επαφή με τον έξω κόσμο (συμπεριλαμβανομένων των συχνών ευκαιριών να τηλεφωνούν και να δέχονται επισκέψεις) και η ελεύθερη κυκλοφορία τους μέσα στην εγκατάσταση κράτησης θα πρέπει να περιορίζεται όσο το δυνατόν λιγότερο. Ακόμα και όταν οι συνθήκες κράτησης σε φυλακές ικανοποιούν αυτές τις προϋποθέσεις —και βέβαια πολλές φορές δεν ισχύει αυτό— η ΕΠΒ θεωρεί την κράτηση των παράτυπων μεταναστών σε περιβάλλον φυλακής ριζικά λανθασμένη, για τους λόγους που αναφέρονται πιο πάνω.

80. Γενικότερα, σε ορισμένες χώρες, οι αρχές συνήθως προσφεύγουν στη διοικητική κράτηση των παράτυπων μεταναστών των οποίων εκκρεμεί η απέλαση, μερικές φορές χωρίς χρονικό όριο ή δικαίωμα προσφυγής σε δικαστήριο. Είναι προφανές ότι μια αυτόματη διοικητική κράτηση κάτω από τέτοιες συνθήκες διατρέχει τον κίνδυνο να αντιτίθεται, μεταξύ άλλων, προς τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Κατά την άποψη της ΕΠΒ, τα κράτη πρέπει να είναι επιλεκτικά όταν ασκούν την εξουσία τους για τη στέρηση της ελευθερίας των παράτυπων μεταναστών. Το μέτρο της κράτησης θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο μετά από προσεκτική εξέταση κάθε μεμονωμένης περίπτωσης.

Βασικά δικαιώματα στα αρχικά στάδια της στέρησης της ελευθερίας

81. Η ΕΠΒ θεωρεί ότι οι κρατούμενοι παράτυποι μετανάστες θα πρέπει, αμέσως μόλις στερηθούν την ελευθερία τους, να απολαμβάνουν τρία βασικά δικαιώματα, με τον ίδιο τρόπο όπως άλλες κατηγορίες κρατούμενων. Τα δικαιώματα αυτά είναι: (1) πρόσβαση σε δικηγόρο, (2) πρόσβαση σε γιατρό, και (3) δυνατότητα να ενημερώνουν ένα συγγενή ή άλλο πρόσωπο της επιλογής τους για το μέτρο της κράτησης.

82. Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο θα πρέπει να περιλαμβάνει το δικαίωμα του κρατούμενου να συζητήσει με δικηγόρο ιδιαίτερος, καθώς και να έχει πρόσβαση σε νομικές συμβουλές για θέματα σχετικά με τη διαμονή, την κράτηση και την απέλαση. Αυτό συνεπάγεται ότι όταν οι παράτυποι μετανάστες δεν βρίσκονται σε θέση να προσλάβουν και να πληρώσουν οι ίδιοι ένα δικηγόρο, θα πρέπει να τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα της νομικής αρωγής. Επιπλέον, όλοι οι νεοαφιχθέντες κρατούμενοι θα πρέπει άμεσα να εξετάζονται από γιατρό ή από νοσηλεύτη με όλα τα απαραίτητα προσόντα που δίνει αναφορά σε γιατρό. Το δικαίωμα πρόσβασης σε γιατρό θα πρέπει να περιλαμβάνει το δικαίωμα, αν ο παράτυπος μετανάστης

το επιθυμεί, να εξεταστεί από γιατρό της επιλογής του. Ωστόσο, ο κρατούμενος μπορεί να αναμένεται να καλύψει το κόστος μιας τέτοιας δεύτερης εξέτασης. Η ειδοποίηση ενός συγγενούς ή άλλου προσώπου της επιλογής τους για το μέτρο κράτησης διευκολύνεται πολύ αν στους παράτυπους μετανάστες επιτρέπεται να κρατάνε τα κινητά τους κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας τους ή τουλάχιστο να έχουν πρόσβαση σε αυτά.

83. Εκτός από αυτά τα βασικά δικαιώματα, οι διεθνείς συνθήκες αναγνωρίζουν το δικαίωμα ενός κρατούμενου παράτυπου μετανάστη να ζητήσει προξενική βοήθεια. Ωστόσο, καθώς δεν επιθυμούν όλοι οι παράτυποι μετανάστες να επικοινωνήσουν με τις εθνικές τους αρχές, η άσκηση αυτού του δικαιώματος πρέπει να αφεθεί στην ευχέρεια του εν λόγω ατόμου.

84. Είναι σημαντικό οι νεοαφιχθέντες παράτυποι μετανάστες να ενημερώνονται για τα δικαιώματα αυτά σε μια γλώσσα που καταλαβαίνουν. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να παρέχεται πάντοτε ένα έγγραφο που εξηγεί τη διαδικασία που ισχύει για αυτούς και περιγράφει τα δικαιώματά τους με σαφείς και απλούς όρους. Το έγγραφο αυτό θα πρέπει να είναι διαθέσιμο στις γλώσσες που ομιλούνται περισσότερο από τους κρατούμενους και, αν χρειάζεται, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται οι υπηρεσίες διερμηνέα.

Γενικοί μηχανισμοί προστασίας κατά τη στέρηση της ελευθερίας

85. Κάθε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας θα πρέπει να καλύπτεται από κατάλληλο ατομικό διάταγμα κράτησης, άμεσα διαθέσιμο στην εγκατάσταση στην οποία κρατείται το εν λόγω άτομο. Το διάταγμα κράτησης θα πρέπει να συνταχθεί από την αρχή της στέρησης της ελευθερίας ή το συντομότερο δυνατό μετά. Η βασική αυτή απαίτηση ισχύει εξίσου για τους παράτυπους μετανάστες που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους. Επιπλέον, οι βασικοί μηχανισμοί προστασίας των ατόμων που κρατούνται από υπηρεσίες επιβολής του νόμου ενισχύονται αν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο αρχείο κράτησης τηρείται για κάθε τέτοιο πρόσωπο, που καταγράφει όλες τις πτυχές της κράτησής του και όλα τα μέτρα που λαμβάνονται σε σχέση με αυτή.

86. Κρατούμενοι παράνομοι μετανάστες θα πρέπει να επωφελούνται από ένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο που τους επιτρέπει να έχουν μια απόφαση εντός βραχείας προθεσμίας για τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους. Αυτή η προσφυγή σε δικαστήριο πρέπει να περιλαμβάνει ακρόαση με νομική βοήθεια, που παρέχεται δωρεάν για άτομα χωρίς επαρκείς πόρους και διερμηνεία (αν απαιτείται). Επιπλέον, κρατούμενοι παράνομοι μετανάστες θα πρέπει να πληροφορούνται ρητά για αυτό το ένδικο μέσο. Η ανάγκη συνεχιζόμενης κράτησης θα πρέπει να επανεξετάζεται ανά τακτά διαστήματα από μια ανεξάρτητη αρχή.

87. Θα πρέπει να γίνουν διευθετήσεις που επιτρέπουν στους κρατούμενους παράνομους μετανάστες να συμβουλευονται δικηγόρο ή γιατρό σε συνεχή βάση και να δέχονται επισκέψεις από εκπροσώπους ΜΚΟ, μέλη της οικογένειας ή άλλα άτομα της επιλογής τους και να έχουν τηλεφωνική επαφή μαζί τους. Αν μέλη της ίδιας οικογένειας έχουν στερηθεί την ελευθερία τους βάσει της νομοθεσίας περί αλλοδαπών, πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια για να αποφευχθεί ο χωρισμός τους.

88. Είναι προς το συμφέρον τόσο των παράτυπων μεταναστών όσο και του προσωπικού να υπάρχουν σαφείς βασικοί κανόνες για όλα τα κρατητήρια, καθώς και αντίγραφα των κανόνων που θα πρέπει να διατίθενται στις κατάλληλες γλώσσες. Οι κανόνες για το κρατητήριο θα πρέπει πρωτίστως να είναι ενημερωτικής φύσης και να αντιμετωπίζουν μια ευρύτατη ποικιλία θεμάτων, δικαιωμάτων και καθηκόντων που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή των κρατούμενων. Οι κανόνες για το κρατητήριο θα πρέπει επίσης να περιέχουν πειθαρχικές διαδικασίες και να παρέχουν στους κρατούμενους το δικαίωμα ακρόασης για τις παραβιάσεις που τους καταλογίζονται και το δικαίωμα προσφυγής σε ανεξάρτητη αρχή ενάντια σε οποιαδήποτε μέτρο τους έχει επιβληθεί. Χωρίς τέτοιους κανόνες, υπάρχει κίνδυνος να αναπτυχθούν ανεπίσημα (και ανεξέλεγκτα) πειθαρχικά συστήματα. Σε περίπτωση εφαρμογής ενός μέτρου απομόνωσης για λόγους ασφάλειας ή για την προστασία του ίδιου του παράνομου μετανάστη, οι διαδικασίες αυτές θα πρέπει να συνοδεύονται από αποτελεσματικούς μηχανισμούς προστασίας. Το εν λόγω άτομο θα πρέπει να ενημερώνεται για τους λόγους του μέτρου που λήφθηκε εναντίον του, να του δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσει τις απόψεις του επί του θέματος πριν την εφαρμογή του μέτρου και να μπορεί να αμφισβητήσει το μέτρο ενώπιον μιας αρμόδιας αρχής.

89. Ο ανεξάρτητος έλεγχος των κρατητηρίων για παράνομους μετανάστες είναι ένα κατάλληλο στοιχείο για την πρόληψη της κακομεταχείρισης και, γενικότερα, για τη διασφάλιση ικανοποιητικών συνθηκών κράτησης. Για να είναι εντελώς αποτελεσματικές, οι επισκέψεις ελέγχου θα πρέπει να είναι και τακτικές και απροειδοποίητες. Επιπλέον, τα όργανα ελέγχου θα πρέπει να έχουν την εξουσία να παίρνουν συνεντεύξεις ιδιαίτερας από παράτυπους μετανάστες και θα πρέπει να εξετάζουν όλα τα θέματα που σχετίζονται με τη μεταχείρισή τους (υλικές συνθήκες κράτησης, αρχεία κράτησης και άλλα έγγραφα, άσκηση δικαιωμάτων των κρατουμένων, υγειονομική φροντίδα κ.λπ.).

Μηχανισμοί προστασίας σχετικοί με την υγεία

90. Η αξιολόγηση της κατάστασης της υγείας των παράνομων μεταναστών κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας τους είναι μια θεμελιώδης ευθύνη σε σχέση με κάθε μεμονωμένο κρατούμενο και σε σχέση με την ομάδα παράτυπων μεταναστών σαν σύνολο. Η ψυχική και σωματική υγεία των παράτυπων μεταναστών μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά από προηγούμενες τραυματικές εμπειρίες. Επιπλέον, η απώλεια του συνηθισμένου προσωπικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και η αβεβαιότητα για το μέλλον, μπορεί να οδηγήσει σε ψυχική κατάπτωση, περιλαμβανομένης της όξυνσης προϋπαρχόντων συμπτωμάτων κατάθλιψης, ανησυχίας και μετατραυματικής διαταραχής.

91. Τουλάχιστον ένα άτομο με αναγνωρισμένο πτυχίο νοσηλευτικής πρέπει να είναι παρόν σε καθημερινή βάση σε όλα τα κρατητήρια για παράνομους μετανάστες. Ένα τέτοιο άτομο θα πρέπει ιδιαίτερα να πραγματοποιεί την αρχική ιατρική εξέταση των νεοαφιχθέντων (ιδίως για μεταδοτικές νόσους, συμπεριλαμβανομένης της φυματίωσης), να λαμβάνει τις αιτήσεις επίσκεψης σε γιατρό, να διασφαλίζει την παροχή και διανομή των συνταγογραφημένων φαρμάκων, να διατηρεί ιατρική τεκμηρίωση και να επιβλέπει τις γενικές συνθήκες υγιεινής.

92. Προφανώς, το ιατρικό απόρρητο θα πρέπει να τηρείται με τον ίδιο τρόπο όπως στην εκτός κρατητηρίου κοινότητα. Ιδιαίτερα οι ιατρικοί φάκελοι των παράτυπων μεταναστών δεν θα πρέπει να είναι προσβάσιμοι σε μη ιατρικό προσωπικό, αλλά, αντίθετα, θα πρέπει να κρατούνται κλειδωμένοι από τον νοσηλευτή ή τον γιατρό. Επιπλέον, όλες οι ιατρικές εξετάσεις θα πρέπει να πραγματοποιούνται εκτός ακρόασης και, εκτός και αν ο εν λόγω γιατρός ζητήσει κάτι άλλο σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση, μακριά από τα βλέμματα του προσωπικού φύλαξης. Κάθε φορά που τα μέλη του ιατρικού ή/και νοσηλευτικού προσωπικού δεν είναι σε θέση να κάνουν μια σωστή διαγνωστική αξιολόγηση λόγω γλωσσικών προβλημάτων, θα πρέπει να είναι σε θέση να επωφεληθούν, χωρίς καθυστέρηση, από τις υπηρεσίες ειδικευμένου διερμηνέα. Επιπλέον, οι κρατούμενοι παράνομοι μετανάστες θα πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένοι για τη θεραπεία που τους παρέχεται.

Τρεις άλλοι σημαντικοί μηχανισμοί προστασίας

93. Η απαγόρευση βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας περικλείει την υποχρέωση να μην αποστέλλεται ένα άτομο σε μια χώρα όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι κινδυνεύει πραγματικά να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλου είδους κακομεταχείριση. Συνεπώς, οι παράνομοι μετανάστες θα πρέπει να έχουν άμεση πρόσβαση σε διαδικασία ασύλου (ή άλλη διαδικασία παραμονής), η οποία εγγυάται την εμπιστευτικότητα και την αντικειμενική και ανεξάρτητη ανάλυση της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε άλλες χώρες. Θα πρέπει να πραγματοποιείται μια ατομική αξιολόγηση του κινδύνου κακομεταχείρισης σε περίπτωση απέλασης στη χώρα καταγωγής τους ή σε τρίτη χώρα. Η ΕΠΒ ανησυχεί ότι σε ορισμένες χώρες η προθεσμία για την υποβολή αίτησης για άσυλο περιορίζεται από το νόμο σε μερικές μέρες από την ημερομηνία της άφιξης στη χώρα ή της επιβολής του μέτρου της κράτησης. Οι αιτήσεις που υποβάλλονται μετά τη λήξη της προθεσμίας δεν εξετάζονται. Μια τέτοια προσέγγιση αυξάνει τον κίνδυνο μεταφοράς των προσώπων σε χώρες όπου κινδυνεύουν πραγματικά να υποβληθούν σε βασανιστήρια ή άλλου είδους κακομεταχείριση.

94. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΠΒ έχει σοβαρές αμφιβολίες σχετικά με την πολιτική που ακολουθείται από ορισμένες χώρες της αναχαίτισης στη θάλασσα των πλοίων που μεταφέρουν παράτυπους μετανάστες και την επαναπροώθηση των εν λόγω ατόμων στη Βόρεια ή Βορειοδυτική

Αφρική. Υπάρχουν ισχυρισμοί ότι μια πρακτική με παρόμοιες επιπτώσεις εφαρμόζεται σε ορισμένα ευρωπαϊκά χερσαία σύνορα. Οι χώρες που εφαρμόζουν τέτοιες πολιτικές ή πρακτικές θα μπορούσαν κάλλιστα να βρίσκονται σε κίνδυνο παραβίασης της θεμελιώδους αρχής της «μη επαναπροώθησης», μιας αρχής που αποτελεί μέρος του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα καθώς και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν οι χώρες στις οποίες καταφτάνουν παράτυποι μετανάστες δεν έχουν επικυρώσει ή προσχωρήσει στη *Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων*.

95. Σύμφωνα με τις *Είκοσι κατευθυντήριες γραμμές για την αναγκαστική επιστροφή* που υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 4 Μαΐου 2005, τα διατάγματα απομάκρυνσης θα πρέπει να εκδίδονται σε κάθε περίπτωση με βάση την απόφαση σύμφωνα με τους εθνικούς νόμους και διαδικασίες και σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το διάταγμα απομάκρυνσης θα πρέπει να παραδίδεται γραπτώς στο ενδιαφερόμενο άτομο. Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα άσκησης έφεσης κατά του διατάγματος και η απέλαση δεν θα πρέπει να πραγματοποιηθεί πριν εκδοθεί η απόφαση για οποιαδήποτε έφεση. Η βοήθεια ενός δικηγόρου και ενός διερμηνέα πρέπει να είναι επίσης εγγυημένη σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας.

96. Τρίτον, όσον αφορά οποιοδήποτε μέρος στο οποίο βρίσκονται άτομα που στερούνται την ελευθερία τους από δημόσια αρχή, η ΕΠΒ συνιστά σταθερά ότι κάθε ένδειξη τραυματισμού ατόμου που ισχυρίζεται ότι υπέστη κακομεταχείριση, καθώς και οι σχετικές δηλώσεις που έγιναν από το εν λόγω άτομο και τα συμπεράσματα του γιατρού (ως προς το βαθμό της συνέπειας μεταξύ της δήλωσης του ατόμου και των τραυματισμών που παρατηρήθηκαν), πρέπει να καταγραφεί δεόντως από τον γιατρό σε έντυπο που σχεδιάστηκε για το σκοπό αυτό. Ένα παρόμοιο αρχείο θα πρέπει να κρατηθεί ακόμη και στην απουσία συγκεκριμένου ισχυρισμού, όταν υπάρχουν λόγοι να πιστεύεται ότι μπορεί να έχει προκύψει κακομεταχείριση. Θα πρέπει να ισχύουν διαδικασίες που διασφαλίζουν ότι κάθε φορά που καταγράφονται από έναν γιατρό τραυματισμοί που είναι συμβατοί με καταγγελίες για κακομεταχείριση, που έγιναν από το εν λόγω άτομο (ή που, ακόμη και σε περίπτωση απουσίας ισχυρισμού, είναι ξεκάθαρα ενδεικτικοί κακομεταχείρισης), το αρχείο θα πρέπει συστηματικά να τίθενται υπόψη των αρμόδιων δικαστικών ή εισαγγελικών αρχών.

Πρόσθετοι μηχανισμοί προστασίας για παιδιά

97. Η ΕΠΒ θεωρεί ότι πρέπει να γίνει κάθε προσπάθεια για να αποφευχθεί η καταφυγή σε στερητικό της ελευθερίας μέτρο για παράτυπους μετανάστες που είναι ανήλικοι. Σύμφωνα με την αρχή «του μείζονος συμφέροντος του παιδιού», όπως διατυπώνεται στο άρθρο 3 της *Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, η κράτηση παιδιών, συμπεριλαμβανομένων ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών, σπάνια δικαιολογείται και, κατά την άποψη της Επιτροπής, ασφαλώς δεν μπορεί να επιβάλλεται απλώς και μόνο από την απουσία του καθεστώτος διαμονής. Όταν κατ' εξαίρεση ένα παιδί βρίσκεται υπό κράτηση, η στέρηση της ελευθερίας θα πρέπει να διαρκεί το μικρότερο δυνατό χρονικό διάστημα. Θα πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για να επιτευχθεί η άμεση αποφυλάκιση από το κρατητήριο ασυνόδευτων ή χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών και η διευθέτηση πιο κατάλληλης φροντίδας για αυτά. Επιπλέον, λόγω της ευάλωτης κατάσταση των παιδιών, κάθε φορά που ένα παιδί κρατείται θα πρέπει να εφαρμόζονται πρόσθετοι μηχανισμοί προστασίας, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες όπου τα παιδιά έχουν χωριστεί από τους γονείς τους ή άλλα άτομα που τα φροντίζουν.

98. Αμέσως μόλις γίνει γνωστή στις αρχές η παρουσία ενός παιδιού, ένα επαγγελματικά ειδικευμένο άτομο θα πρέπει να πραγματοποιεί την αρχική συνέντευξη, σε γλώσσα που είναι κατανοητή από το παιδί. Θα πρέπει να γίνει μια αξιολόγηση για τα συγκεκριμένα ευάλωτα σημεία του παιδιού, περιλαμβανομένων μεταξύ άλλων από σκοπιάς ηλικίας, υγείας, ψυχοκοινωνικών παραγόντων και άλλων αναγκών προστασίας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που απορρέουν από βία, εμπορία ανθρώπων ή τραύμα. Στα ασυνόδευτα ή χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους θα πρέπει να παρέχεται άμεση και δωρεάν πρόσβαση σε νομική και άλλη κατάλληλη βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της ανάθεσης κηδεμόνα ή νόμιμου αντιπροσώπου. Μηχανισμοί δικαστικού ελέγχου θα πρέπει επίσης να εισαχθούν για την παρακολούθηση της συνεχιζόμενης ποιότητας της κηδεμονίας.

99. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για να διασφαλιστεί η τακτική παρουσία και η ατομική επαφή με κοινωνικό λειτουργό και ψυχολόγο σε εγκαταστάσεις στις οποίες βρίσκονται κρατούμενα παιδιά. Η παρουσία προσωπικού και των δύο φύλων είναι ένας άλλος μηχανισμός προστασίας ενάντια στην κακομεταχείριση. Η παρουσία προσωπικού που αποτελείται και από άνδρες και από γυναίκες μπορεί επίσης να έχει θετική επίδραση στο σωφρονιστικό ήθος και στην εγκαθίδρυση ενός βαθμού ομαλότητας στον τόπο της κράτησης. Στα παιδιά που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους θα πρέπει επίσης να παρέχεται μια ποικιλία εποικοδομητικών δραστηριοτήτων (με ιδιαίτερη έμφαση στο να δοθεί η δυνατότητα στο παιδί να συνεχίσει την εκπαίδευσή του).

100. Για να περιοριστεί ο κίνδυνος εκμετάλλευσης, ειδικές ρυθμίσεις θα πρέπει να γίνουν για χώρους διαβίωσης που είναι κατάλληλοι για παιδιά, για παράδειγμα, χωριστά από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρείται ότι είναι καλύτερο για το παιδί να μη γίνει αυτό. Αυτό θα ίσχυε, για παράδειγμα, όταν τα παιδιά συνοδεύονται από τους γονείς τους ή άλλους στενούς συγγενείς. Στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να γίνει κάθε προσπάθεια να μην χωριστεί η οικογένεια.

4 Διαδικασίες απέλασης και διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στο διεθνές δίκαιο, η έννοια της απέλασης «είναι αυτόνομη και ανεξάρτητη από κάθε ορισμό που περιέχεται στην εθνική νομοθεσία [...]». Με την εξαίρεση της έκδοσης, κάθε μέτρο που επιβάλλει την αναχώρηση ενός αλλοδαπού από την επικράτεια όπου διέμενε νόμιμα αποτελεί «απέλαση»». Ως απέλαση λογίζεται η άρνηση εισόδου στα σύνορα, η ακύρωση της θεώρησης εισόδου ενός ατόμου που έχει τη νόμιμη διαμονή του στη χώρα και επιχειρεί να εισέλθει εκ νέου σε αυτήν, και κάθε άλλη μορφή μεταφοράς, απέλασης, απομάκρυνσης, αποκλεισμού ή επιστροφής.

Οι κανόνες που σχετίζονται με τη διαδικαστική προστασία που παρέχει το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πρόσωπα που απειλούνται με απέλαση έχουν αποκτήσει τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερα μεγάλη σημασία, καθώς περισσότερες χώρες έχουν εισαγάγει ταχύρυθμες ή απλουστευμένες διαδικασίες απέλασης, οι οποίες μπορεί να υπονομεύσουν τις διαδικαστικές εγγυήσεις που προβλέπονται κανονικά από το εθνικό δίκαιο. Συνήθως ο χρόνος που παρέχεται στους μετανάστες για να προετοιμάσουν την υπεράσπισή τους είναι ανεπαρκής, και τους δίνεται μόνο η δυνατότητα να υποβάλουν προσφυγές χωρίς ανασταλτικό αποτέλεσμα επί των αποφάσεων απέλασης, γεγονός που συνεπάγεται ότι η απόφαση μπορεί να προσβληθεί μόνο μετά την απέλαση. Μια πρόσθετη και εντεινόμενη τα τελευταία χρόνια ανησυχία είναι η χρήση ειδικών διαδικασιών σε περιπτώσεις απέλασης που σχετίζονται με ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Στις περιπτώσεις αυτές η ενημέρωση που παρέχεται είναι ελλιπής και περιορίζονται οι δυνατότητες δικαστικής εξέτασης των λόγων της απέλασης. Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τα ανθρώπινα δικαιώματα επιβάλλουν περιορισμούς στην εφαρμογή όλων αυτών των ειδικών διαδικασιών.

4.1 Συναφείς διατάξεις του διεθνούς δικαίου

4.1.1 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Άρθρο 13

Αλλοδαπός που βρίσκεται νόμιμα στο έδαφος ενός Συμβαλλόμενου Κράτους στο παρόν Σύμφωνο δεν μπορεί να απελαθεί παρά μόνο σε εκτέλεση απόφασης που εκδόθηκε σύμφωνα με το νόμο. Ο αλλοδαπός πρέπει να έχει τη δυνατότητα να επικαλεσθεί τους λόγους που συνηγορούν κατά της απέλασής του, και να ζητήσει την επανεξέταση της περίπτωσης του από την αρμόδια αρχή ή από ένα ή περισσότερα πρόσωπα ειδικά εξουσιοδοτημένα από την αρχή αυτή, καθώς και να εκπροσωπηθεί για το σκοπό αυτόν, εκτός εάν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας επιβάλλουν το αντίθετο.

Άρθρο 2(3)

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

- α) να εγγυώνται ότι κάθε άτομο, του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο παραβιασθούν, θα έχει στη διάθεσή του μία πρόσφορη προσφυγή, ακόμη και εάν η παραβίαση θα έχει διαπραχθεί από πρόσωπα που ενεργούν υπό την επίσημη κρατική ιδιότητά τους,
- β) να εγγυώνται ότι η αρμόδια δικαστική, διοικητική, νομοθετική ή οποιαδήποτε άλλη αρμόδια αρχή σύμφωνα με τη νομοθεσία του Κράτους θα αποφαινεται πράγματι σχετικά με τα δικαιώματα του προσφεύγοντος και να προωθήσουν τη δυνατότητα δικαστικής προσφυγής,
- γ) να εγγυώνται την εκτέλεση, από τις αρμόδιες αρχές, κάθε απόφασης που θα έχει κάνει δεκτή τη σχετική προσφυγή.

4.1.2 7ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών

Άρθρο 1. Διαδικαστικές εγγυήσεις σε περίπτωση απέλασης αλλοδαπών

1. Αλλοδαπός που έχει νόμιμα τη διαμονή του στην επικράτεια ενός Κράτους δεν απελαύνεται παρά μόνο μετά από απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με τον νόμο. Στον ανωτέρω δίδεται η δυνατότητα: α) να προτείνει επιχειρήματα κατά της απέλασής του, β) να τύχει η υπόθεσή του επανεξέτασης και γ) να εκπροσωπείται για τους σκοπούς αυτούς ενώπιον της αρμόδιας Αρχής, ή ενώπιον ενός ή περισσότερων προσώπων που ορίζονται απ' αυτή την Αρχή.

2. Αλλοδαπός μπορεί να απελαθεί και πριν από την άσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στην παραγρ. 1α, β και γ αυτού του άρθρου όταν αυτή η απέλαση είναι αναγκαία για το συμφέρον της δημόσιας τάξης ή επιβάλλεται για λόγους εθνικής ασφάλειας.

4.1.3 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Άρθρο 4, Πρωτόκολλο 4. Απαγόρευση ομαδικών απελάσεων αλλοδαπών

Απαγορεύεται η ομαδική απέλαση αλλοδαπών.

Άρθρο 13. Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής

Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.

4.1.4 Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 47. Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου

Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός ευλόγου προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευέται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του.

Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται ευεργέτημα πενίας, εφόσον το ευεργέτημα αυτό είναι αναγκαίο για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Άρθρο 19. Προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλασης και έκδοσης

1. Απαγορεύονται οι συλλογικές απελάσεις.

4.2 Αποσπάσματα διεθνούς νομολογίας

4.2.1 Ορισμός της απέλασης

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Nolan κατά Κ. κατά Ρωσίας, Προσφυγή αρ. 2512/04, Απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2009

112. [...] η έννοια της απέλασης «είναι αυτόνομη και ανεξάρτητη από κάθε ορισμό που περιέχεται στην εθνική νομοθεσία [...]. Με την εξαίρεση της έκδοσης, κάθε μέτρο που επιβάλλει την αναχώρηση ενός αλλοδαπού από την επικράτεια όπου διέμενε νόμιμα αποτελεί "απέλαση"» σύμφωνα με το άρθρο 1 του 7ου Πρωτοκόλλου [...]. Το Δικαστήριο δεν αμφιβάλλει ότι με την έκδοση μιας τέτοιας απόφασης, που απαγόρευε στον προσφεύγοντα να επιστρέψει στη Ρωσία μετά από το επόμενο ταξίδι του στο εξωτερικό, οι ρωσικές αρχές επιδίωξαν να τον εμποδίσουν να επανεισέλθει στη ρωσική επικράτεια και να του επιβάλουν την οριστική απομάκρυνσή του από τη Ρωσία. Συνεπώς μπορεί να θεωρηθεί ότι ο προσφεύγων «απελάθηκε».

4.2.2 Διαδικαστική προστασία κατά την απέλαση

α) Απόφαση σύμφωνη με το νόμο

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Lupsa κατά Ρουμανίας, Προσφυγή αρ. 10337/04, Απόφαση της 8ης Ιουνίου 2006

55. Αφού η λέξη «νόμος» σημαίνει το εθνικό δίκαιο, η αναφορά σε αυτό, όπως όλες οι διατάξεις της Σύμβασης, δεν αφορά μόνο την ύπαρξη μιας νομικής βάσης στο εθνικό δίκαιο, αλλά επίσης την ποιότητα του εν λόγω δικαίου: πρέπει να είναι προσβάσιμο και να έχει προβλέψιμες συνέπειες, και επίσης να προβλέπει ένα βαθμό προστασίας έναντι των αυθαίρετων παρεμβάσεων των κρατικών αρχών στα δικαιώματα που προστατεύει τη Σύμβαση [...].

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Maroufidou κατά Σουηδίας, Αναφορά αρ. 58/1979, Απόψεις της 8ης Απριλίου 1981

9.3 Σε αυτό το πλαίσιο, η αναφορά στο «νόμο» εννοεί το εθνικό δίκαιο του αφορώμενου κράτους μέρους, εν προκειμένω το σουηδικό δίκαιο, αν και, όπως είναι φυσικό, οι συναφείς διατάξεις του εθνικού δικαίου πρέπει και οι ίδιες να είναι συμβατές με όσα προβλέπει η Σύμβαση. Το άρθρο 13 απαιτεί συμμόρφωση τόσο με τις ουσιαστικές όσο και με τις διαδικαστικές προϋποθέσεις του νόμου.

β) Δικαίωμα επίκλησης λόγων που συνηγορούν κατά της απέλασης

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Lupsa κατά Ρουμανίας*, Προσφυγή αρ. 10337/04, Απόφαση της 8ης Ιουνίου 2006

59. Σε αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι αρχές δεν παρείχαν στον προσφεύγοντα την παραμικρή ένδειξη για το αδίκημα για το οποίο υπήρχαν υποψίες σε βάρος του και ότι η εισαγγελική αρχή δεν του απέστειλε τη διαταγή που είχε εκδοθεί σε βάρος του παρά μόνο την ημέρα της μοναδικής ακρόασης στο Εφετείο. Επιπλέον, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι το Εφετείο απέρριψε όλες τις αιτήσεις αναβολής, μην επιτρέποντας έτσι στον δικηγόρο του προσφεύγοντα να μελετήσει την προαναφερόμενη διαταγή και να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία προς υποστήριξη της αίτησης δικαστικού ελέγχου της.

60. Επαναλαμβάνοντας ότι κάθε διάταξη της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της πρέπει να ερμηνεύεται έτσι ώστε τα δικαιώματα να προστατεύονται στην πράξη και αποτελεσματικά και όχι ως θεωρητικά και υποθετικά δικαιώματα, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, με δεδομένο ότι στην υπόθεση αυτή ο έλεγχος του Εφετείου περιορίστηκε αποκλειστικά στα τυπικά στοιχεία, η αίτηση του προσφεύγοντος δεν εξετάστηκε πραγματικά με βάση τους λόγους που συνηγορούσαν κατά της απέλασής του.

γ) Δικαίωμα εκπροσώπησης

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Concluding Observations on Switzerland*, Έγγρ. ΟΗΕ. CCPR/C/CHE/CO/3, 29 Οκτωβρίου 2009

18. Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη της την πληροφορία ότι οι αιτούντες άσυλο πρέπει να ενημερώνονται εγκαίρως για το δικαίωμά τους σε νομική συνδρομή και ότι η νομική συνδρομή παρέχεται δωρεάν κατά τη διάρκεια της κανονικής διαδικασίας ασύλου. Εκφράζει παρ' όλα αυτά την ανησυχία της για το γεγονός ότι η δωρεάν νομική συνδρομή μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς όταν οι αιτούντες άσυλο υποβάλλουν το αίτημά τους στο πλαίσιο της έκτακτης διαδικασίας (άρθρο 13).

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Nolan και K. κατά Ρωσίας*, Προσφυγή αρ. 2512/04, Απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2009

115. Η κυβέρνηση επικαλέστηκε την εξαίρεση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 του 7ου Πρωτοκόλλου για να δικαιολογήσει τις ενέργειες των ρωσικών αρχών εναντίον του προσφεύγοντα. Παρ' όλα αυτά, όπως έκρινε και παραπάνω το Δικαστήριο, η κυβέρνηση δεν κατέθεσε τεκμήρια ή αποδεικτικά στοιχεία για να υποστηρίξει τον ισχυρισμό της ότι διακυβευόταν η εθνική ασφάλεια ή η δημόσια τάξη. Συνεπώς, η εξαίρεση που διατυπώνεται στην παράγραφο 2 δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ισχύει στην προκειμένη περίπτωση και θα έπρεπε να έχει ακολουθηθεί η κανονική διαδικασία που περιγράφεται στην παράγραφο 1. Σε ό,τι αφορά τη συμμόρφωση με αυτή τη διαδικασία, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η κυβέρνηση δεν εξήγησε για ποιο λόγο η απόφαση αποκλεισμού του προσφεύγοντα δεν του κοινοποιήθηκε για περισσότερους από τρεις μήνες και γιατί δεν του επιτράπηκε να καταθέσει λόγους κατά της απέλασής του και να ζητήσει την επανεξέταση της υπόθεσής του με τη συμμετοχή του συνηγόρου του. Επομένως δεν του παρασχέθηκαν οι διαδικαστικές εγγυήσεις που προβλέπει το άρθρο 1 του 7ου Πρωτοκόλλου.

δ) Δικαίωμα στη μη διάκριση κατά την απέλαση

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Γενικό Σχόλιο αρ. 15, Η θέση των αλλοδαπών κατά το Σύμφωνο*, Έγγρ. ΟΗΕ. HRI/GEN/1/Rev.9 (τόμ. Ι), 11 Απριλίου 1986.

9. Πολλές αναφορές περιλαμβάνουν ανεπαρκείς πληροφορίες για ζητήματα που σχετίζονται με το άρθρο 13. Το άρθρο αυτό πρέπει να εφαρμόζεται σε όλες τις διαδικασίες που πραγματοποιούνται για την υποχρεωτική απομάκρυνση ενός αλλοδαπού, ανεξάρτητα από τα αν στο εθνικό δίκαιο αυτή περιγράφεται ως απέλαση ή με κάποιον άλλον όρο. Αν σε αυτές τις διαδικασίες συμπεριλαμβάνεται η σύλληψη του ενδιαφερόμενου, τότε μπορεί επίσης να εφαρμόζονται οι εγγυήσεις που περιλαμβάνει το Σύμφωνο και αφορούν τη στέρηση της ελευθερίας (άρθρα 9 και 10). Αν η σύλληψη πραγματοποιείται για τον συγκεκριμένο και μόνο σκοπό της έκδοσης, τότε μπορεί να ισχύουν άλλες διατάξεις του εθνικού και του διεθνούς δικαίου.

ου. Κανονικά σε έναν υπό απέλαση αλλοδαπό πρέπει να επιτρέπεται να κατευθυνθεί προς οποιαδήποτε χώρα συμφωνεί να τον δεχτεί. Τα συγκεκριμένα δικαιώματα του άρθρου 13 προστατεύουν μόνο εκείνους τους αλλοδαπούς που βρίσκονται νόμιμα στην επικράτεια ενός κράτους μέλους. Αυτό σημαίνει ότι για τον καθορισμό του εύρους αυτής της προστασίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το εθνικό δίκαιο που ορίζει τις προϋποθέσεις εισόδου και παραμονής, και ότι όσοι έχουν εισέλθει παράνομα και οι αλλοδαποί που έχουν μείνει για μεγαλύτερο διάστημα από αυτό που τους επιτρέπει ο νόμος ή, συγκεκριμένα, η άδεια διαμονής τους, δεν προστατεύονται από τις διατάξεις του άρθρου 13. Ωστόσο, αν αμφισβητείται η νομιμότητα της εισόδου ή της διαμονής ενός αλλοδαπού, κάθε απόφαση επί του θέματος, που οδηγεί στην απέλαση ή την απομάκρυνσή, του πρέπει να λαμβάνεται σε συμφωνία με το άρθρο 13. Οι αρμόδιες αρχές του κράτους είναι αυτές που, με καλή πίστη και ασκώντας τη διακριτική τους ευχέρεια, εφαρμόζουν και ερμηνεύουν το εθνικό δίκαιο, σεβόμενες όμως τις προϋποθέσεις του Συμφώνου, όπως την ισότητα ενώπιον του νόμου (άρθρο 26).

10. Το άρθρο 13 ρυθμίζει άμεσα μόνο τη διαδικασία και όχι τους ουσιαστικούς λόγους απέλασης. Ωστόσο, επιτρέποντας μόνο εκείνες τις απελάσεις που πραγματοποιούνται «μετά από απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με τον νόμο», ο σκοπός του είναι σαφώς η αποτροπή των αυθαίρετων απελάσεων. Από την άλλη, αναγνωρίζει σε κάθε αλλοδαπό το δικαίωμα σε μια εξατομικευμένη απόφαση, και έτσι, το άρθρο 13 παραβιάζεται με νόμους ή αποφάσεις που προβλέπουν ομαδικές ή μαζικές απελάσεις. Κατά την άποψη της Επιτροπής, αυτή η ερμηνεία επιβεβαιώνεται από άλλες διατάξεις σχετικά με το δικαίωμα των αλλοδαπών να υποβάλουν λόγους κατά της απέλασής τους, να τύχει η υπόθεσή τους επανεξέτασης και να εκπροσωπηθούν για τους σκοπούς αυτούς ενώπιον της αρμόδιας αρχής, ή ενώπιον ενός ή περισσότερων προσώπων που ορίζονται από αυτήν την αρχή. Κάθε αλλοδαπός πρέπει να έχει πλήρη ευχέρεια να ασκήσει τα ένδικα μέσα που δικαιούται κατά της απέλασης, προκειμένου το δικαίωμα αυτό να είναι σε κάθε περίπτωση αποτελεσματικό στην υπόθεσή του. Οι αρχές του άρθρου 13 που σχετίζονται με την προσφυγή κατά της απέλασης και το δικαίωμα επανεξέτασης από αρμόδια αρχή μπορούν να μην τηρούνται μόνο όταν «η απέλαση είναι αναγκαία για το συμφέρον της δημόσιας τάξης ή επιβάλλεται για λόγους εθνικής ασφάλειας». Δεν επιτρέπεται να γίνεται καμία διάκριση ανάμεσα σε διαφορετικές κατηγορίες αλλοδαπών κατά την εφαρμογή του άρθρου 13.

ε) Εξαιρέσεις για λόγους δημόσιας τάξης και εθνικής ασφάλειας

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, C. G. και άλλοι κατά Βουλγαρίας, Προσφυγή αρ. 1365/07, Απόφαση της 24ης Απριλίου 2008

78. Σε ό,τι αφορά το δεύτερο σκέλος της εξαιρέσης, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η εξηγητική έκθεση επί του 7ου Πρωτοκόλλου αναφέρει ότι ένα «κράτος που στηρίζεται σε δημόσιο διάταγμα για να απελάσει έναν αλλοδαπό χωρίς να του επιτρέψει να ασκήσει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζει η παράγραφος 1 του άρθρου 1 του 7ου Πρωτοκόλλου πρέπει να μπορεί να αποδείξει ότι αυτό το εξαιρετικό μέτρο ήταν αναγκαίο στη συγκεκριμένη περίπτωση ή κατηγορία περιπτώσεων». Η αξιολόγηση του αν κάτι τέτοιο ήταν όντως απαραίτητο πρέπει να γίνεται «λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της αναλογικότητας όπως ορίζεται στη νομολογία [του Δικαστηρίου]» [...]. Στην προκειμένη περίπτωση, η κυβέρνηση δεν διατύπωσε κάποιο επιχειρήμα που θα μπορούσε να πείσει το Δικαστήριο για το αντίθετο. Ούτε ο φάκελος περιέχει κάποιο στοιχείο που να υποδηλώνει ότι ήταν πραγματικά απαραίτητη η απέλαση του πρώτου προσφεύγοντα πριν αυτός μπορέσει να προσβάλει το μέτρο.

4.2.3 Διαδικαστικά δικαιώματα και ομαδικές απελάσεις

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Čonka κατά Βελγίου, Προσφυγή αρ. 51564/99, Απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2002

59. Το Δικαστήριο υπενθύμισε τη νομολογία του, σύμφωνα με την οποία ως ομαδική απέλαση, με την έννοια του άρθρου 4 του 4ου Πρωτοκόλλου, πρέπει να νοηθεί κάθε μέτρο που αναγκάζει τους αλλοδαπούς να εγκαταλείψουν τη χώρα ως ομάδα, εκτός εάν το μέτρο της απέλασης λαμβάνεται με βάση εύλογη και αντικειμενική εξατομικευμένη εξέταση κάθε υπόθεσης. Όμως, ακόμα και όταν πληρούται η προϋπόθεση της εύλογης και αντικειμενικής εξα-

τομικευμένης εξέτασης κάθε υπόθεσης, το γενικότερο πλαίσιο της εκτέλεσης της απέλασης επιδρά καθοριστικά προκειμένου για τον καθορισμό της συμμόρφωσης του συμβαλλόμενου κράτους με το άρθρο 4 του 4ου Πρωτοκόλλου.

61. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι αποφάσεις κράτησης και απέλασης εκδόθηκαν για να εκτελεστεί η από 29.9.1999 διαταγή για αναχώρηση από το Βέλγιο. Η διαταγή αυτή στηριζόταν στις διατάξεις της βελγικής νομοθεσίας και η μόνη αναφορά στις ειδικότερες περιστάσεις της υπόθεσης αφορούσε στην υπέρ των τριών μηνών παραμονή των προσφευγόντων στο Βέλγιο. Ειδικότερα, το σχετικό έγγραφο δεν αναφερόταν στις αιτήσεις ασύλου που υπέβαλαν ή στις αποφάσεις της 3ης Μαρτίου και της 18ης Ιουνίου. Προκύπτει ότι οι αποφάσεις με τις οποίες απορρίφθηκαν τα αιτήματα ασύλου του ζεύγους Čonka συνοδεύονταν από διαταγή για αναχώρηση από το Βέλγιο, αλλά μόνη αυτή η διαταγή δεν επέτρεπε τη σύλληψή τους η οποία διατάχθηκε για πρώτη φορά με την απόφαση της 29.9.1999 της οποίας το σκεπτικό αφενός δεν στηριζόταν στα αιτήματα ασύλου, αφετέρου δε ήταν επαρκές για την εκτέλεση των υπό κρίση μέτρων. Υπ' αυτές τις συνθήκες, και ενόψει του μεγάλου αριθμού των ατόμων ίδιας καταγωγής στους οποίους οι βελγικές αρχές επεφύλαξαν όμοια μεταχείριση, το Δικαστήριο κρίνει ότι η διαδικασία που εφαρμόστηκε δεν αποκλείει κάθε αμφιβολία για τον ομαδικό χαρακτήρα της απέλασης.

62. Η αμφιβολία αυτή ενισχύεται από μια σειρά παραγόντων: πρώτον, πριν την απέλαση των προσφευγόντων, οι ενδιαφερόμενες πολιτικές αρχές ανακοίνωσαν ότι θα πραγματοποιήσουν παρόμοιες επιχειρήσεις και έδωσαν οδηγίες στις αρμόδιες υπηρεσίες για την εκτέλεσή τους. Δεύτερον, οι αρχές προσκάλεσαν όλους τους ενδιαφερόμενους αλλοδαπούς να εμφανιστούν στο αστυνομικό τμήμα ταυτόχρονα. Τρίτον, οι διαταγές που τους κοινοποιήθηκαν για την αναχώρησή τους από τη χώρα και για τη σύλληψή τους ήταν πανομοιότυπες. Τέταρτον, ήταν ιδιαίτερα δύσκολο για τους ενδιαφερόμενους αλλοδαπούς να επικοινωνήσουν με δικηγόρο. Τέλος, η διαδικασία ασύλου δεν είχε ολοκληρωθεί.

63. Συμπερασματικά, σε κανένα στάδιο, από την πρόσκληση των αλλοδαπών να εμφανιστούν στο αστυνομικό τμήμα έως την απέλασή τους, η διαδικασία δεν παρείχε επαρκείς εγγυήσεις ικανές να αποδείξουν ότι οι ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε περίπτωσης εξετάστηκαν εξατομικευμένα και ουσιαστικά. Συνεπώς υπήρξε παραβίαση του άρθρου 4 του 4ου Πρωτοκόλλου.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας*, Προσφυγή αρ. 27765/09, Απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012

177. Το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι, σύμφωνα με την καθιερωμένη νομολογία της Επιτροπής και του Δικαστηρίου, ο σκοπός του άρθρου 4 του 4ου Πρωτοκόλλου είναι να αποτρέψει τη δυνατότητα απομάκρυνσης ορισμένων αλλοδαπών από τα κράτη, χωρίς προηγουμένως να εξετάζεται η προσωπική τους κατάσταση και, κατά συνέπεια, χωρίς να τους επιτρέπεται να προβάλουν τα επιχειρήματά τους κατά του μέτρου που λαμβάνεται από την αρμόδια αρχή. Εάν, λοιπόν, το άρθρο 4 του 4ου Πρωτοκόλλου έπρεπε να ισχύει μόνο για τις ομαδικές απελάσεις από την εθνική επικράτεια των κρατών μερών της Σύμβασης, μια σημαντική συνιστώσα των σύγχρονων μεταναστευτικών φαινομένων δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης, παρά το γεγονός ότι η συμπεριφορά που προτίθεται να απαγορεύσει μπορεί να λάβει χώρα εκτός της εθνικής επικράτειας, και ιδίως, όπως εν προκειμένω, στην ανοικτή θάλασσα. Το άρθρο 4 θα ήταν επομένως αναποτελεσματικό στην πράξη, σε σχέση με τέτοιες καταστάσεις, οι οποίες ωστόσο είναι ολοένα και πιο συχνές. Η συνέπεια αυτού θα ήταν ότι οι μετανάστες που ταξιδεύουν διά θαλάσσης, συχνά με κίνδυνο της ζωής τους, και δεν έχουν καταφέρει να φτάσουν στα σύνορα ενός κράτους, δεν θα είχαν δικαίωμα στην εξέταση της προσωπικής τους κατάστασης πριν από την απέλασή τους, σε αντίθεση με όσους ταξιδεύουν διά ξηράς.

178. Είναι, επομένως, σαφές ότι, ενώ η έννοια της «δικαιοδοσίας» είναι κυρίως εδαφική και θεωρείται ότι ασκείται στην εθνική επικράτεια των κρατών [...], η έννοια της απέλασης είναι επίσης κυρίως εδαφική, υπό την έννοια ότι οι απελάσεις πιο συχνά διεξάγονται από την εθνική επικράτεια. Όταν, ωστόσο, όπως στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, κατ' εξαίρεση, ασκεί τη δικαιοδοσία του εκτός της εθνικής επικρά-

τειας, δεν θεωρεί ότι υπάρχει κανένα εμπόδιο για να γίνει δεκτό ότι η άσκηση της εξωεδαφικής δικαιοδοσίας από το κράτος πήρε τη μορφή της συλλογικής απέλασης. Κάθε άλλο συμπέρασμα και η ερμηνεία της τελευταίας έννοιας στα πλαίσια αυστηρά εδαφικού πεδίου εφαρμογής, θα οδηγούσε σε απόκλιση μεταξύ του πεδίου εφαρμογής της Συμβάσεως ως τέτοιου και του άρθρου 4 του 4ου Πρωτοκόλλου το οποίο θα αντέβαινε στην αρχή ότι η Σύμβαση πρέπει να ερμηνεύεται ως σύνολο. Επιπλέον, όσον αφορά την άσκηση δικαιοδοσίας εκ μέρους ενός κράτους στην ανοικτή θάλασσα, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η ιδιαίτερη φύση του θαλάσσιου περιβάλλοντος δεν μπορεί να δικαιολογήσει μια περιοχή εκτός νόμου, όπου τα άτομα δεν καλύπτονται από κανένα νομικό σύστημα ικανό να τους παρέχει την απόλαυση των δικαιωμάτων και των εγγυήσεων που προστατεύονται από τη Σύμβαση, τα οποία τα κράτη μέλη έχουν αναλάβει την υποχρέωση να διασφαλίζουν σε όλους εντός της δικαιοδοσίας τους [...].

180. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι η απομάκρυνση των αλλοδαπών, που πραγματοποιείται στο πλαίσιο των αναχαιτίσεων στην ανοικτή θάλασσα από τις αρχές ενός κράτους κατά την άσκηση της κυριαρχικής του εξουσίας, το αποτέλεσμα της οποίας είναι να εμποδίσουν οι μετανάστες από το να φτάσουν στα σύνορα του κράτους ή ακόμα και να τους απωθήσει πίσω σε άλλο κράτος, συνιστά άσκηση της δικαιοδοσίας κατά την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης, η οποία υπέχει την ευθύνη του εν λόγω κράτους, βάσει του άρθρου 4 του 4ου Πρωτοκόλλου.

185. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο δεν μπορεί παρά να θεωρήσει ότι η μετάβαση των προσφευγόντων στη Λιβύη πραγματοποιήθηκε χωρίς καμία εξέταση της ατομικής κατάστασης κάθε προσφεύγοντος. Δεν αμφισβητείται ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν υποβληθεί σε καμία διαδικασία αναγνώρισης από τις ιταλικές αρχές, οι οποίες περιορίστηκαν σε επιβίβαση όλων των μεταναστών που είχαν αναχαιτιστεί σε στρατιωτικά πλοία και στην αποβίβασή τους σε λιβυκό έδαφος. Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το προσωπικό στα στρατιωτικά πλοία δεν είχε εκπαιδευτεί για τη διεξαγωγή ατομικών συνεντεύξεων και δεν υποστηρίχθηκε από διερμηνείς ή νομικούς συμβούλους.

Αυτό είναι αρκετό για το Δικαστήριο, για να αποκλείσει την ύπαρξη επαρκών εγγυήσεων ικανών να διασφαλίσουν ότι η ατομική κατάσταση του κάθε ενδιαφερόμενου αποτέλεσε στην πραγματικότητα αντικείμενο λεπτομερούς εξέτασης.

186. Έχοντας υπόψη τα ανωτέρω, το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η απομάκρυνση των προσφευγόντων ήταν ομαδική, κατά παράβαση του άρθρου 4 του 4ου Πρωτοκόλλου. Συνεπώς, το εν λόγω άρθρο παραβιάστηκε.

4.2.4 Διαδικαστικές εγγυήσεις κατά την απέλαση και το δικαίωμα προσφυγής

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Mansour Ahani κατά Καναδά, Έγγρ. ΟΗΕ. CCPR/C/80/D/1051/2002, Απόψεις της 15ης Ιουνίου 2004*

10.6 [...] Η Επιτροπή σημειώνει ότι, στην απόφαση που εξέδωσε την ίδια ημέρα επί της υπόθεσης Suresh, το Ανώτατο Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η απόφαση του Υπουργού, δηλαδή η εκτίμηση του κινδύνου σοβαρής βλάβης που διέτρεχε ο προσφεύγων εάν απελαύνετο και της αιτιολογικής βάσης της απέλασης για λόγους εθνικής ασφαλείας ήταν λανθασμένη ως μη νόμιμη, δεδομένου ότι ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός δεν ενημερώθηκε για τα επιβαρυντικά στοιχεία που επικαλείτο η υπουργική απόφαση, ενώ δεν του παρασχέθηκε η δυνατότητα να εκθέσει εγγράφως τα επιχειρήματά του και επιπλέον, η προσβληθείσα ενώπιον του Δικαστηρίου υπουργική απόφαση ήταν αναιτιολόγητη. Περαιτέρω, η Επιτροπή παρατηρεί ότι όταν πρόκειται για ένα από τα πλέον θεμελιώδη δικαιώματα που προστατεύει το Σύμφωνο, δηλαδή το δικαίωμα απαγόρευσης των βασανιστηρίων, πρέπει να εξασφαλίζεται με σχολαστικότητα ο δίκαιος χαρακτήρας της διαδικασίας που εφαρμόζεται για να καθοριστεί εάν ο ενδιαφερόμενος κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί βασανιστήρια. Υπογραμμίζει ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, επισήμανε τον κίνδυνο αυτό αιτούμενη από το συμβαλλόμενο κράτος την εφαρμογή προσωρινών μέτρων προστασίας.

10.7 Η Επιτροπή εκτιμά ότι το συμβαλλόμενο κράτος παρέλειψε να συμμορφωθεί με την υποχρέωση ίσης μεταχείρισης, επειδή δεν διασφάλισε στον κύριο Ahani τις διαδικαστικές

εγγυήσεις που θεωρήθηκαν αναγκαίες στην υπόθεση Suresh με το σκεπτικό ότι δεν απέδειξε *prima facie* τον κίνδυνο βασανιστηρίων που διατρέχει. Σχετικά σημειώνει ότι η αιτιολογία της άρνησης προστασίας με το σκεπτικό που προβάλλει το συμβαλλόμενο κράτος ανάγεται σε λογική φαύλου κύκλου αφού ο προσφεύγων μπορούσε να αποδείξει τη σοβαρότητα του επαπειλούμενου κινδύνου εάν του παρεχόταν η δυνατότητα να εκθέσει τις απόψεις του για τον κίνδυνο βασανιστηρίων που διέτρεχε σε περίπτωση απέλασης στη χώρα καταγωγής του και ήταν σε θέση να στηριχθεί στα επιβαρυντικά στοιχεία που επικαλέστηκαν οι αρχές για να προσφύγει κατά της υπουργικής απόφασης απέλασης. Υπογραμμίζει ότι όπως και το δικαίωμα στη ζωή έτσι και το δικαίωμα απαγόρευσης βασανιστηρίων επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση όχι μόνον να απέχουν από κάθε πράξη που συνιστά βασανιστήριο αλλά επίσης να υιοθετούν επιμελώς τα αναγκαία μέτρα που αποτρέπουν τον κίνδυνο παρόμοιας μεταχείρισης σε τρίτο κράτος.

10.8 Η Επιτροπή διαπιστώνει επίσης ότι η υπουργική απόφαση που αφορά τον κίνδυνο βασανιστηρίων υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 13, αφού σε αυτήν στηρίχτηκε η απομάκρυνση του κυρίου Ahanι από τον Καναδά. Δεδομένου ότι η διαδικασία που προβλέπει η νομοθεσία του συμβαλλόμενου κράτους επιτρέπει στον απειλούμενο με απέλαση να εκθέσει τους (περιορισμένους) λόγους της εναντίωσής του σ' αυτό το επαχθές μέτρο και να αιτηθεί τον δικαστικό έλεγχο της σχετικής απόφασης, δεν μπορεί η Επιτροπή να δεχθεί τη θέση ότι στην υπό κρίση υπόθεση «επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας» απαλλάσσουν τον Καναδά από την υποχρέωση να εγγυηθεί τις προβλεπόμενες στο άρθρο 13 διαδικαστικές εγγυήσεις. Στερώντας στον κύριο Ahanι τις διαδικαστικές εγγυήσεις που διασφάλισε στον προσφεύγοντα στην υπόθεση Suresh, με το σκεπτικό ότι δεν απέδειξε ότι κινδυνεύει να υποστεί σοβαρή βλάβη, ο Καναδάς παραβίασε στην υπό κρίση υπόθεση το άρθρο 13 του Συμφώνου, που επιβάλλει στο συμβαλλόμενο κράτος να επιτρέψει στον απειλούμενο με απέλαση να προβάλει τους λόγους εναντίωσής του σ' αυτό το επαχθές μέτρο λαμβάνοντας γνώση των επιβαρυντικών στοιχείων που επικαλέστηκαν σχετικά οι διοικητικές αρχές και να αιτηθεί την επανεξέταση της υπόθεσής του από αρμόδια αρχή, δικαίωμα που προϋποθέτει τη δυνατότητα του προσφεύγοντα να εκθέσει τις απόψεις του για τα έγγραφα που υποβάλλονται σ' αυτήν την αρχή. Ενόψει των ανωτέρω η Επιτροπή κρίνει ότι ο Καναδάς παραβίασε εν προκειμένω το άρθρο 13 του Συμφώνου σε συνδυασμό με το άρθρο 7.

α) Αποτελεσματική προσφυγή

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Mohammed Alzery κατά Σουηδίας, Έγγρ. ΟΗΕ. CCPR/C/88/D/1416/2005, Απόψεις της 10ης Νοεμβρίου 2006*

11.8. Για την αδυναμία της ανεξάρτητης επανεξέτασης της κυβερνητικής απόφασης απέλασης που ενέχει πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων, η Επιτροπή σημειώνει ότι το άρθρο 2 σε συνδυασμό με το άρθρο 7 του Συμφώνου απαιτούν να αναγνωρίζεται στον ενδιαφερόμενο το δικαίωμα να ασκήσει πραγματική προσφυγή για να προβάλει τους ισχυρισμούς του για παραβίαση της απαγόρευσης των βασανιστηρίων ή της σκληρής απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Λόγω της φύσης της επαναπροώθησης, η αποτελεσματική επανεξέταση της απόφασης απέλασης σε χώρα όπου ο προσφεύγων κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί βασανιστήρια πρέπει να προηγείται της εκτέλεσης του μέτρου της απομάκρυνσης, προκειμένου να αποτρέπεται η ανεπανόρθωτη βλάβη και να μην καθίσταται απαράδεκτη και άνευ αντικειμένου η σχετική προσφυγή. Στερώντας από τον προσφεύγοντα το δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή για την αποτελεσματική και ανεξάρτητη επανεξέταση της απόφασης απέλασης, το συμβαλλόμενο κράτος παραβίασε το άρθρο 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του Συμφώνου.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Muminov κατά Ρωσίας, Προσφυγή αρ. 42502/06, Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008*

100. Επί της ουσίας της προσφυγής, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η προσφυγή που προβλέπεται από το άρθρο 13 πρέπει να είναι πραγματική τόσο κατά το νόμο όσο και στην πράξη, εννοώντας συγκεκριμένα ότι η άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν πρέπει να εμποδίζεται αδικαιολόγητα από τις πράξεις ή τις παραλείψεις των κρατικών αρχών (ό.π., § 447). Το Δικαστήριο δεν καλείται να ελέγξει *in abstracto* τη συμβατότητα του σχετικού δικαίου και των

ακολουθούμενων πρακτικών με τη Σύμβαση, αλλά να προσδιορίσει αν υπήρχε διαθέσιμη δυνατότητα προσφυγής συμβατή με το άρθρο 13 της Σύμβασης, ικανή να προσφέρει επαρκή προστασία στον προσφεύγοντα σχετικά με την ουσία της προσφυγής του [...]. Ακόμα και αν μια προσφυγή δεν αρκεί από μόνη της για να ικανοποιήσει τις προϋποθέσεις του άρθρου 13, τα διαθέσιμα ένδικα μέσα που παρέχει το εθνικό δίκαιο μπορεί σωρευτικά να το κάνουν [...]. Το αν μια «προσφυγή» είναι «πραγματική» σύμφωνα με το νόημα του άρθρου 13 δεν εξαρτάται από τη βεβαιότητα θετικής έκβασής της για τον προσφεύγοντα [...].

Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων, *Agiza κατά Σουηδίας*, Αναφορά αρ. 233/2003, Απόψεις της 20ής Μαΐου 2005

13.8. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι υπό κανονικές συνθήκες το συμβαλλόμενο κράτος παρέχει τη δυνατότητα επανεξέτασης των αποφάσεων απέλασης με την εφαρμογή διαδικασίας που ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 για πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση των σχετικών υποθέσεων ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης και της Επιτροπής Προσφυγών της Μεταναστευτικής Υπηρεσίας. Όμως, στην υπό κρίση υπόθεση, εξαιτίας της επίκλησης λόγων εθνικής ασφάλειας, τα όργανα που ήταν αρμόδια να κρίνουν το αίτημα του προσφεύγοντα διαβίβασαν την υπόθεσή του στην κυβέρνηση, που αποφάσισε σε πρώτο και τελευταίο βαθμό την απέλασή του. Η Επιτροπή σημειώνει ότι ο κύριος Agiza δεν είχε τη δυνατότητα να αιτηθεί καμιάς μορφής επανεξέταση της απόφασης που διέταξε την απομάκρυνσή του από τη Σουηδία. Υπενθυμίζει ότι η απόλυτη προστασία που παρέχει η Σύμβαση, ακόμα και όταν ανακύπτουν στοιχεία που άπτονται της εθνικής ασφάλειας, αναδεικνύει τη σημασία των κατάλληλων μηχανισμών επανεξέτασης των αποφάσεων απέλασης. Ο μηχανισμός που επιλέγεται στις περιπτώσεις ειδικών διαδικασιών, προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες που συνεπάγονται οι λόγοι εθνικής ασφάλειας, θα πρέπει να ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 για πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της υπόθεσης. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή εκτιμά, ενόψει των ισχυρών στοιχείων που κατατέθηκαν ενώπιον της, ότι η απόλυτη αδυναμία άσκησης οποιουδήποτε μέσου που θα επέτρεπε την ανεξάρτητη δικαστική ή διοικητική επανεξέταση της κυβερνητικής απόφασης απέλασης του προσφεύγοντα συνιστά παράλειψη συμμόρφωσης του συμβαλλόμενου κράτους με την υποχρέωση εφαρμογής διαδικασίας για την πραγματική, ανεξάρτητη και αμερόληπτη επανεξέταση της υπόθεσης που επιβάλλει το άρθρο 3 της Σύμβασης.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, Προσφυγή αρ. 30696/09, Απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011

301. Το Δικαστήριο σημειώνει πρώτα τις ελλείψεις που συνδέονται με την πρόσβαση στις διαδικασίες και την διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων ασύλου [...]. Ως προς το θέμα αυτό, σημειώνει την ανεπαρκή ενημέρωση των αιτούντων άσυλο για τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν, τις δυσκολίες πρόσβασης στα κτίρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής, την απουσία συστήματος αξιόπιστης επικοινωνίας ανάμεσα στην αστυνομία και τους ενδιαφερομένους, την έλλειψη διερμηνέων και την έλλειψη εξειδίκευσης του προσωπικού που διεξάγει τις ατομικές συνεντεύξεις, την έλλειψη νομικής βοήθειας που στην πράξη εμποδίζει τους αιτούντες άσυλο να συνοδεύονται με δικηγόρο καθώς και τον υπερβολικό χρόνο που κάνει η έκδοση απόφασης. Οι ελλείψεις αυτές πλήττουν τόσο τους αιτούντες άσυλο που φτάνουν για πρώτη φορά στην Ελλάδα όσο και αυτούς που προωθούνται κατ' εφαρμογή του Κανονισμού «Δουβλίνου».

302. Το Δικαστήριο βρίσκει επίσης ανησυχητικά τα αποτελέσματα των διαφόρων ερευνών που έκανε η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, που δείχνουν ότι οι πρωτοβάθμιες αποφάσεις είναι, στο σύνολο σχεδόν των περιπτώσεων, αρνητικές, και συντάχτηκαν κατά τρόπο στερεότυπο χωρίς να εξετασθεί η αξιολόγηση των στοιχείων που δικαιολογούν την απόφαση [...]. Σε αυτό προστίθενται η κατάργηση του ρόλου προστασίας που είχαν οι γνωμοδοτικές Επιτροπές για τους πρόσφυγες σε δεύτερο βαθμό και η απόσυρση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ από τη διαδικασία ασύλου [...].

312. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο δεν συμμερίζεται την άποψη της κυβέρνησης σύμφωνα με την οποία ο προσφεύγων, με δική του υπαιτιότητα, δεν έδωσε την ευκαιρία στις εθνικές αρχές να κρίνουν το βάσιμο των αιτιάσεών του ούτε ότι δεν ήταν υποχρεωμένος να υποφέρει από τις ελλείψεις της διαδικασίας ασύλου.

320. Τέλος, το Δικαστήριο δεν μπορεί να θεωρήσει, όπως προτείνει η κυβέρνηση, ότι η μεγάλη διάρκεια των διαδικασιών ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 13. Εκτός από το ότι έχει ήδη διακηρύξει την σημασία της ταχύτητας των διαδικασιών σε υποθέσεις που αφορούν άσχημες μεταχειρίσεις από τα όργανα του κράτους [...], το Δικαστήριο θεωρεί ότι η ταχύτητα αυτή επιβάλλεται ακόμη περισσότερο όταν ο ενδιαφερόμενος, όπως στην προκειμένη περίπτωση, επικαλείται αίτημα που αντλείται από το άρθρο 3 σε περίπτωση απέλασης, και δεν έχει καμία δικονομική εγγύηση ότι θα έχει σε πρώτο βαθμό μια ουσιαστική εξέταση του βασίμου του αιτήματος αυτού, δεν έχει στην πραγματικότητα από στατιστική άποψη καμία πιθανότητα να έχει οποιαδήποτε μορφή προστασίας και ζει σε καταστάσεις αβεβαιότητας τις οποίες το Δικαστήριο θεωρεί αντίθετες προς το άρθρο 3. Θεωρεί λοιπόν ότι οι πληροφορίες σχετικά με την διάρκεια των διαδικασιών που προσκόμισε ο Ευρωπαίος Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα [...], τις οποίες η κυβέρνηση δεν αμφισβήτησε, συμβάλλουν στο να αποδειχθεί ότι η αίτηση ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας δεν επιτρέπει την διόρθωση της έλλειψης εγγυήσεων σε επίπεδο εξέτασης επί της ουσίας των αιτήσεων ασύλου.

β) Το δικαίωμα έφεσης με ανασταλτικό αποτέλεσμα

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Yuldashev κατά Ρωσίας*, Προσφυγή αρ. 1248/09, Απόφαση της 8ης Ιουλίου 2010

110. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το εύρος της υποχρέωσης του κράτους σύμφωνα με το άρθρο 13 ποικίλλει και εξαρτάται από τη φύση της προσφυγής σύμφωνα με τη Σύμβαση. Δεδομένης της μη επανορθώσιμης φύσης της βλάβης που μπορεί να προκληθεί αν ο κίνδυνος των βασανιστηρίων ή της κακομεταχείρισης γίνει πραγματικότητα, και της σημασίας που το Δικαστήριο αποδίδει στο άρθρο 3, η έννοια της πραγματικής προσφυγής του άρθρου 13 επιβάλλει (i) την ανεξάρτητη και σχολαστική εξέταση κάθε ισχυρισμού ότι υπάρχουν ουσιαστικοί λόγοι να πιστευτεί ότι συνέτρεχε πραγματικός κίνδυνος μεταχείρισης αντίθετης προς το άρθρο 3 σε περίπτωση απέλασης του προσφεύγοντος στη χώρα προορισμού, και (ii) την πρόβλεψη πραγματικής δυνατότητας να ανασταλεί η επιβολή των μέτρων των οποίων οι συνέπειες μπορούν ενδεχομένως να είναι μη επανορθώσιμες [...].

111. Οι διαδικασίες δικαστικού ελέγχου αποτελούν, κατ' αρχήν, πραγματική προσφυγή σύμφωνα με το νόημα του άρθρου 13 της Σύμβασης σε ό,τι αφορά προσφυγές που εντάσσονται στο πλαίσιο της απέλασης και της έκδοσης, υπό τον όρο τα δικαστήρια να έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν αποτελεσματικά τη νομιμότητα της δράσης της διοίκησης στη βάση ουσιαστικών και διαδικαστικών λόγων, και όπου χρειάζεται να έχουν την εξουσία να ακυρώνουν αποφάσεις [...].

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Jabari κατά Τουρκίας*, Προσφυγή αρ. 40035/98, Απόφαση της 11ης Ιουλίου 2000

50. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, λαμβάνοντας υπόψη τη μη επανορθώσιμη βλάβη που μπορεί να προκληθεί εάν πραγματοποιηθεί ο κίνδυνος της κακομεταχείρισης που επικαλείται η προσφεύγουσα και τη σημασία που έχει για το άρθρο 3 η έννοια της πραγματικής προσφυγής του άρθρου 13, απαιτείται η ανεξάρτητη και ενδεδειγμένη εξέταση του ισχυρισμού της ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι υπάρχει φόβος πραγματικού κινδύνου να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 και της δυνατότητας της αναστολής εκτέλεσης του απειλούμενου μέτρου.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Čonka κατά Βελγίου*, Προσφυγή αρ. 51564/99, Απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2002

82. Κατ' αρχήν, σε ένα σύστημα αναστολής της εκτέλεσης της απέλασης όπου υπάρχει περιθώριο διακριτικής ευχέρειας, δεν μπορεί να αποκλειστεί ο κίνδυνος της λανθασμένης απόρριψης του αιτήματος αναστολής, ειδικότερα όταν το δικαστήριο που εξετάζει την ουσία της υπόθεσης υποχρεούται να ακυρώσει την απόφαση απέλασης επειδή παραβιάζει τη Σύμβαση, όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις όπου ο αιτών θα υποστεί κακομεταχείριση στην χώρα προορισμού ή θα απελαθεί κατά παράβαση του άρθρου 4 του Τέταρτου Πρωτοκόλλου. Σε αυτές τις περιπτώσεις η προσφυγή που ασκεί δεν είναι επαρκώς «πραγματική» κατά την έννοια του άρθρου 13.

83. Δεύτερον, ακόμα και εάν ο κίνδυνος του λάθους είναι πρακτικά αμελητέος — σημείο που το Δικαστήριο δεν μπορεί να επαληθεύσει ελλείψει αξιόπιστων αποδείξεων — υπογραμμίζεται ότι η εφαρμογή του άρθρου 13 αλλά και των άλλων διατάξεων της Σύμβασης πρέπει να περιβάλλεται τον τύπο της εγγύησης και όχι της εκδήλωσης πρόθεσης ή των πρακτικών ρυθμίσεων. Πρόκειται για μια από τις συνέπειες του κράτους δικαίου, για μια από τις θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατικής κοινωνίας η οποία είναι εγγενής σε όλα τα άρθρα της Σύμβασης.

Όμως, προκύπτει ότι οι αρχές δεν υποχρεούνται να αναβάλλουν την εκτέλεση της απέλασης εκκρεμούσης της εξέτασης του ένδικου μέσου ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας κατά την κατεπείγουσα διαδικασία ούτε για το ελάχιστο εύλογο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την έκδοση της απόφασης από το δικαστήριο. Περαιτέρω, το Συμβούλιο της Επικρατείας επωμίζεται το βάρος της εξακρίβωσης των προθέσεων των αρχών σχετικά με τις προτεινόμενες απελάσεις και της ανάλογης αντιμετώπισης της υπόθεσης, αλλά δεν πρόκειται για υποχρέωση που επιβάλλει ο νόμος. Τέλος, μόνο βάσει εσωτερικών οδηγιών η Γραμματεία του Συμβουλίου Επικρατείας, αιτήσει του δικαστή, επικοινωνεί για το σκοπό αυτό (δηλαδή για την αναβολή της εκτέλεσης της απόφασης απέλασης) με τις αρχές και έτσι δεν διαφαίνονται οι συνέπειες της παράλειψης. Εν τέλει, δεν παρέχεται καμιά εγγύηση στον αλλοδαπό ότι το Συμβούλιο Επικρατείας και οι αρχές θα εφαρμόσουν σε κάθε περίπτωση την προαναφερόμενη πρακτική, ότι το Συμβούλιο Επικρατείας θα εκδώσει την απόφασή του, ή ότι θα εκδικάσει την υπόθεση πριν την απέλασή του, ή ότι οι αρχές θα χορηγήσουν μια ελάχιστη εύλογη περίοδο χάριτος.

Καθένας από τους προαναφερόμενους παράγοντες καθιστά ιδιαίτερα αβέβαιη τη δυνατότητα αποκατάστασης της προσβολής του δικαιώματος που προστατεύει η Σύμβαση και άρα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το υπό κρίση εθνικό ένδικο μέσο ικανοποιεί τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 13.

84. Αναφερόμενο στην πληθώρα των υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και στον κίνδυνο της καταχρηστικής εφαρμογής της διαδικασίας, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, όπως το άρθρο 6 της Σύμβασης, έτσι και το άρθρο 13 επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση να οργανώσουν τα δικαστικά τους συστήματα με τρόπο που θα επιτρέψει στα δικαστήρια να συμμορφώνονται με τις προϋποθέσεις εφαρμογής του [...].

γ) *Λόγοι εθνικής ασφάλειας*

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Liu κατά Ρωσίας*, Προσφυγή αρ. 42086/05, Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2007

62. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι η χρήση απόρρητου υλικού ενδέχεται να είναι αναπόφευκτη όταν διακυβεύονται ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Αυτό ωστόσο δεν συνεπάγεται ότι οι εθνικές αρχές δεν θα υπόκεινται σε αποτελεσματικό έλεγχο από τα εθνικά δικαστήρια όποτε επιλέγουν να ισχυριστούν ότι μια υπόθεση εγείρει ζητήματα εθνικής ασφάλειας και τρομοκρατίας. Υπάρχουν τεχνικές που μπορούν να διασφαλίσουν τις εύλογες ανησυχίες για τα ζητήματα ασφαλείας που σχετίζονται με τη φύση και τις πηγές των πληροφοριών που έχει στη διάθεσή της η υπηρεσία εθνικής ασφάλειας, αναγνωρίζοντας παράλληλα στο άτομο ουσιαστικές διαδικαστικές εγγυήσεις κατά την απονομή της δικαιοσύνης [...].

63. Η μη αποκάλυψη των συναφών πληροφοριών στα δικαστήρια, τους στερεί τη δυνατότητα να αξιολογήσουν αν το συμπέρασμα ότι ο πρώτος προσφεύγων αποτελούσε κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια είχε εύλογα ερείσματα στα πραγματικά δεδομένα. Επομένως, η δικαστική διερεύνηση ήταν περιορισμένης εμβέλειας και δεν παρείχε επαρκείς εγγυήσεις έναντι της αυθαίρετης άσκησης της ευρείας διακριτικής ευχέρειας που το εθνικό δίκαιο αναγνωρίζει στο Υπουργείο Εσωτερικών για τις υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα εθνικής ασφάλειας.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Al-Nashif κατά Βουλγαρίας*, Προσφυγή αρ. 50963/99, Απόφαση της 20ής Ιουνίου 2002

137. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι στις υποθέσεις απέλασης των αλλοδαπών για λόγους εθνικής ασφάλειας —όπως στην υπό κρίση υπόθεση— ο συγκερασμός του συμφέροντος της διατήρησης των ευαίσθητων πληροφοριών με το δικαίωμα του αλλοδαπού σε πραγματική προ-

σφυγή είναι προφανώς λιγότερο δύσκολος από ό,τι στις προαναφερόμενες υποθέσεις όπου το σύστημα της μυστικής παρακολούθησης ή των μυστικών ελέγχων μπορεί να λειτουργήσει μόνον όταν ο ενδιαφερόμενος δεν γνωρίζει τα μέτρα που τον αφορούν.

Ενώ μπορεί να είναι αναγκαίες οι διαδικαστικές εγγυήσεις που διασφαλίζουν ότι δεν υπάρχει κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια με τη διαρροή πληροφοριών και ενώ η ανεξάρτητη αρχή που κρίνει την προσφυγή κατά της απόφασης απέλασης μπορεί να πρέπει να αναγνωρίζει ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στην εκτελεστική εξουσία σε θέματα εθνικής ασφάλειας, σε καμιά περίπτωση δεν δικαιολογείται η άρνηση πρόσβασης σε ένδικη προστασία όταν η εκτελεστική εξουσία επιλέγει να επικαλεστεί τον όρο «εθνική ασφάλεια».

Ακόμη και όταν προβάλλεται ο ισχυρισμός για απειλή της εθνικής ασφάλειας, η εγγύηση της πραγματικής προσφυγής απαιτεί κατ' ελάχιστο τη γνωστοποίηση των λόγων —ακόμα και όταν δεν είναι δημοσιεύσιμοι— που επικαλείται η απόφαση απέλασης στην ανεξάρτητη να κρίνει την προσφυγή αρχή. Η αρχή αυτή πρέπει να έχει δικαιοδοσία να κρίνει την αξιολόγηση της εκτελεστικής εξουσίας περί απειλής της εθνικής ασφάλειας και να την ανατρέψει όταν διαπιστώνει ότι είναι αυθαίρετη ή μη εύλογη. Πρέπει να προβλέπεται η δυνατότητα κατ' αντιπαράστασιν εξέτασης, εάν είναι αναγκαίο με την παράσταση ειδικού εκπροσώπου μετά από έλεγχο για λόγους ασφαλείας. Περαιτέρω, πρέπει να εξετάζεται εάν το επιβληθέν μέτρο αποτελεί επέμβαση στο δικαίωμα του αλλοδαπού για σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής καθώς και πώς εξισορροπούνται το δημόσιο συμφέρον και τα δικαιώματα του ατόμου.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Nolan και Κ. κατά Ρωσίας*, Προσφυγή αρ. 2512/04, Απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2009

71. Το Δικαστήριο επιπλέον παρατηρεί ότι στις εθνικές διαδικασίες δεν παρουσιάστηκαν ή δεν εξετάστηκαν αποδεικτικά στοιχεία που να συνηγορούν υπέρ της αναγκαιότητας να απαγορευτεί στον προσφεύγοντα η είσοδος στη Ρωσία. Επαναλαμβάνει ότι ακόμα και όταν διακυβεύεται η εθνική ασφάλεια, οι έννοιες της νομιμότητας και του κράτους δικαίου σε μια δημοκρατική κοινωνία απαιτούν τα μέτρα που έχουν συνέπειες για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα να εξετάζονται σε κατ' αντιπαράσταση διαδικασίες ενώπιον μιας ανεξάρτητης αρχής με εξουσία να εξετάζει τους λόγους και τα συναφή αποδεικτικά στοιχεία στα οποία στηρίχτηκε η απόφαση, και όταν χρειάζεται με τους κατάλληλους διαδικαστικούς περιορισμούς στη χρήση των απόρρητων πληροφοριών. Ο ενδιαφερόμενος πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αντικρούσει τον ισχυρισμό της εκτελεστικής εξουσίας ότι διακυβεύεται η εθνική ασφάλεια. Παρότι οι απόψεις της εκτελεστικής εξουσίας για το τι συνιστά απειλή για την εθνική ασφάλεια έχουν προφανώς μεγάλη βαρύτητα, η ανεξάρτητη αρχή πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αντιδράσει σε περιπτώσεις στις οποίες αυτή η έννοια δεν έχει εύλογο έρεισμα στα πραγματικά δεδομένα ή στηρίζεται σε μια ερμηνεία της «εθνικής ασφάλειας» που είναι αντίθετη προς το νόμο ή την κοινή λογική, και αυθαίρετη. Όταν απουσιάζουν αυτές οι εγγυήσεις, τότε η αστυνομία ή άλλες κρατικές αρχές θα έχουν τη δυνατότητα να παραβιάζουν αυθαίρετα τα δικαιώματα που προστατεύονται από τη Σύμβαση [...].

4.2.5 Απόφαση προσφύγων

Εκτελεστική Επιτροπή του Προγράμματος της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες, *Πόρισμα αρ. 7 (XXVIII) Απόφαση*

γ) Συνέστησε, σύμφωνα με το άρθρο 32 της Σύμβασης του 1951, το μέτρο της απέλασης σε βάρος πρόσφυγα να λαμβάνεται σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις και ύστερα από την προσεκτική εκτίμηση όλων των δεδομένων της κάθε περίπτωσης, συμπεριλαμβανομένης και της δυνατότητας μετεγκατάστασης του πρόσφυγα σε κράτος άλλο από αυτό της καταγωγής του.

Εκτελεστική Επιτροπή του Προγράμματος της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες, *Πόρισμα αρ. 85 (XLIX) Διεθνής Προστασία των Προσφύγων*

ββ) Όσον αφορά την επιστροφή σε τρίτες χώρες των αιτούντων άσυλο των οποίων το αίτημα δεν έχει εξεταστεί κατ' ουσία στη χώρα όπου υποβλήθηκε, συμπεριλαμβανομένων των επαναπροωθήσεων που υλοποιούνται κατ' εφαρμογή διμερών ή πολυμερών συμφωνιών

επανεισδοχής, η Επιτροπή υπογραμμίζει πως πρέπει να διασφαλίζεται ότι η τρίτη χώρα θα επιφυλάξει στον αιτούντα ή στους αιτούντες άσυλο μεταχείριση σύμφωνη με τους διεθνείς κανόνες, που διασφαλίζουν την αποτελεσματική προστασία από την επαναπροώθηση και ότι θα παρέχει στον αιτούντα ή στους αιτούντες άσυλο την πραγματική δυνατότητα να αιτηθεί άσυλο και να απολαύσει την προστασία που αναγνωρίζεται στο καθεστώς του πρόσφυγα.

Μέλη της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών

Ιούλιος 2014 (για τον ενημερωμένο κατάλογο, παρακαλούμε επισκεφτείτε τον ιστότοπο της ICJ: www.icj.org/commission)

Πρόεδρος

Prof. Sir Nigel RODLEY, Μεγάλη Βρετανία

Αντιπρόεδροι

Justice John DOWD, Αυστραλία

Justice Michèle RIVET, Καναδάς

Εκτελεστική επιτροπή

Prof. Carlos AYALA, Βενεζουέλα

Justice Azhar CACHALIA, Νότια Αφρική

Prof. Robert GOLDMAN, Ηνωμένες Πολιτείες

Prof. Jenny E. GOLDSCHMIDT, Ολλανδία

Ms Imrana JALAL, Φίτζι

Ms Karinna MOSKALENKO, Ρωσία

Prof. Mónica PINTO, Αργεντινή

Λοιπά μέλη της επιτροπής

Mr Muhannad AL-HASANI, Συρία

Dr. Catarina DE ALBUQUERQUE, Πορτογαλία

Mr Abdelaziz BENZAKOUR, Μαρόκο

Justice Ian BINNIE, Καναδάς

Sir Nicolas BRATZA, Μεγάλη Βρετανία

Justice Moses CHINHENGO, Ζιμπάμπουε

Prof. Andrew CLAPHAM, Μεγάλη Βρετανία

Justice Radmila DICIC, Σερβία

Justice Unity DOW, Μποτσουάνα

Justice Elisabeth EVATT, Αυστραλία

Mr Roberto GARRETÓN, Χιλή

Prof. Michelo HANSUNGULE, Ζάμπια

Ms Sara HOSSAIN, Μπανγκλαντές

Ms Gulnora ISHANKANOVA, Ουζμπεκιστάν

Mr. Shawan JABARIN, Παλαιστίνη

Ms Hina JILANI, Πακιστάν

Justice Kalthoum KENNOU, Τυνησία

Prof. David KRETZMER, Ισραήλ

Prof. César LANDA, Περού

Justice Ketil LUND, Νορβηγία

Justice Qinisile MABUZA, Σουαζιλάνδη

Justice José Antonio MARTÍN PALLÍN, Ισπανία

Justice Charles MKANDAWIRE, Μαλάουι

Mr Kathurima M'INOTI, Κένυα

Justice Sanji MONAGENG, Μποτσουάνα

Justice Tamara MORSCHAKOVA, Ρωσία

Prof. Vitit Muntarbhorn, Ταϊλάνδη

Justice Egbert MYJER, Ολλανδία

Dr Jarna PETMAN, Φινλανδία

Prof. Victor RODRIGUEZ RESCIA, Κόστα Ρίκα

Mr Belisario DOS SANTOS Jr, Βραζιλία

Prof. Marco SASSOLI, Ιταλία-Ελβετία

Prof. Olivier DE SCHUTTER, Βέλγιο

Mr Raji SOURANI, Παλαιστίνη

Justice Philippe TEXIER, Γαλλία

Justice Stefan TRECHSEL, Ελβετία

Prof. Rodrigo UPRIMNY YEPES, Κολομβία

ISBN 908-92-9037-193-5

**International
Commission
of Jurists**

P.O. Box 91
Rue des Bains 33
CH 1211 Geneva 8
Switzerland

t +41 22 979 38 00

f +41 22 979 38 01

www.icj.org

